

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 10 (10603) хемис 6 – март, 2014 – йис WWW.LEZGI.ETNOSMI.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Сувар мубаракрай!

Шебрик

Играми дишегълияр!

За Квез Виридуьньядин дишегълийрин югъ мубаракзава. 8-Март - им риклин чимивиливни кланивилив, къенивиливни умудрив ацанвай къетген сувар я.

Дагъустандин дишегълийриз гъамиша эдеблувал, камаллувал, зегъметдал рик хун хас хъайиди я. Куьн гъакъикъатдани хизандин къул хуьзвайбур, гуьрчегвилини, меърибанвилини ва сирлувилини лишан я. Гъамиша гъа ихтин назикбур, рикли члугвадайбур ва тикрар техжербур яз амукъа. Сабурлувиляйни къайгъударвиляй, риклерин жумартвиляй Куьн сагърай. Заз Куьне и экуь сувар Квез играми итимрин, бахтлу велеринни хтулрин, вафалу, багъри дустарин юкъва аваз къаршилмишна кланзава.

За, дявединни зегъметдин ветеранар тир дишегълийрихъ элкъвена, разивилин къетген келимаяр лугъзува. Багъри наквар саламатдиз хуьнай ва лайихлу ирсагъибар тербияламишунай Квез за, къил агъзна, икрамзава. Инсаниятдин гуьзел паюнин жаван несилдихъ элкъвена, за хушбахтвал ва агалкъунар хъана кланивилин келимаяр лугъзува. Куь вилик жуван хизанар кутунин, аялар тербияламишунин, абуруз яшамиз жез, ашукъ жез, зегъмет члугваз ва гъалиб жез чирунин везифа акъвазнава.

Гатфарин суварин и юкъуз зи патай сагъламвал, хизанра хушбахтвал, ислъгвал хъана кланивилин лап риклин сидкъидай тир келимаяр къабула.

Дагъустан Республикадин Къил

РАБДУЛАТИПОВ

Наградаяр вахкана

Москвада прессадин Мергъяматлувилини бал куьтыгъ хъана.

РД-дин печатдин ва информациядин министрдин заместитель Миясат Муслимова уьлкведин журналистрин къилин наградадиз - “Россиядин къизилдин перодиз” - лайихлу хъана. И виниз тир награда адаз “Азадвал гуналди имтигъандиз члугун” ва “Дантедихъ галаз сугъбетар” ктабрай ганвайди я.

РД-дин къенепатан политика галай-галайвал ва дуьзгъундаказ раиж авунай “Дагъустандин правда” газетдин къилин редактор Бурлият Токболатовадиз “Пешекарвилини устадвилляй” махсус диплом гана.

“Са тлимил вахтар идалай вилик Россиядин гзаф миллетрин литература авайди чаз хъсандиз чизвайди тир. Амма эхиримжи йисара чна ам са къадар дережада рикелай ракурна. Гъакъикъатда лагъайтла, гуьзел уьлкве тир Дагъустандай тир и дишегъли хътин бажарагълу ксар авайвиляй, а литературани амазма. Зун Дагъустанда хъайиди я, автор хъиз, зунни и уьлкведал ашукъ я. Адан ктабар Россиядин гзаф миллетрин литературадин члехи гуьзел хазинадик виле акъадай хътин пай кутун я”, - лагъана Миясат Муслимовадиз награда вахкудай члугуз Москвадин журналистрин Союздин председатель Леонид Речицкийди.

Хуьруьн цуьк

Риклин сидкъидай мубаракрай 8-Мартдин сувар, Къурагъ райондин чи Кумухърин хуьрйя фена, Махачкъаладин 1-нумрадин школада 42 йисуз жегил несилдиз тербия ва тарсар гузвай **КЕЗИМОВА Фаизат Абдурашидовнадиз**. Ам чи хуьруьз хтайла, хъуьтлуьн юкъузни рагъ атай хъиз жеда. Вичелай члехибурун патав фида, дерди-бала, школадиз вуч куьмек клан ятла хабар къада, са аялни саймиш тавуна тадач. Ваз илимдинни образованидин лайихлу работниквилин твар гунални чна еке дамах ва шадвалзава.

Фаизат вах, вахъ мадни члехи бахтар, члехи агалкъунар хъурай!

Румына, Сувар, Фероза
ва чи мектебдин амай муаллимар.

Сувариз - савкъат

Алай къвалахдин гъафте гатфарин гуьзел сувар тир 8-Мартдин вилик куьтыгъ жеда.

И йисуз сувар ял ядай югъ тир киш йикъал гьалтзава. Гъавилляй “2014-йисуз ял ядай йикъар маса йикъарал хкунин гъакъиндай” РФ-дин Гъукуматдин 2013-йисан 28-майдин къарардал асаслу яз, чи дишегълийри са жуьредин савкъат - къвалах тийидай мад са югъ агакъда. Куьрелди, Россиядин агъалийри пуд юкъуз - 8, 9, 10-мартдиз ял яда.

Украинада кыле физвай вакъийрихъ галаз алакъалу яз РД-дин Къил Р.Абдулатипован Малумат

Алай вахтунда Украинади вичин тарихда къалабулух кутадай ва бедбахтвилини йикъар кечирмишзава - ивиар экъичзава, ислъгъ агъалияр телеф жезва, шегъеринни поселокрин куьчейра къарма-къаришдин, мусибатдин гъалар арадал атанва. Эхиримжи варцара Украинадал ва адан агъалийрал уьлкведин государстводин садвал члурин, берекатлу са накварал яшамиз жезвай стхавилин халкъар сад-сад гъалдариз гъазур миллетчирини экстремистри гъужумар авуна, абуруз къецепатан жуьреба-жуьре къуватри басрухар гана.

Украинада авай чи ватандашриз куьмек гуни баратай Россиядин Федерациядин Президент В.В.Путин кил кутунай крарин тереф дагъустанвийрини хуьзва. Чна Украинадин чилел 30 агъзур касдилай виниз чи ватандашар яшамиз жезвайдини рикелай ракурзава, чун абуруз мумкин тир куьмекар гуз гъазур я.

Алай вахтунда Украинада ва иллаки Крымда кыле физвай вакъияр чи республикадин агъалийри риклера тлал гъатуналди къабулнава. Гзаф миллетрин векилкай ибарат чи халкъдивай зиянар хъанвайбуруз куьмек гунивай къерех хъана акъвазиз жедач. Чун крымвийриз неинки шейэралди ва пулдалди куьмек гуз, гъакъли абуру чи накварал къабулиз гъазур я. Идалай гъейри, чи республикада жедай вахтунда школадин яшда авай аялриз ва жаванриз, келунар акъвазар тийидайвал, чирвилер къачун патал вири шартлар яратмишда.

Украинада яшамиз жезвай ватандашриз куьмекар гуни баратай РФ-дин Президент Владимир Путинан тапшургуьр Дагъустандин халкъди гъавурда акъуналди къабулнава ва абурун тереф чи халкъди тамавилелди хуьзва. Крымдин Автономный Республикадиз гуманитарный куьмек гун патал пулдин такъатар республикадин районра ва шегъерра къватда.

СУВАР МУБАРАКРАЙ...

Дербент шегъерда авай са танишди заз малумат гана, “бес Интернетда Лезгистандин гуьзел чкайрикай, рикли члугвадай музикадин лепейрик кваз ва лезги шаир дишегълидин члаларни кхъенвай видеороликар ава. Адан автор Зубера Гъамзатова, лезги дишегъли я. Ваз адакай ван хъанани, чидани? Эгер чидачтла, чирна, хабар це. Заз адахъ галаз таниш жез кланзава.

▶ 7

СУВАР МУБАРАКРАЙ...

Секинат Нарудиновнадин ери-бине Ахцегъ райондин Къакарин хуьрйя я. 1971-йисуз хайи хуьруьн юкъван школа акъалтларайла, ада гъа и мектебда старший пионервожатый яз къвалахиз эгечна ва са йисалай заочнидаказ Дагъустандин куьтурадинни искусствойрин колледждин библиотечный отделенидиз гъахъна. 1974-йисалай ада республикадин Милли библиотекада зегъмет члугваза.

▶ 8

Къилин редактордин гаф Хизан - сифте

Чкадал

Миллион йисарин рехъ фенвай хизан терг ийиз алахънава чи йикъара. Икъван чъавалди хазвай аялар чаз эркекарни дишибур яз чизвайтIа, Интернетдин "Фейсбук" сетди и йикъара американияр патал, гъатта регистрацая ийидай, 58 жинс теклифнава. Чпизни гендердин жинсер лугъуза. Лесбиянкаяр, геяр, бисексулар, трансгендерар, транссексулар, трансвестар, андрогинар, гермофродитар, бигендерар, агендерар ва гзаф масабур акатнава и жергедик. Абурун къадар, клан хъайитIа, мадни артухариз жеда лугъуза.

Мягътеларзавайди а кар я хьи, гзаф халкъар акатзавай ООН, Евросоюз, ПАСЕ ва ихътин хейлин маса организациони гендердин и 58 жинсиниз "къацу рехъ" ачухун патал махсус законар къабулуниз гзаф уьлквейар мажбурзавай къарарарни акъуднава. Гендердин жинсерин теория арадал гъанвайбуру аялар анжах гадаярни рушар хъиз хазвайди туш, абур гендердин жинсерин вири лишанар кваз хазва, ахпа итимарни дишегъляр абурукай хизанра, гуж гъалибна, гузвай тербияди ийизва, гъавилия хизан, адан диктатура тамамвилелди терг авун лазим я лугъуза.

Бязи уьлквейра гила итим итимдал эвленмиш жезва. Чидач, ахътинбуруз итимар гъикI лугъудатIа. Ягъсузриз элкъурзава аяларни. Гъатта «диде», «буба», «хизан» гафарални эхир эцигиз алахънава. Нивай лугъуз жеда, инсаният дагъардиз мукъва жезвач? Лап чIехи хата-баладик акатнава жегъил несил. Серенжемар тадибуру къабулна кланзава.

Килиг садра, Интернетди, телеканалри аялриз гъихътин зурба таъсир ийизватIа. Москвадин школада клелзавай гадади тарс гайи муаллим, мектебдин къаравул яна къена, полициядин векилдал гуьлледин хер авуна. 26-февралдиз Московский областдин Пушкино шегъерда вичи вич школадин дакардай гадарай 6-классда клелзавай 12 йиса авай рушан гилер-квачер хана. Аялар, чандиз къаст авуна, рекъизвай дуьшуьшар чина къвердавай гзаф жезва. Анжах са алатай йисуз ихътин 461 дуьшуьш арадал атана.

Бедбахтвал къвердавай чаз мукъва жезва. Уьлкведин къилевайбуруни и гъакъикъат аннамишнава. Эхиримжи йисара къабулзавай серенжемрини идан гъакъиндай шагидвалзава. Президент 2006-йисалай инихъ етимханайрин къадар тимилизариз алахънава. Вад-ругуд йисан вахтунда абурун къадар саки 40 процентдин тимилизариз алакъни авунва. Эгер 2008-йисуз етимханайра 115 агъзурни 627 аял авайтIа, 2012-йисуз анра 75 агъзурни 500 далай тимилизариз амай. Чпихъ диде-бубаяр авай етимрин къадар къвердавай артух хъуни къалабулукъ кутазва. 2012-йисуз аялар хадай къвалера гъа хайи юкъуз дидейри тур аялрин къадар 6 агъзурдалай гзаф хъана. Алатай йисузни абурун къадар тимилизариз хъана лугъуз жедач.

Государстводи гъар са етим са вацра хуьн патал, юкъван гъисабдалди, 100 агъзур манат харжзава. Де лагъ куьне гъи хизанди жуван хайи гъар са аял са вацра хуьн патал икъван такъатар харжзаватIа? Государстводиз етимар хизанра хуьн менфятлу я. ЯтIани, и кардик бес къадар къил кутазвач. Хва-рушвиле етимар къабулайбуруз абур хуьнай гузвай пуларин къадар гекъигиз тежер къван гъевчибуру я: Забайкальеда са аялдин къилиз вацра - 2540 манат, Москвада - 19 000 манат, Краснодарда - 20 000 манат, Ханты-Мансийскда - 24750 манат, Дагъустанда - 2576,63 манат.

Президентди Гьукуматдал алай йисан 1-июлдалди хизандин политикадиз талукъ махсус Концепция гъазурун тапшурмишнава. Етимрин патахъай халис къайгъударвал ийидай жуьреба-жуьре рекъер жагъурзава. Москвадин вири 125 районда кесиб хизанар тайинардай махсус къуллугъ кардик кутунва. И жуьредин камар Томский областда, Мордовия Республикадани къачуза. Самарский областда лагъайтIа, аялар авай хизанриз 27 жуьредин социальный куьмекар гузва, етимар махсус пешекарвал авай ксарал ихтибарзава.

17-февралдиз Череповецкада къиле фейи Госсоветдин Президиумдин заседание хизандин политика арадал гъуниз талукъарнавай. Анал неинки кесиб хизанар хуьн лазим тирди, гъакI адетдин гъар са хизандин патахъайни еке къайгъударвал авун лазим тирди къейдна. Эхъ, гъар са хизандин патахъай къайгъударвал авуна кланда. Хизан сифте чкадал эцигун алай вахтунди вичи истемизшзава.

ВикIегъвиллин орден вахкана

РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал, 4-мартдиз республикада къанун-къайда хуьн таъминарунин рекъай Координационный совещанидин заседание тухудай чIавуз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова, алатай йисан июндиз вичин чан къурбанд авуналди, Москва вацIа батмиш жезвай рушар къутармишай Марат Рагъметован диде-бубадив ВикIегъвиллин орден вахкана.

Тельман ва Майсарат Рагъметов-рив орден вахкудай чIавуз республикадин руководителди къейдна: "Маратал чна дамахзава, ам къегъалвал авун патал и дуьньядай атанвайди тир". Ахпа ада ихътин хва тербияламишунай диде-бубадин тIварцихъ разивилин келимаяр лагъана.

Вичин нубатдай яз Тельман Рагъметова къейдна: абурун хци авур къени кардал государстводи виниз тир къимет эцигна. Ордени Марат рикIел хуьнин лишан яз къиле амукъда. Гъар са диде-бубади чпин къиле, муаллимри школайра, педагогри вузра чи хцин, Хабаровскда цIай къуна кузвай трамвайдай ахкъудна инсанар къутармишай, къиле цIай къур чIавуз вичелай гъевчи стхяр къутармишай цIусад йисан яшда авай руш Малика Абдулаевадин, алатай йисуз къаналда батмиш жезвай, йисни зур хъанвай аял къутармишай, вичин яшар 86 йисаз акъатнавай Абдулжамал Азизован къегъалвилерикай суьгъбет авун чарасуз я. ИкI хъайила, чи жегъилар викIегъбур, дистрибшур, намус-гъейрат авайбуру яз тербияламишиз жеда.

Маратан игитвиле виниз тир къимет гунай Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова Россиядин Федерациядин Президент Владимир Владимирович Путина сагърай лагъана ва и кар дагъустанвай патал лап важиблу тирди къейдна.

"Кар алайди миллет туш, къилинди инсанвиллин, ватанпересвиллин ерир я. И къегъалвал авурди Россиядин Федерациядин гражданин я", - малумарна Рамазан Абдулатипова.

РикIел хкин, виликдай Р.Абдулатипова Марат Рагъметован диде-бубадиз РД-дин Президентдин патай тIвар алай сят багъишнай, гъакIни РФ-да авай инсандин ихтияррин рекъай уполномоченныйдин "Къени крар ийиз тади къачу" медаль вахканай. Идалай гъейри, Московский областдин губернатор Андрей Воробьева Маратан диде-бубадиз "Сагърай лугъуза" знак ракъурнай.

Ахпа къватI хъанвайбуру совещанидал гъанвай месэляяр гъялунив эгечIна. Къилди къачуртIа, 2013-йисуз республикада къанун-къайда хуьнин жигъетдай аваз хъайи гъалар ва 2014-йисуз гъалар хъсанаруниз талукъ серенжемар веревирдна, республикада коррупциядиз аксивал авунин жигъетдай къанун-къайда хуьдай органрин къвалах гъихътин гъалда аватIа, гадаз талукъ месэладизни килигна.

Дагъустандин Къили къейд авурвал, алатай йисуз республикада къанун-къайда хуьн авай гъал са шумуд-

ра веревирдна, Дагъустанда законлувал ва къанун-къайда мягъкемаруниз талукъарнавай серенжемар къиле тухвана. Республикадин Къили УФСБ-дин руководитель яз Андрей Николаевич Конино Дагъустанда законлувал ва къанун-къайда мягъкемаруниз багадай къанун-къайда хуьдай вири органрихъ галаз сих алакъада аваз тухвай къвалахни къейдна. Республикадин руководителди и къвалах давамарун лазим тирдакайни лагъана.

Къейд ийин, совещанидин къвалахда РД-дин парламентдин спикер Хизри Шихсаидова, премьер-министр Абдусамад Гъамидова, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин руководитель Рамазан Алиева, РД-дин Хатасузвиллин советдин секретарь Мегъамед Баачилова, СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векилдин аппаратдин РД-да авай къилин федеральный инспектор Василий Колесникова, РД-дин вице-премьер Рамазан Жафарова, РД-да инсанрин ихтияррин рекъай уполномоченный Умумпазил Омаровади, къанун-къайда хуьдай органрин руководителри ва маса ксари иштиракна.

Куьмекдин автопоезд

3-мартдиз Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель Абусупьян Хархарован регъбервилек кваз совещание къиле фена. Анал Крымдин Автономный Республикадиз Дагъустанди куьмек гуниз талукъ месэла веревирдна.

Совещанида РД-дин Общественный палатадин председатель Гъамзат Гъамзатова, РД-дин милли политикадин рекъай министр Алексей Гъасанова, намусдин азадвиллин, диндин организационрихъ галаз санал къвалахунин рекъай Комитетдин председатель Сулейман Мегъамедова, Махачкъаладин Жумья мискиндин имам Мегъамедрасул Саадуева, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин къенепатан политикадин ва территорияр вилик тухунин рекъай управленидин начальник Алибег Алиевани иштиракна.

"Республикадидай Крымда къиле физвай вакъийаривай къерех хъана акъвазиз жедач. Дагъустандин халкъди азадвал, демократия патал чпин ихтияр хуьдай чIавуз къе элкъвена гъалкъада гъатнавай Крымдин агъалийри куьмекдин гил яргъи авун лазим я", - малумарна Абусупьян Хархарова. Ада Крымдин агъалийриз недай суьрсет ва пулдин такъатар рекъе тун теклифна.

"Украинада, Крымда Россиядин Федерациядин граждана, гъа гъисабдай чи республикадин ватандашарни, яшамиз жезва. Гъар са мусурмандин буржи жуван стхайриз куьмек гуникай ибарат я", - лагъана Махачкъаладин Жумья мискиндин имам Мегъамедрасул Саадуева. Ада рикIел жхайвал, ихътин серенжемар четин гъалда гъатай уьлкведин маса регионрин ва къецепатан государстводирин агъалийри куьмек язни са шумудра къиле тухвайди я.

Совещанидал Крымдин агъалийриз гуманитарный куьмек гунин гъакъиндай Дагъустандин граждандиз Эвер гун къабулна. Ана лугъуза:

"Тарихда чи амадаг ва союзник тир Украина политикадин жигъетдай дерин кризисда гъатнава. Киевдилай гъейри хейлин маса чкайрани лап татугай гъалар арадал атанва. Инсандин ихтиярар чIурунар, политикадихъ галаз алакъула, милли ва маса лишанриз килигна инсанрин геле къекуьнар, властдин органар яракъ гъиле аваз къунар-ибур демократвиллин принциприхъ ва азадвилерихъ галаз гъич са жуьрединни алакъа авачир крар я. Украинадин са къадар чкайра миллетчири къил хкажунихъ гъихътин хаталувал аватIа ва ида гъихътин агъур нетижаяр арадал гъун мумкин ятIа чаз, гзаф мил-

летрин векилрикай ибарат тир Дагъустандин халкъдиз, хъсандиз чизва. Крымда арадал атанвай гъалари къетIен жуьредин секинсузвал кутазва. Полуостровдин агъалияр лап къевера гъатнава. Политикадин жигъетдай гъалар пайгардикай хатуни экономикадин ва финансрин багадай лап чIуру нетижаяр арадал гъанва.

Дагъустан Республикадин руководстводи Крым Республикадин агъалийриз гуманитарный куьмек гунин гъакъиндай къарар къабулнава. Чна вири дагъустанвийриз ватандашвиллин активный рехъ къуниз ва Крымдин агъалийриз куьмек гуниз эверзава".

Абусупьян Хархарова мадни малумарайвал, республикадин государстводин къуллугъчири Крымдин агъалийриз куьмек гунин фондуниз чпин са йикъан мажиб чара ийизва. И четдиз ашкъи авай вирибурувай пул ягъиз жеда. Счетдин нумра СМИ-ра чапда.

Совещанидал Дагъустандин хуьрун майишатдин продукция гъасилзавай чIехи карханайривай, консервиардай заводривай и серенжемдик экечIун ва чпин продукциядалди куьмек авун тIалабун къарардиз къачуна. Махачкъаладин къилин майданлилай Крымдиз рекъе гъатдай автопоезд тешкилда.

Власти Дагестана перечислят однодневный заработок для оказания гуманитарной помощи жителям Крыма

Власти Дагестана перечислят однодневный заработок для оказания гуманитарной помощи жителям Крыма, сообщили РИА "Дагестан" в Управлении пресс-службы и информации Администрации Главы и Правительства РД.

Распоряжением Правительства от 4 марта 2014 года принято решение одобрить инициативу Администрации Главы и Правительства РД о перечислении однодневного заработка работников Администрации и подведомственных учреждений для оказания гуманитарной помощи жителям Автономной Республики Крым, входящей в состав Украины.

Согласно тексту распоряжения, перечислить средства в размере однодневного заработка для помощи пострадавшим рекомендовано органам исполнительной власти, территориальным органам федеральных органов исполнительной власти РД, органам местного самоуправления, муниципальным образований, предприятиям и организациям республики.

Для перечисления средств в Дагестанском региональном филиале ОАО "Россельхозбанк" открыт внебюджетный счет по учету средств, поступающих от органов исполнительной власти, территориальных органов федеральных органов исполнительной власти в РД, органов местного самоуправления, муниципальных образований, предприятий, организаций республики, а также добровольных пожертвований общественных организаций и граждан для оказания гуманитарной помощи жителям Автономной Республики Крым, входящей в состав Украины.

РЕКВИЗИТЫ ПОЛУЧАТЕЛЯ:
Дагестанский региональный филиал ОАО "Россельхозбанк", г. Махачкала:

Корреспондентский счет:
3010181000000000793;
БИК: 048209793;
ИНН банка: 7725114488;
Для зачисления на счет
40703 - 810 - 8 - 0400 - 0000086.

Так говорил И. Сталин

Уважаемая редакция газеты "Лезги газет"!

Вот уже 61 год, как с нами нет И.В. Сталина - человека, который, по словам У. Черчилля, "принял Россию с сохой и оставил с атомным оружием".

К чему пришел великий Советский Союз за эти годы, мы знаем, и нам больно, ибо он был создан руками и мыслями нашего народа, сознательно не требуя от государства многого того, чем пользуются сейчас отдельные круги российского общества (олигархи, артисты, актеры, чиновники разных уровней и др.).

Сегодня о И.В. Сталине говорят, пишут, снимают фильмы очень много. Однако содержание всех этих работ исходит, как мне кажется, из взглядов самих авторов или же каких-то политических кругов. Я бы хотел, уважаемая редакция "Лезги газет", публикуя отдельный подборочный материал, львиная доля которого состоит из высказываний И.В. Сталина, которые относятся к разным периодам его деятельности по вопросам партийного и государственного строительства, дать возможность читателям по-своему оценить жизненную позицию человека, внесшего неизмеримый вклад в мировую и отечественную историю.

Рауф Сейфединович ТАГИЕВ

О бережливости

У нас царит теперь разгул, вакханалия всякого рода празднеств, торжеств, собраний, юбилеев, открытий памятников и т.д. Десятки и сотни тысяч рублей ухлопываются на эти цели... Иному коммунисту не стоит иногда большого труда перешагнуть, наподобие свиньи (извиняюсь, товарищи, за выражение) в огород государства и хапнуть там или показать свою щедрость за счет государства. Надо положить конец, товарищи, этому безобразию.

О демократии

...Демократия не есть нечто данное для всех времен и условий, ибо бывают моменты, когда нет возможности и смысла проводить ее.

* * *

Демократия при капитализме есть демократия капиталистическая, демократия эксплуататорского меньшинства, покоящаяся на ограничении прав эксплуатируемого большинства и направленная против этого большинства.

О Государственной Думе

Дума - это ублюдочный парламент. Она только на словах будет обладать решающим голосом, на деле же у нее будет лишь совещательный голос, ибо в качестве цензора над нею будут стоять верхняя палата и вооруженное до зубов правительство. В манифесте прямо говорится, что ни одно постановление Думы не может быть проведено в жизнь, если его не одобряет верхняя палата и царь.

* * *

Дума не является народным парламентом, это парламент врагов народа, ибо выборы в Думу не будут ни всеобщими, ни равными, ни прямыми, ни тайными.

О клятве, критике и самокритике

Клевету нужно заклеить, а не превращать в предмет дискуссии.

* * *

Конечно, критика и обязательна, но при одном условии: если она не бесплодна.

* * *

Только партии, уходящие в прошлое и обреченные на гибель, могут бояться света и критики. Мы... партия восходящая, идущая к победе. Вот почему самокритика... является признаком величайшей силы, а не слабости нашей партии, средство ее укрепления, а не разложения.

О конкуренции и социалистическом соревновании

Принцип конкуренции: поражение и смерть одних, победа и господство других. Принцип социалистического соревнования: товарищеская помощь отставшим со стороны передовых, с тем, чтобы добиться общего подъема.

Конкуренция говорит: добивай отставших, чтобы утвердить свое господство.

Социалистическое соревнование говорит: одни работают плохо, другие хорошо, третьи лучше - догоняй лучших и добейся общего подъема. Конкуренция никогда не может вызвать чего-либо похожего на подобный энтузиазм масс, который охватил миллионные массы трудящихся в результате социалистического соревнования.

О партии

У нас нет семейный кружок, не артель личных друзей, а политическая партия рабочего класса. Нельзя допускать, чтобы интересы личной дружбы ставились выше интересов дела.

* * *

...Не может быть настоящей партии там, где нет веры в вождя.

* * *

...В стране не осталось ни одного сановника, хотя бы самого высокопоставленного, по отношению к которому простой человек мог бы сказать: на него управы нет... очистить не только госаппарат, но и партию от тех сановнических традиций и навыков, которые компрометируют нашу партию.

О религии

Я должен заявить, что говоря формально, у нас нет таких условий приема в члены партии, которые бы требовали от кандидата в члены партии обязательного атеизма.

* * *

Никакой борьбы большевиков с мусульманами не было и не могло быть.

* * *

Законодательство СССР таково, что каждый гражданин имеет право исповедовать любую религию... именно поэтому и провели мы отделение церкви от государства.

О руководстве и руководителях

Массы сами хотят, чтобы ими руководили, и массы ищут твердого руководителя.

* * *

Книжкой руководителей не создашь. Книжка помогает двигаться вперед, но сама руководителя не создает. Работники-руководители растут только в процессе самой работы.

* * *

Рабочие СССР выросли и воспитывались в буре трех революций. Они научились, как никто, проверять своих руководителей и выбивать их вон, если они не удовлетворяют интересы пролетариата.

* * *

Гораздо легче завоевать ту или другую страну при помощи кавалерии тов. Буденного, чем выковать 2-3-х руководителей из низов, могущих в будущем стать действительными руководителями страны.

* * *

Чтобы руководить, надо предвидеть. А предвидеть, товарищи, не всегда легко. Си-

деть у руля и глядеть, чтобы ничего не видеть, пока обстоятельства не уткнут нас носом в какое-либо бедствие, - это еще не значит руководить.

О себе

Да, товарищи, человек я прямой и грубый, это верно, я этого не отрицаю.

* * *

Я никогда не считал себя и не считаю безгрешным. Я никогда не скрывал не только своих ошибок, но и мимолетных колебаний.

* * *

Я вообще не любитель чинопочитателей...

* * *

Что касается меня, - то я только ученик Ленина, и цель моей жизни - быть достойным его учеником.

* * *

Должен вам сказать, товарищи, по совести, что я не заслужил доброй половины тех похвал, которые здесь раздавались в мой адрес. Оказывается, я и герой Октября, и руководитель Компартии Советского Союза, и руководитель Коминтерна, чудо-богатырь и все, что угодно. Все это пустяки, товарищи, и абсолютно ненужное преувеличение. В таком тоне говорят обычно над гробом усопшего революционера. Но я еще не собираюсь умирать.

О разном

К чему навязывать свое собственное недомыслие другим.

* * *

Только мертвые не ошибаются.

* * *

Среднего нет: принципы побеждают, а не "примиряются".

* * *

Только на кладбище осуществимо полное тождество взглядов.

* * *

- Есть ли бог?

- Если он есть, то он нам не мешает, но если его нет, то мы его не ищем.

* * *

Однажды во время обсуждения хлеба-заготовок в начале 30-х годов секретарь обкома партии одной из областей сострил, говоря о том, что его область не может поставить больше зерна:

- Как говорят французы, даже самая прекрасная женщина не может дать больше того, что у нее есть.

Сталин поправил:
- Но она может дать дважды.

* * *

- Хорошо ли Вы знакомы с германской военной доктриной?

- Нет, товарищ Сталин.

- А со структурой и вооружением германской армии?

- Нет, товарищ Сталин, ведь я сидел.

- Нашел время отсиживаться.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.

1. Сталин И.В. Сочинения. Государственное издательство политической литературы. М.: 1955 г. Тома: 5 - стр.210,219; 8 - 130,134,136; 10 - 132; 11 - 35; 12 - 110.
2. Так говорил Сталин/сост. Иван Бондаренко. Изд.2-е Ростов-на-Дону. Феникс, 2014.

РД-дин Къилин Чар веревирдзава

Кризисдай гьикI
экъечIда?

Мердали ЖАЛИЛОВ

И суалди, зи фикирдалди, гьар са къанажагьлу ватандашдик къалабулук кутазва. Республикадин Къилин вичин Чарче и месэладал махсусдаказ акъвазун дуьшуьшдин кар туш.

"Кризис" вуч гаф я? Ада гьихтин гьалар арадал гьизва? Вучиз гьизва? Абурун вилик пад къадай къулай шартлар авайди яни? Чун гьи шартлара ава?..

"Кризис" гафуниз М. Гьажиеван "Урус чIаланни лезги чIалан словарда" ихтин баянар ганва: - Капитализмдин улквейра товарар гзаф акъудиз, амма халкъдихь абур къачудай такьат авачиз хьункиди, товарар гьасил авун акъвазарунал, рабочияр, лежберар ва шей гьасил ийидай гьахтин гьечли иесияр барбатI хьунал, бейкарвал гзаф хьунал гьидай четин, клеви гьал, капитализмдин системадиз хас тир зидвилер, акъунар хци хьуналди жедай адан четин, пис гьал..."

Ибурун гьенани алава жезва: политический гьалар хци хьунар, яшайишдин четин гьалар, дарвилер ва икI мадни...

Гьасятда лугьун мумкин я: чи республика, ахьтин зурба къуватар ва мумкинвилер авай чIехи улкведедин са пай тир чка, инал лагьанвай хьтин гьалара, дарвилера куьз гьатзавайди я? Карханаяр акъвазарна, майишатар тергна, рабочияр, лежберар къвалахрик кумачиз, куьчеда твадай къван чкадал вучиз къезвайди я? Зидвилерни дарвилер гьикъван хьанва!..

Эхь, дустар. Чун шагьидар тирвал, 20 йис идалай вилик СССР хьтин улкве чукурна, социализмдин къурулушдиз тIвал яна, халкъдин вири девлетар къилдин ксарив тарашиз туна, чал вилеризни такур вагьши капитализмдин "къулайвилер" илитIайла, ихтин нетижайри чеб вилив хуьз туна. Чи саки вири заводар, фабрикаяр, маса карханаяр сифте гьакI акъвазарна, ахпа чукурна, ахпани къилдин ксарин (чебни гьа вилик-къилик квайбурун) хсусиятдиз элкьурна. "Приватизация-прихвация" къиле фена. Агьзурралди фялеяр, инженерарни техникар, технологлар, куьрелди, гьихтин пешекарар куьчеда туна. Кар амачир, обществодиз герек тушир усал затлариз элкьурна.

Хуьрун майишатдани гьакI хьана. Гьихтин майишатар чукурна, багьларни уьзуьмулхар хиритIна, хуьрера гьаклани тIмил авай промышленностдин гьечли цехарни, линиярни кардикай худна. Лежбер чиливай, чубан нехирдивайни суьрудивай хьана. Са бубат къуватлу-буру чпин къил хуьдайвал чилер, къвалер, мулкар хьуна.

Гужналдини, зурналдини, пуларалдини... Вердиш туширбуру, хуьрер таз, масанриз финиз мажбуру хьана. Къвалахдин шартлар, мумкинвилер гьаклани тIмил авай чи республикада гьенани четин гьалар арадал атана. Феодалрин руьгьдал чан хкана, руьганивални лукIвал юнда хтуна.

Инсанриз, иллаки жегьилриз, къил хуьдай гьахьлу рекьер агал хьана. Парабур чпин яшлу диде-бубайрин нафакьадал, амайбури инай-анай чуьнуьхиз, къаьудиз, чапхуниз къил хуьдай къван чкадал гьана. Капитализмдин "эквер" чи республикада лап хцидаказ, къизгьиндаказ куькIуьнна. Я ягь-намусдиз, я къанун-къайдадиз, я гьахьунизни яб хганач.

Республикадин Къилин Чарче лагьанвайвал, гьукмдин къилиз атай парабур анжах са чпин ва чпин тухумрин крар туькIуьрунал машгьул хьана.

Бес ихтин чкада чалкечирвални чапхунчивал, угьривални бандитвал, сада-масада кваз такьун, экстремизм, ачухдаказ властдиз аксивалун, тарихдин ивирил хьен вегьин, михи ниатрихь инанмиш тахьхун, эхирни, вири мусибатриз гьакъван къайгьусузвилелди килигун, бейгьейратвилехь галаз санал бейтеревални арадал къведачни? "Михи вуч ама? Нихъ агьада? Нин гафариз яб гуда?" лугьудачни гьахьунихь къекъезвай факьирри?..

Общество гьа ихтин акьалтIай чиркин ва чуьруькчи гьаларай акъуддай шартIарикай фикирна кландай чкадал са-са чиновники, депутаты, муниципалитетрин къилери анжах авай девлетар паюникай, гьиле гьатайди ахьай тахьуникай, инсанар маса гузни маса къачуз жедай чан алай затлар хьиз къуникай фикирзавайди чка-чкада саки вирибуру гьиссзавай. Къени, гьахьлу гаф лугьуз клан хьайидазни инад къазвай. Гьихтин чинер, яржар алай ксарин чандиз къастнава... Гьикъван бурал "тамун стхаяр" ва маса тIварар акьалтнава... Гьикъван етимарни есирар и йисара артух хьанатIа, ни гьисабна... Инвестицияр желб авун алай аямда кризисдай экъечIдай асас рехъ яз гьисабзава. Амма абур ихтин чкадиз ни желбда?

Республикадин Къилин Чарче а рекьемар авач. Амма вири ихтин крариз ада вичин тегьерда къимет ганва, вич рази туширди къалурнава. Общество цийиикIа туькIуьр хьийиз, гьарма сада вич михи ийиз алахьуниз, тахсиркарвилевай яргьа хьуниз эвер ганва.

"Жергедин ватандашдивай йисаралди яшайишдин къвалер эцигун патал руьгуд соть чил къачуз ва тахьайтIа вичин бизнес къайдадик кутаз жезвачир, чиновники ва абурун мукьва-къилийри лагьайтIа, виш гектарралди чил чпин хсусиятдиз элкьурзавай. Са бязибур, чпин къуллугьдикай менфят къачуналди, шегьердин са пай, республикадин са пай чпин тIварцIихь яна. Адалатсуздаказ хсусиятдиз къачунай эменни вахкун лазим я. И кар гуьгьуьллудаказ авуртIа, мадни хьсан я".

И гафарихь галаз гьикI рази жедач. Амма цийиз арадал атанвай хсусиятчийри бажагьат хушуналди а кар ийида. Тарихда тахьай кар я... Кризисдай экъечIдай рекьерихьни абур бажагьат къекъеда. Кризис капиталистдин руьгь, терефдар, ам хуьзвай алат я эхир! Иниз килигна, чун маса рекьерихь ва мумкинвилерихь къекъуьн лазим я. И карни и Чарче хьсандиз веревирднава.

Надир ивирар хуьн

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

РД-дин Халкъдин Собранидиз Р.Абдулатипован Чарче чи уьмурдин вири терефрал фикир желбнава, адан гьар са цIарцIай халкъдин гьакьиндай ийизвай къайгьударвал гьисс ийиз жезва. Чарче регионар экономикадин, политикадин жигьетдай вилик финин, ислягьвал ва хатасузвал таъминарунин месэлайрал, гьакьни медениятдин, искусстводин хилелни фикир желбнава. Культура, фольклор халкъдин руьгьдин, ахлакъдинни эдебиятдин ивирилдин важиблу пай я эхир.

Дагьустан яратмишунрин жигьетдай чIехи мумкинвилер, культурадин, зегьметдин девлетлу адетар авай республика я. И кар фикирда къуна, Дагьустандин Къили Чарче къейднава: "Алай йисуз чна культурадинни искусстводин лап чIехи деятелир бахшизавай юбилейрин мярекатар лазим тир дережада аваз тухун герек я. Абурун арада машгьур ксар тир СтIал Сулейман, Кахаб-Росодай тир Магьмуд, Барият Мурадова, Мурадхан ва Шамси Къухмазовар, Саният Мурадова, Анвар Аджиев, Николай Лаков ва хейлин масабур ава".

Акьалтзавай несилриз чпин кесерлу гафуналди, кардалди, яратмишунралди Ватандиз, халкъдиз къуллугь ийиз гьурметиз, миллетрин арада дуствал хуьз, медениятдин, эдебиятдин ивирилди къимет гуз чирай бажарагьлу ксар эбеди яз рикел хуьн несилрин эвелимжи буржи я. Культурадин, литературадин агалкъунар, гьи региондинбуру яз

хьайитлани, международный майданда авторитет хкаждай важиблу лишабрикай тирди рикелай алудна виже къведач.

2014-йис Россиядин Федерацияда Культурадин йис яз малумарнава. "Идахъ галаз алакьалу яз, республикада Дагьустандин, Россиядин милли культурадин вири жуьрейрин тарихдинни культурадин ирс вилик тухунихь ва пропаганда авунихь элкьурнавай серенжемар къиле тухуда".

Культурадин йисаз бахшна, Дагьустанда жуьреба-жуьре дережайрин мярекатар тешилда. Къилди къачуртIа, "Къитвилдин, эскивилдин гьалар авай территорияра культура ва экономика вилик тухудай чешмеяр жагьурунин Международной форум жеда. Адан сергьятра аваз Дагьустандин адетрин ва классический искусствойрин "Зи Дагьустан" фестиваль-конкурс тухун пландик кутунва, хабар гузва талукь министрстводи ва республикадин халкъдин Яратмишунрин къвалер, Культурадин министерстводи ва адан маса идарайрин руководителри планламинавай мярекатар гзаф ава.

Дагьустандин Къили гьисабзавайвал, культура манасуз затI хьиз къунивай яргьа хьун, ам сифте-сифте инсанри агьзур йисара къватIнавай тежриба тирди гьавурда акьун важиблу я. Гьар са халкъдихь и рекьий вичин тежриба, хиялар ава. ГьакI хьайила, культурадин месэляяр са мярекатар пландик кутуналди, абурун къадар артухаруналди акьалтIазавач, абур гьакI инсанрин къатIунриз, акьул-камалдиз таъсирдайвал тухун важиблу я. Амма бязи хуьрерин клубра, библиотекайра са гьихьтин ятлани мярекат

тухудай мумкинвилер авач. Бязи хуьрера клубар амачиз хейлин йисар я. Белки, Культурадин йисуз хьайитлани ихьтин татугайвилериз фикир гун ва нукьсанар арадай акьудин. Алай девирда чирвилер гегьеншарун патал фуьяд хьиз герекзавай компьютерралди таъминарнавай клубар, библиотекаяр чи хуьрерин чкайра гзаф авани? И крар фикирда къуна, районра Россиядин халкъарин культурадин адетрин центраяр кардик кутаз башламиншанава, 2016-йисалди ихьтин центраяр вирира тешилдавал я.

Чарче къейднава: "Виридан тIем акакьдай библиотекаяриз, хуьрерин клубриз, кружокриз, халкъдин художественный коллективриз, сеняткарвилериз къетIен фикир гун ва абурун патахьай къайгьударвал авун лазим я.

Хуьрерин культурадин идарайрин материально-технический база лап усал гьалда авайди, анра капитальный ремонт авун, ахьтин идарайрин дараматар авачир чкайра цийибур эцигун гьукматди вичин хивез къачунайтIа, хьсан жедай".

Чарче къейднавай гзаф крар яргьал вахтаринбуру хьун мумкин я. Амма чкайрал, районра, хуьрера руководителар, талукь идарайрин векилар, муаллимар жегьилриз халкъдин тарих чириз, кланриз, адетриз, ацукьун-къарагьуниз, чIехи-гьечлидаз гьурмет ийиз вердишариз, алатай несилрин хьсан крар, тежриба чириз чалишмиш хьана кланда. Анжах гьа и чIавуз художественный, халкъдин медениятдин, эдебиятдин, руьгьдин адетрин ивирар хуьз, гележегдин несилрал агакьариз ва виликди физ жеда. Дагьустандин халкъари асирралди арадал гьанвай надир ивирар несилар патал хуьн ва мадни артмишун виридан эвелимжи буржи я.

Гафар пара я, крар...

Земфира БАБАЕВА

Чи жегьил несилдикай са бязибур тамариз фин, абур гьиле яракь къун республикада гьахьлувал тахьунихь, жегьилриз къвалахдай чкаяр гьат тавунихь галаз алакьалу ийизва. Белки, гьа икI фикирзавайбуру гьахьни я жеди, вучиз лагьайтIа алай вахтунда чи шегьеррани хуьрера къвалах жагьурун лап четин месэладиз элкьвенва. Жегьилар, вучдатIа чин тийиз, куьчейра гьатнава. Чеб-чпин ихтиярда авай, къазанмишдай, хизан хуьдай мумкинвал авачир абур "тамун стхайрин", наркоманрин, чал кечиррин таъсирдик акатзава.

Агакьнавай веледар авай адетдин зегьметчи гьар са диде-буба къе абуроз къвалах жагьурунин къайгьуйра гьатзава. Гьи идарадиз, карханадиз, организациядиз фейитлани, вун элкьурна рекье хуьтава. Гьакьикьат гьа ихьтинди тирди зазни акуна. Пуд-къуд йис вилик къилин образование къачунавай зи аялриз чпин пешейрай гилани къвалах жагьизвач.

Гьа и йикьара къваллиз къуни Селимат атана, гуьгьуьлр лап чIуру яз. Адан шел-хвалдихь яб акалай зунни гьарикI хьана.

- Валлагь, чан вах, вучдатлани

чизмач, - шикьятна ада. - Чиновник лугьудайбуру лап душманриз элкьвенва. Университет куьтягнавай хцизни рушаз, шумуд чкадиз фенатлани, къуллугь гьатнач. "Тежриба авани, пешедай къвалахнавайди яни?" суалар гузва ва "ваз" жаваб гайила, хьвач лугьузва. Де лагь, санани къвалахдал къабул тийизвай абурохь тежриба гьикI хуьрай? ГьакI ажугьди куьза рикI. Са министрствода къвалахзавай зи хуьруьнвидин гадаяр, рушар къуллугьрик кьва, гьатта хтулризни чкаяр жагьурзава. Зибур, вибур садазни герек авач. Чи аялар акьуллубур, бажарагьлубур ятлани.

Дугьриданни, инал зи рикел за клелдай вахтар хтана. Вузар куьтягна, пешедай дипломар къачунавай жегьилар Дагьустандин, Советрин Союздин вири шегьерриз, хуьрериз, гьатта къеце патазни, къвалахал ракъурдай. ИкI къвалахна, тежриба хьанвай пешекарди, вичин вахт куьтягь хьайила, хтана рикиз клани чкада къвалахиз башламишдай. Ни вуч лагьайтIани, Советрин девирдин образование вири патарихьай тариф авуниз лайихлуди тир. Алай аямдикай рахайтIа, вузар куьтягнавай жегьил пешекарриз чеб гьиниз ийидатIа чизвач. Гьавилай абуркай гзафбуру чпин уьмуьр "тамара" пучзава.

Республикадихь цийи къил хьайила, адан гафарихь яб гайи-

ла, зун шад хьанай. Фикирнай, гила къванни чи крар туькIуьда. Гьанавайди я, чи къайгьуда авай касни авач.

Чна сада-садан дердерихь яб акална, рикI аладарна. Къуниши хьфейдалай гуьгьуьниз мадни фикирди тухвана зун. Дагьустан Республикадин Къилин Чарче авай гафар мад сеферда клел хуьвун: "Агьалияр къвалахдалди таъминарун важиблу месэлайрикий сад я. Гьахъ-гьисабра бейкарвал агьуз тир дережада (2,2 процент) ава лугьуз, цIалцIам рекьемар къалурзава. Кардал гьалтайла лагьайтIа, къвалахдин гьа са чка кланзавайбурун къадар 50 касдилай алатзава. Дагьустан патал им яшайишдин ва гьатта полтикадин лап важиблу месэла я. Жегьил дагьустанвиар патал къвалахдин чкаяр тешиклун - гьа имни акьалтIай важиблу месэла я".

Эхь, важиблу месэла я, гафарни дуьзбуру я, амма кардал гьалтайла, чун хьтин жегьедин дидебубаяр йисаралди бейкар жегьилар къвалай акъаз дарих жезва. Зи фикирдалди, са кас къвалахдал къабулдайла, адан хизандай шумуд кас къуллугьрик къватIа, тайнарун лазим я. Сифте нубатда вузар куьтягнавай, са касни къуллугьдик квачир жегьилар авай хизанрай къуллугьдал тайнарун лазим я. ТахьайтIа, чи районра, шегьерра са хизандай вад-ругуд кас къуллугьрик жезва, маса хизанрай - са касни.

Нурлу гьетер-гъалибчияр

Чешнедиз лайихлуди

Гъазурайди - Земфира БАБАЕВА

Советрин Союздин Игит, капитан Шамсула Фейзуллаевич АЛИЕВ Кеферпатан Кавказдин фронтдин 56-армиядин 339-стрелковый дивизиядин 1135-стрелковый полкунин батальондин командирдин заместитель тир.

Алиев Шамсула 1915-йисан 17-апрелдиз Дербент шегерда муаллимдин хизанда дидедиз хъана. Школа куьтягъай жегьил Дербентдин педучилищедиз гъахъна. Анаг акалтарна, вичин бубадин пеше давамарай хци школада муаллимвиле кваллахиз башламишна.

1942-йисуз Шамсуладиз Яру Армиядин жергейриз зувер гана. Гъа и йисуз ада Бакудин пехотадин военный училищедиз куьруь курсар куьтягъна. 1942-йисан сентябрдиз Кеферпатан Кавказда фашистрин чапхунчийрихъ галаз физвай къизгъин женгера иштиракна, Моздокдин патав женг чулугуна, Новороссийск немсерикай азадна. И ягунра къалурай дирибашвилерайни къегъалвилерай Ш.Алиеваз кве орден гана.

Батальондин командирдин заместитель капитан Алиева 1943-йисан зулуз Керчдин полуостровдал квиле феи къати женгера кьетлен виклеговилер къалурна. Ам квиле аваз чи аскерри душмандин пуд гужум алудна, кве рота къван фашистар тергна. Сифтени-сифте женгинин сенгерар гъаркъуь авун патал са шумудра немсерин чапхунчийрал гужумна. Чи аскеррин аксина акъвазай ва гзаф чалишмишвилер авур фашистрин кве къат сенгерар куьварна, Ш.Алиев квиле авай десантникар Керчь шегердин Войкован ва Кирован тварарихъ галай заводриз гужумдалди гъахъна. И къати жен-

гера хайи Ватандин чилелай душман чукурунин лап чехи къастар авай виклегов аскерри 250-далай артух фашистар тергна, дяведин суьсет авай немсерин склад къуна.

Ихътин къати женгерай акъатай аскеррик гъалибвилерин руьгъ акатна ва Шамсуладин батальонди мадни виликди гужумна. Гъар са женгинин вилик кьетлен жуьрэтлувилерин чешнедалди командир Ш.Алиева вичин гъилик квай аскеррик къегъалвилерин руьгъ кутазвай.

1943-йисан 14-ноябрдиз Керчдин патарив квиле феи женгина капитандал залан хер хъана. Сагъламвиле еке зиян ганвай капитанди, вичин гъилик квай аскеррихъ элквена, явашдиз лагъана: "Акъвазмир. Чи гъалибвал мукъвал хъанва. Куьн анжах виликди алад!" Ибур дирибаш капитандин эхиримжи гафар тир. 1943-йисан 19-ноябрдиз капитан Ш.Алиева чан гана. Батальондин аскерри чпин командирдин буйругъ килиз акъудна, душмандал гужумна, агалкъун-

ралди женг килиз акъудна. Взводрин ва ротарин командирри Дербентдай тир капитан Шамсула Алиева гайи дяведин тарсарал амална, фашистрин винел чи гъалибвал мукъва авуна.

Крым патал немсерин къушунрихъ галаз тухвай чехи женгер башламиш жедалди ада вичин ватандиз, хайи Дербентдиз рахкурай чар эхиримжиди хъанай. Ада кхъенай: "Зун Крымда ава. Ина авай вири заз лап мукъва я: лап гуьзел Севастополь, Керчь, Ай-Петри дагъ, курортар, дворецар... Пушкинакни Айвазовскийдик и чкадин Тлебиатдин гурчегвилери чехи гевес кутурди тир. Крым чи багъа чил я!.. Крымдин кьерехар къунвай гуьл чаз вилигма хътинди яз чидай, амма фашистри а ятар ивиламишнава. Абуру, Чулав гуьл къаз кланз, гзаф чалишмишвилер ийизва, амма чна а чапхунчийр гъа гуьле батмишарда".

Ш.Алиева вичин чарче кхъей къастунин гафар килиз акъатна. Советрин къушунри Гитлеран чапхунчийр гъа гуьле батмишарна. И чехи гъалибвилер Шамсула Алиева вичин пай кутуна.

Ватандин вилик къалурай дирибашвилерай батальондин командир капитан Шамсула Алиев Советрин Союздин Игит лагъай тварциз, Ленинан ордендиз, Ватандин дяведин 1 дережадин, Яру Гъетрен орденриз лайихлу хъана.

Игитдин твар Дербент райондин совхоздал, Дербент шегердин юкьван школада ала. Махачкъала шегердин са куьчедизни Игит Ш.Алиеван твар ганва.

Къадим шегердин Игит хва Керчь шегерда кучуднава. Анин Митридат дагъдал эцигнавай мемориальный доскадал Советрин Союздин Игит Шамсула Алиеван твар кхъенва.

Кьетлен фикир гузва

Желил ЖЕЛИЛОВ, Бут-Къазмайрин юкьван школадин муаллим

МЕГЪАРАМДХУЬРУЬН райондин Бут-Къазмайрин юкьван школада ватанпересар тербияламушиниз кьетлен фикир гузва. Зи фикир школадин дегълизда авай, Афгъанистанда интернационалиствилин буржи тамамарайбуруз талукъарнавай стенди желбна. Ана авай материалри дяведа бутвиар тир Софьян АЛИМЕТОВ нубатдин сеферда маджахедрихъ галаз квиле феи ягунра гьик телеф хъанатла, Шимшибала КАДАШЕВ дяведилай къулухъ залан хирер себеб яз гьик хайи хуьре кьенатла, Халикъ МАГЪАМЕДОВ ва Алик САИДОВ гьик набудриз элквена, гегъеншдиз къалурнава.

Софьян Салам бубадин пуд лагъай гада тир. 1982-йисан 26-июндиз акахъай дяведа залан хирер хуьники Софьян пуч хъана.

15-февралдиз хуьруьн рекъин кьерехда виридалайни виле акадай чкадал Афгъанистандин женгера еке къегъалвилер авур интернационалист, Яру Гъетрен ордендин сагиб рагъметлу Софьян Алиметоваз скульптор Мукъдал Саидова хуьруьнвийрин куьмекдалди эцигнавай гуьмбетдал школадин 9-11 лагъай класара клелзавай аялар, муаллимар фена.

Афгъан дяведин цаяра телеф хъайибур рикел хжизвай митинг тербиядин рекъай директордин куьмекчи Камале Давудовади ачухна ва килени тухвана. Шаирар тир Мукаил Агъмедова, Абдулатиф Абдулатифова, Бейдулагов Мамедарова ва школадин аялри дяведиз талукъарнавай шиарар клелна. Митингдал рахай школадин директор Абдуллаев Гуьлмета, Софьянан класдин руководитель хъайи Агъмедов Явера, шаир Агъмедов Мукаила, хуьруьн администрациядин квил Урдуханов Рафика, Софьянан вах Рамазанова Радифади, хуьруьн агъсакъал, зегъметдин ва Ватандин Чехи дяведин дагу патан ветеран Самед Самедова ва райондин Афгъанистандин дяведин ветеранрин Советдин председател Абидин Алиева Софьянан ва адахъ галаз телеф хъайибурун экуь къамат садрани рикелай алуддач лагъана.

Къуллугъзава аскерди

Дидедин вилер рекъел ала

Мегъбуба ДЕГУЬШЕВА-ГЪАЖИЕВА

ГЪАР са хизанда велед дуньядиз атун чехи шадвал, сувар я. Ихътин вахтунда дишегълийри "Бахтлу, акъуллу, камаллу велед хъурай" лугъуда. Эгер хва яз хъайитла, мадни алава хъийида: "Ватан хуьдай къегъал хъурай".

Гъар са дидедин эвелимжи мурад велед сагъ-саламатдиз чехи хъана, вичин вилик эцигнавай буржи килиз акъудна, хайи кваллиз хтун я. И кар шадвал кутадайдини, гъа са вахтунда залан акъваздайдини я. Советрин девирда армияда авай аскерри геж-геж чарар, шикилар рахкурдай. Ятлани дидейрик къалабулух акатдачир. Абуру Советрин гуюкуматдихъ агъунвай. Алай вахтунда веледери къенин технологийрикай менфят къачузва. Абуру диде-бубадихъ галаз телефондай алакъа хуьзва, Интернетдин куьмекдалди шикилар ракъурзава. Гъакъ ятлани къенин дидейриз секинвал, динжвал авач. Армиядин жергейра хаталу дуьшуьшар гзаф жезва.

Хва Нурлан армияда авай Сияра вахан рикни секин туш. Адан вилер рекъел ала, гъар юкьуз ада Ватандиз къуллугъзавай вичин хцикай фикирзава. Логман ва Сияра Агъагуьловри чпин авай са эркек веледдиз дуьзгуьн тербия гана. Зегъметдал рик алай, хуси зегъметдин, гъалал ризки незвай ксари хвани зегъмет чулгувз вердишарна.

Нурлана Дербент шегердин 9-нумрадин юкьван школада тербия, чирвилер къачуна. Дербент шегерда авай Дагустандин госпедуниверситетдин филиал куьтягъунихъ галаз ада шофервилер курсарани клелна. Алатай йисуз жегъил пешекар Россиядин Армиядин жергейриз тухвана. Нурлан Агъагуьлов чи республикадивай лап яргъа авай ва мекъи чка тир Амурский областдиз акъатнава. Биробиджан шегерда ада аскервилер везифаяр командирар вичелай рази жедайвал тамамарзава. Диде-бубадихъ галаз телефондай ийизвай рахунрай малум жезвайвал, цийи чкайрал, дустарал, командирар эгечизвай галдал ам рази я. Гъа са вахтунда ада хайи макандин, диде-бубадин къадирни чир хъанва.

Зун инанмиш я, амай вахт диде-буба ва ракетайрин частарин механик-радиотелефонист Нурлан патални фад акъатда. Аскерни, вичин къуллугъ килиз акъудна, узъягъвилелди багърийрин патав хкведа.

Дагъви дишегълияр - дяведин йисара

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Чуру къастар аваз Гитлеран чапхунчийри чи Ватандал хабарсуз вегъена, са варзни алат тавунмаз, 1941-йисан 19-июлдиз "Правда" газетдин сифте чиниз СССР-дин дишегълийрин патай звер гун акъатнай: "Гитлеризмдизлай, фашизмдизлай гъейри дуньядин дишегълийриз маса душман авач! Чна вири къуватар кватна, сад хъана, фашизмдал гъалибвал къачун лазим я".

Дагустандин дишегълийри, ворида сад хъиз, и звер гунин тереф хвена ва фашизмдал гъалибвал къачуник чпин лайихлу пай кутуна. Къве агъурдалай виниз дагъви дишегълийри, хушуналди дяведиз фена, къати женгера иштиракна.

Ик! Ахцегърин хуьрай тир лезги руш Соня Мурсаловади Украинадин пуд лагъай фронтдин къушунрин жергейра аваз Молдавия, Румыния, Болгария, Польша фашистрикай азад авунин женгера иштиракна. Берлин, Рейхстаг къачудайлани ада вичин гъунарар къалурна.

Ватандин Чехи дяведин йисара яшайишдин лап четин хилерикай сад тир хуьруьн майишатда, чеб колхозрин, бригадайрин, фермайрин, звенойрин квиле акъвазна, йиф-югъ кваллахиз, фронтдиз агъур тоннралди техил, нек, як,

члем, ниси, какаяр, емишар ракъуриз ва чкайрал зегъметдин фронтда кваллахзавай жематарни хвейи къагъриман дишегълийрини чахъ гзаф хъана.

Ихътинбурукай Къасумхуьруьн райондин Куркур хуьруьн ва Ичинрин "Правда" колхоздин председател, ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъагъуниз лайихлу хъайи Жафарова Зарбафан, Докъузгара райондин Карл Марксан тварунихъ галай колхоздин лапагрин завферма Османова Бикедин тварар къаз жеда.

Са Хив районда 500-далай гзаф дишегълийри фронтдиз еке куьмекар гана.

Кашан хуьрай тир виклегов дишегъли Рамазанова Тават партиядин жергейриз къабулна ва ам жемятди чпин хуьруьн Советдин председателвиле хъана. И райондин яргъа авай Ургъарин хуьрай тир Мирзоева Ракъуята районгълийрин арада дяведин заем кхъинин карда зурба кваллах тухвана.

Хив хуьруьн Кирован тварунихъ галай колхоздин парторганизациядин секретарь Шалбузова Беса, вичелай амайбуруз чешне къалуриз, оборонадин фондуниз 10000 манат пул ва 300 килограмм къуьл гана.

Чувекрин колхоздин парторганизациядин секретарь Назарова Шагъселема, Цинитрин хуьруьн

парторганизациядин секретарь Межидова Бисена, Шалбузова Бесан тереф хвена, фронтдиз куьмекарна.

Агъа Захитрин хуьрай тир Гуьсейнова Султанхалума, Къурбанова Фатимата, вахар тир Гуьруьят ва Селми Омаровайри гъар сада агъурдав агакъна гуьлуьтар, бегълеяр, шарфар храна, фронтдиз ракъурна.

Цналрин хуьрай тир Гъасанова Беса, Фатулаева Перихади, Усманова Гуьруьхади, Велибегова Перихади (и къагъриман дишегълийриз бахшна за поэма кхъенва В.Р.) гъар сада чпин рикни жигер тир 2-3 рухъаярин дяведиз рекъе туна, чпини югъ-йифди игитвилелди дагу патал кваллахиз, фронтдиз еке куьмекар гана.

И хуьруьн Ф.Энгельсан тварунихъ галай колхоздин бригадирар яз хъайи, чпин жегъил гуьлер дяведиз фейила, абурун чкаяр хкъур Абдулаева Беса, Рустамова Гегъвера, Алиева Сувара дяведин эхирдалди планар ацуриз, фронтдиз недай суьсет ва чими парталар агакъарна.

За алай девирдин дишегълийривай намуслувилелди исягъ зегъмет чулгун, терроризмдиз, экстремизмдиз кил язавай веледрин вилик пад къун тлабзава ва виридаз дуньядин дишегълийрин Сувар мубаракзава.

Дербентдин 2000 йис

НУБАТДИН СОВЕЩАНИЕ

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Дербент шеһердин администрациядин пресс-кюллуғди хабар гузвайвал, 1-мартдиз РД-дин Къиблепатам территориальный округда Дагъустан Республикадин Къилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мусаэфенди Велимурадова Дербент шеһердин 2000 йисан юбилейдин сувариз гъазурвилер акунин ва пландик квай кваллахар кылиз акъудуниз талукъарнавай тешкиллувилдин комитетдин совещание тухвана.

Совещание ачухна анал рахай Мусаэфенди Велимурадова вич тухванвай заседанийдин хронологидиз килигайди ва документация гъазурунин рекъе тешкиллувилдин комитетди бегъем къадар кваллахар тамамарнавайди къейдна. Гиладун чун лап куьруь вахтунда а проектар умуьрдиз кечирмишунал элячун лазим тирди лагъана.

Анал агъадихъ галай месэлар веревирдна: куьгъне сетар паспортизация авун, реконструкциядин кваллахар тухун патал суварин маршрутдин куьнейрин учир тайнарун, шеһер къацу набататралди безетмишун, 1-Петрдин кваллин мукъув гвай территорияда вири эцигунрин кваллахар къадагъа авун, Дагъустандин районарни шеһерар желб авуна, 21-мартдиз шеһердин субботник тухун, военный частунин жугъун 3 метрдин къенепатаз хутахун ва масабур.

Совещанидин кваллахда РД-дин "Дербент-2000" ГКУ-дин руководитель А.Нурмегъамедова, шеһердин къилин заместителар С.Азимова ва М.Къафарова, экономикадинни инвестициядин управленидин начальник С.Рамазанова, "Дирекция единого заказчика-застройщика" МБУ-дин руководитель С.Къазибегова, адан заместитель Н.Садыкьова, "Дербентсервис" МУП-дин начальник Э.Рустамова, Дербент шеһерда "Группа "Сумма" - дин векил Э.Абдуллаева иштиракна.

Шикилар ягъайди - Г. ИСАЕВА

Парламентарийрин гуьруьш

Къиметлу теклифар гана

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Алатай жуьмядин юкъуз Ингушетия Республикадин меркез Магасда Кеферпатам Кавказдин округдик акатзавай ирид субъектдин ва гъаки Къиблепатам Осетиядин делегациядин иштираквал аваз Кеферпатам Кавказдин парламентрин Ассоциациядин ругуд лагъай конференция кыиле фена. Дагъустан Республикадин парламентдин делегациядин кыиле РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин заместитель Сейфулагъ Исакъов акъвазнавай. Анай хтанмазди чун гуьруьшмиш хъана ва ада чаз конференциядал гъалай месэлайрин гъакъиндай суьгъбетна.

- Конференциядин заседание Ингушетиядин Халкъдин Собранидин Председателдин везифаяр тамамарзавай Мухарбег Дикажева кыиле тухвана, - лагъана С.Исакъова. - Регламентдин къадайвал, сифтедай ирид комитетда конференциядал гъалзавай месэлайрин гъакъиндай веревирдер авуна. Ахпа Ингушетия Республикадин Къил Юнус-Бег Евкурова Къиблепатам Осетиядин, Дагъустандин, Кабардино-Балкариядин, Кеферпатам Осетиядин, Карачаево-Черкесиядин, Чечен Республикадин ва Ставрополдин крайдин делегациядин председателар къабулна ва абурухъ галаз йикъан месэлайрикай суьгъбетна, санлай регион патал менфятлу ва сад тир стратегиядин месэлар къарагъарунин карда ихтин гуьруьшрихъ еке метлеб авайди къейдна. Идакай ада форумдин иштиракчийрихъ элкъвена пленарный заседанидални лагъана.

Конференциядал рахай ксари къейд авурвал, неинки са СКФО-да, гъаки Россиядани кваз парламентаризмдин гъерекат мягъкемарунин карда Кеферпатам Кавказдин Парламентрин Ассоциацияди тухузвай кваллахар еке метлеб ава, гъаки лагъайти, Ассоциация правовой государство вилдик финин, экономикадин ва яшайишдин реформаяр тухунин, обществода политический гъалар пайгардик

кутунин месэлайрал мукъуфдивди машгъл жезва. И кар конференциядал веревирд авур ва гъалай месэлайрини успатзава.

■ Сейфулагъ Бейдулагъович, конференциядал гъалай месэлайрикай ваз гъибур санлай регион патал важиблур яз акуна?

- Гъелбетда, Кеферпатам Кавказда хатасузвал хуьнин ва жегъилриз талукъ политика пайгардик кутунин месэлар. Исъята чи региондин гъар са зегъметчи агъалидиз республикайра гъалар пайгардик акатна, ягъун-кыникърал, хъиткынарунрал, терроризмдал эхир эцигна, жегъилрин гъакъиндай къайгъу члугуна, абуруз кваллахар чкаяр тешкилна кланзава. Гъа ибуурал алава яз, милли культура, члал, адетар хуьни кар алай месэла я. Конференциядин заседанидал, кылдин секциярал виридак секинсузвал кутузвай и крайкай чна гегъеншдиз суьгъбетар авуна, санал кваллахунин сергъятар гегъеншарна ва Кеферпатам Кавказдин жегъилрин Ассоциацияни арадал гъана кланзавайди къейдна. Кабардино-Балкариядин парламентдин Председатель Ануар Чеченова и месэла вичи гъи-

ле къадайдакы ва нубатдин заседанидал тайин теклифар гъаз экъечдайдакы лагъана.

■ Дагъустандин делегацияди конференциядал гъихтин теклифар гана?

- Ватандин Чехи дяведа фашистрал гъалибвал къазанмишунин карда Кавказ патал кыиле феи женгерни кар алайбуруз элкъвейди я. Бакудин нафтадихъ ва анлай анихъ галай улквейрин девлетрихъни ялзавай Гитлеран куьшунриз Кавказдин дагълара мягъкем пару яна ва рикелай тефидай ягъунарни къуна. Женгерин ва зегъметдин фронтра Кеферпатам Кавказдин халкъари, чпин чандилайни гыл къачуна, иштиракна. Гъавилай чна Кавказ душмандикай азад авур 1943-йисан 9-октябрь Россиядин аскервилдин баркалладин югъ яз малумарунин теклиф гана ва ам конференциядин иштиракчийри хушдиз къабулна. Герек чарар-царар гъазурна, РФ-дин Госдумалди агакарда.

С.Исакъова лагъайвал, конференциядал РФ-дин са шумуд закондик дегишвилер кухтунин гъакъиндай къадалай виниз теклифар гана. Иштиракчийри РФ-дин Федеральный Собранидини чпин тереф хуьдайдак умуд кутузва.

Дербентда - манийрин фестиваль

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

28-февралдиз Дербент шеһердин 11-нумрадин юкъван школадин актовый залда Дуньядин халкъарин дидед члаларин йикъаз талукъ яз милли манийрин шеһердин фестиваль тухвана.

Ам, адет хъанвайвал, "Чи цийи школа" программадин сергъятра аваз кыиле фена.

Сифте гаф анал Дербент шеһердин образованидин управленидин начальник Надыр Казимов рахана. Ада, кылди къачуртла, алай вахтунда Дагъустан Республикадин Къили, образованидин ва илимдин министрстводи, Дербент шеһердин кыл Имам Яралиева члал ва адетдин культура хуьн ва вилик тухун патал къабулзавай серенжерикай лагъана.

Мярекат лезги, азербайжан, табасаран ва дарги члаларал манияр лугъузвай аялрин арада къуд номинациядай кыиле тухвана.

Программадин репертуардик Ватандикай, дидедикай ва муьгъуьббатдикай халкъдин ва композиторри теснифнавай манияр квай.

Гъар йисуз тухузвай и фестиваль вини дережада аваз, тешкиллудаказ кыиле фин патал зурба кваллах тухузвай УО-дин дидед члаларин пешекар методист, Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим Зиядхан Къараханован ва 11-нумрадин школадин дирекциядин зегъмет къейд ийиз кланзава.

Винидихъ къалурнавай номинациярай, фестивалдин положенидал асапу яз, жаван артистрин устадвилди гъар са миллетдин векилрин пешекаррикай ибарат кылдин жюририкъимет гана.

Гъар школадай чпин жаван артистрин пад хуьзвай аялрин дестеярни атана, зал тамашачийрин ацланвай. Чун вири халкъарин векилрихъ сегънеда тайин чка къадай бажарагълу жаванар авайдан шагъидар хъана.

Гъа жигъетдай лезги номинациядайни бажарагъ авай жаванрин тварар ачух хъана. Абурун сесерин ширинвилелай, михъивилелай, сегънеда тухунин къайдайрал (артистичность) амал авунилай, манидин члал яб гузвайдал дуьз агакъарунилай жюриди ва тамашачийри разивал къалурна.

Фестивалдин эхирдай Н.Казимова Махачкъалада кыиле феи Дагъустандин дидед члаларал яратмишзавай эсерар виридалайни хъандаказ клелдайбур тайнаруниз талукъарнавай республикадин IV конкурсда 2 ва 3 лагъай дережадин дипломриз лайихлу хъайи Милана Межидовадив (12-нумрадин СОШ, 11-кл.), Къизханум Алибеговадив (21-нумрадин СОШ, 10-кл.) министр Ш.Шагъован къул алай дипломар ва дидед члалар хуьник ва абур вилик тухуник лайихлу пайкутунай школайра тарсар гузвай дидед члаларин са жерге муаллимрив гъурметдин грамотаяр вахкана.

Кыиле къуьлеринни манийрин муниципальный "Дербент" ансамблдин директор, шаир, РД-дин лайихлу муаллим Азиз Мирзебегов авай лезги номинациядин жюриди лезги члалар манияр лагъайбурукай жаван ашукъ Рамазан Ризаев (21-нумрадин СОШ, 9-класс) 1-чка, Мая Мегъамедовадив (18-нумрадин СОШ) 2-чка, Зарина Аслановадив (17-нумрадин СОШ, 8-кл.) ва санал мани тамамарай Зульфия Гъажиевадив Фатима Якубовадив (3-нумрадин СОШ, 7-класс) 3-чкаяр гана. Чкаяр къур жаван артистрив дипломар ва абур гъазурай муаллимрив грамотаяр жюридин член, РД-дин искусствуйрин лайихлу деятель, композитор Къ.Ибрагъимова вахкана.

Къариблуддани лезгивал хуьзва

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Хайи квал, хуьр, махан туна, яргъариз акъатнавай ва анра лайхлувилелди яшамиш жезвай, агалкьунар къазанмишзавай рухвайрикой, рушарикой ихтиллат кватайла, жува-жуваз веревирдер ийида: эгер абурухъ чпин чирвилер, бажарагъ, алакьунар хайи чилел ишлемишдай мумкинвилер авайди тиртла, низ чиде, ватан гьикъван абадлуди, мублагъди, девлетлуди, дамахдайди жедатла. Гъайиф, къени ахътин мумкинвилер лап тимилай ва къил ацанвай виклеъ гадаярни рушар бахт жагъуриз патал, яд уьлквейризни кваз физва. Ахътинбурукайни сад Рутул райондин Хуьльудрин хуьрий тир Зубера ГЪАМЗАТОВА я.

Чехиядин меркез Прага шегъерда яшамиш жезвай, кваллахзавай и Самурдин дереда дуньядиз атай, адан няметрикай дад акур ва и гуьзел ерийрал риклин сидкьидай ашукъ рушакай заз гьикъ чир хъана? Дуьшуьшдай.

Дербент шегъерда авай са танишди заз малумат гана. “Бес Интернетда Лезгистандин гуьзел чкайрикой, рикли члугадай музыкадин лепейрик кваз ва лезги шаир дишегълидин чаларни кхьенвай видеоролик ава. Адан автор Зубера Гъамзатова, лезги дишегъли я. Ваз адакай ван хъанани, чидани? Эгер чидатла, чирна, хабар це. Заз адахъ галаз таниш жез кланзава. Адан ширирни видеороликири зун гьейранарнава. Ватандиз бахшнавай цларар клелайла, чи гуьзел чкаяр Интернетдай акурла, зун жуван ватандашрини, хайи ерийривни мадни кланвивилелди эгечзава”.

Танишдин ихтиллатди зи итижни артухарна. Зун Зубера Гъамзатовадин суракда гьатна. Сифте нубатда за Интернетдикой менфят къачуна. Малум хъайивал, 2013-йисуз Москвада урус члалал Зубера Гъамзатовадин “Виле таквазмай сеферчи” (“Покинутый странник”) ктаб акъатна. Адаз сифте гафни зи таниш, Ленинграддин областда яшамиш жезвай чи тават, филолог, шаир, критик, таржумачи Гуьзеля Гъасановади кхьенва. И карди зак шадвал кутуна ва за гьасятда Гуьзеля вахавай жузунар авуна, амма адав са артух деллар гьачир, адазни чизвайди гьа Интернетда авай малуматар тир. Кар алайди, заз шаир дишегъли Хуьльуддай тирди чир хъана.

Кьекъвей киваче цаз акъахда гьакъ гьавая лугъувайди туш. Хабар гьинай, хабар Махачкъала шегъердин са школадин лезги члалан ва литературадин муаллим Мегъри Абдурашидовадай. Хуьльуддай тир и рушахъ галаз Зуберадикой ихтиллат арадал веъейла, ада шаддиз лагъана: “Ваз вуч аватла чидани, ам хтана исятда хайи хуьре ава. Пака за ваз адан ктабни гьиде”. Икъл фад кар тукьлуьнал зун гьатпа мягътели хъана. Фикирна, эгер хуьре аватла, чна адаз редакциядиз теклифда.

Мегъриди ктабни гьана, чи паталай редакциядиз теклифзавайдакайни Зуберадив хабар агакьарда лагъана хиве кьуна. Ада лагъайвал авуна, амма бубадин квалер ремонт ийиз гьиле къур вафалу дишегълимдиз редакциядиз илифдай вахт хъанач. Ам Чехиядиз хъфена. Бес къадарда малуматар гьат тавурвилляй, макъала кхьинни яргъал фена.

Зуберадин аял, жаван вахтар Самур дердин члурара, яйлахра, кламара акъатна. И вахтуникай ада акъван кланвивилелди кхьизва хьи, клелзавайдини хайи макандин гуьзел тлебиатдал ашукъ жезва.

“Зи аялвал аламадинди тир. Зун Самур дердин виридалайни гуьрчегъ чкада, куклушрал датлана лацу бармак алай Сумрай дагъдин, тик рагарин, гьар гатфарихъ жуьреба-жуьре рангарин цукъвериде безетмишзавай члурарин ценерив дидедиз хъана. Каспий гуьльувайни зи хуьр са акъван яргъа авач. Заз акъл жедай хьи, гьар са клалдани, булахдани, цукъведани, пак дагъларин гьавадани Халкъ авур Халикъдин руьгъ ава. Диде-бубадихъ, стхайрихъ, вахарихъ галаз яшамиш жезвай къайгъууз ва гьейранвалдай бере тир. Гила, хайи макандивай яргъа авайла, жуван аял ва жаван вахтар за мукьвал-мукьвал рикел хизва”.

Хуьльудди Гъамзатов Мажидбег дяведин ийсарин каш-мекъ акур инсан тир. Уьлк-

ве фашистрикой хуьз фронтдиз фейи дах Гъамзатни адаз акъуначир. Дагъвиди Гъалибвал патал чан къурбанд авуна. Инжихан пуд велел (Мажидбег, Магъсумбег ва Лалу) гваз амукъна. Дидедин мецелай Зуберади дяведин четин ийсар икъл рикел хизва.

“Хуьре амай гьар сада колхоздик вичин зегъметдин пай кутазавай ва гьасилзавай, къазанмишзавай саки вири суьрсет фронтдиз реке твазвай. Инсанри, гатуз таза ва хуьтлуьзни къуррунавай хъчар нез, чпин югъ няни ийизвай. Дяведилай гуьгуьнин ийсузни дагъвийриз беъгемвилелди фу гьатзавачир. Ахътин гьафтеяр хъана хьи, дидедиз ва амай аялризни ерли фу такур. Зи дидеди, жаван руш яз, яшайишдин вири кваллахар авурди я. Садра ам нехирдив гьайла, гьевчи вах атаналда, шаддиз. Фад лагъ, вав вуч хабар гва? Адани дидеди суфрадик кваз ракъурнавай таза са кап фу къалурна. “Къе вири хуьруьнвийриз са-са килограмм гьуьр гана, дидеди чаз адакай фуни чрана”. Дидеди са клус атлана тлуьна, вах адаз темягълу вилералди тамашиз акъвазна. Жувани неъ, лагъана зи дидеди. Ваха вири фу вахчуна, тлуьна. Дидедиз шел акатна. “Шехъмир, шехъмир, зи вах, гила чаз гьар гьафтеда гьуьр гудалда, фуни жеда, за вав ахпа зи пайни вахкуда”.

Эхъ, дяведин ийсарин аялрал пара четинвилер акъалтна, абур вири азабриз таб гузни вердиш хъана. Чпихъ хизанар, велелар хъайила, абур аялар гьар са затлуьнни къадир аваз, зегъмет члугуна затл арадал гьиз, члехибуроз гьуьрмет, кве авайдаз куьмек ийиз вердишарна. Къенин жаварик, жегъилрик и жигъетдай акатнавай нукъсанар, абур пак затлариз хьиз, икрамзавай яржар акурла, фикирдал къезва, диде-бубайри, обществоди абуроз аял члалай гузвай тербия масад хъана. Зи и фикир Зубера Гъамзатовадини текликвар хуьвуна.

- Нубатдин сеферда уьмуьрдикой веревирдер ийидайла, зи рикел Инжихан баде, адан акьуллу келимаяр хтана. Ам зи члехи буба Гъамзатаз, лап вини дережадин асуллу, намуслу, хъсан ерийрин итмдиз, кутугай юлдаши хъана, - кьейдзава З. Гъамзатовади. - Бадеди ара-ара тикрадай, инсанди гьамиша хъсан, къенин крар авунихъ ялна кланди. Ам, хейлин вахтар алаатайлани, хуш гафаралди рикел хкидайвал. Ада мисаларни галаз ихтиллатардай, адан гьар са келимади руьгъдиз таъсирдай.

Гъа ихътин къанажагъдин инсанар зи дах, дидени тир. Мажидбег дах колхоздин бригадир тир. Къени, гьар садан гьаридиз гьай лугъудай, хуьруьнвийриз вичелай алакьдай куьмек гуз гьазур ва зарафатрални рикъл алай итимдин чунни регъимлубур, патав гьайдан дердина акъадайбур, четинвилер кваз такъадайбур яз вердишарнай.

Члехибурун дьузгуьн тербиядин таъсирдик акадай къени, регъимлу хесетрин рушак дагъларин шартлари туьнт, уьткъем ериярни кутунвай. Садра ада салай кватлай къаларикай, куькурникай хуьвур цун гьамбардиз аватай пуд ийса авай Имран стха акъудна ва вичин кьилин чларар, рцламар, галцламар кана. Маса сеферда стха Алимурдахъ галаз дагъдиз некъияр гьиз фейила, няни жез акурла, рагарикай фенвай мукьвал рекъай хъфин кьетна ва кьведни теъена къакъатна. Рушан уьткъем-

вилер, чарадан къайгъуу члугунин мад са мисал. Кьуншидал месе гьатнавай жегъил итим алай. Адал кьил члугуна хтай дидеди дахдиз лагъана: “Начагъди живедихъ цигел я, чпикай дагъдиз фидай кас авач. Хуьруьн итимарни вири дагъда ава векъер ягъиз”.

- Белки, пака дагъдай чи рухвайрикай сад кхвен, - лагъана дахди.

- Хтун тавуртла вучда? - сес кудна Зуберади.

- А паталлай къуз кхведа хьи.
- Адаз жив исятда кланзава, зун фиде Сумрай дагъдиз.

Дахди кьил элкьуьрна, диде рушаз тамашна.

- Эхъ, эхъ, зун фиде, Имранни заз куьмекчи жеда, - лагъана руша.

Экуьнахъ Мажидбег, Марс твар алай балкландил акъадарна, рушни хва Сумрай дагъдиз реке туна. Нянихъ абур живни, дагъдин гьамга хътин ми хъи ядни гьатна.

Уьмуьрдал рикъл алай руша школа куьтыгна, вичиз кеспи къачуна, ахпа хизан кутуна. Адахъ галаз Ставрополдизни акъатна. Ина ам дерлекчивилин бизнесдал машгул хъана. Вучда, къисметди гьамиша бахтунин чин къалурдач. Зубера гьевчи хвани галаз тек амукъна. Зайифвалнач дагъларивай мягъкемвал, уьткъемвал ва назни кьенивал къачунавай руша. Вични, хвани хвена. 2001-йисуз ада гьич гуьзлемиш тавур кар хъана. Чехиядай курортдиз атанвай ва адаз вичивай жедай куьмекер гаийи дишегълиди Зуберадиз Чехиядиз яшамиш жез атунин теклиф гана. Хъин гележегдикой гзаф фикирзавай дишегълиди теклиф къабулна ва, са ийсан виза къачуна, ам Чехиядиз фена. Анлай мнихъ цикъвед ийс алатнава. Хуьльудви руша электротехнический ва газдин тадаракар маса гудай менеджервиле кваллахзава ва Прагадин университетда клелзавай хва Рихадаз вири жуьредин шартлар тешкилзава. Илгъамдин перидин лувар ачуннавай вичини яратмишунин булак мадни акъашзава.

Чна винидихъ твар кьунвай Зуберадин ктабда ихътин паяр ава: “Философиядин лирика”, “Кланивили кьенивиле рехъ ачухда”, “Ширин, назик, нурлу дидедиз”, “Ашкъидикай шириралди мани лугъузва”, “Хайи ватандикай кланвивилелди”, “Зи ширин баладикай”, “Марина Цветаевадиз”, “Камаллу гафар”. И паяриз ганвай кьилери шаирдин руьгъдин гьиссерикай, адак секинсузвал кутазавай меслаайрикай ва ада уьмуьрдин гьалариз, вакъийариз гузвай кьиметдикой хабар гузва.

Гуьзеля Гъасановади кхьизва: “Ватанни диде Зубера Гъамзатовадин яратмишунра сихдиз алакьалу я. Инсан гьикъван гагъда къариблудда ашамиш хъайитлани, гьихътин кьулай шартлар ана аватлани, ам къариблуд яз амукъзавайди я. Адакай садрани хайи квал жедач. Ам анжах жув хайи, аял вахтар акъудай чкада ава. Гъавилляй Зуберадиз ахварайни Хуьльуддар, Фулфан, Сумрай, Самур акъазва. “Диде, акъазва заз вун гьамиша ахварай...” кхьизва шаирди. Гьакъл хайи ерийриз бахшнавай “Зун пака Лезгистандиз хъфиде”, “Ватандихъ авай къарихвал”, “Ана, яргъал тир Лезгистанда”, “Ватандиз”, “Кавказ”, “Дагъустан” ширирин гьар са царцаяй хайи макандихъ рикъл кузвай, цигел хъанвай шаирдин руьгъ акъазва”.

З. Гъамзатовадин хейлин шириар лацуьур (белье) я. Идан гьакъиндай ада вичи икъл кхьизва: “Гьиссери рикъл кудайла, пад-паддайла, мегер рифмайрал амал ийиз, ритмдин пайгарвал хуьз жеда жал? И легъзе мани лугъузвай руьгъди лув гун. Халикъди куькьурзавай цълхем хьиз я. Рикълдай, дагъдин булахдин яд хьиз, гьиссер акъатзава ва абур кьелемдин куьмекдалди царариз элкъезва...”

Чехияда гьар ийсуз Дмитрий Кравчук киле аваз урус члалал кхьизвай шаирринни писателрин конкурс тешкилзава. Лезги руш “2011-йисан шаир”, “2013-йисан шаир”, “2013-йисан писатель” лагъай премийриз лайихлу хъана. Яратмишунин булахдай яд авахъзава. Чап авун патал Зуберади кве ктаб гьазурзава: “Кланивал кланвивилелди къазанмишиз жеда”, “Зав Халикъдин сес агакьна...”. Къариблуддани лезгивал хуьзвай ихътин таватдал гьикъл дамахдач! Аллагъ-Таладин регъимлу-велик кваз хуьрай вич!

Чи таватар - дамахар

Хийир ЭМИРОВ

ДИДЕ, вах, руш, свас... Клела ва дикъет це, гьар гафуна багъривилин, кланвивилин, хушвилер, гьейранвилер гьиссер, лишанар, рангар ава. Абурун патай чав, бубайрив, рухвайрив, стхайрив, гуьлерив гьамиша кланивал, мегърибанвал, регъимвал агакьзава. Гъавилляй чна абурал разивал, дамах, гьейранвал ийизва.

Кваларни кьула цай хуьнихъ, майишат идара авунихъ, хизаңда хуш гьалар яратмишунихъ, велелдиз тербия гунихъ галаз сад хьиз, дишегълиери уьлкведин халкъдин майишатдин гьар са хел велик тухуники чпин пай кутаза. Итирихъ галаз барабардаказ, лайихлудаказ. Баркалла чпиз!

Виридалайни гзаф лезги чилин таватри халкъдин, республикадин, уьлкведин искусство, илим, литература велик тухунике еке пай кутуна ва кутаза. Чахъ кье твар къадай зурба дережайрихъ агакьай, агалкьунар къазанмишнавай рушар гзаф ава. Лейли Ханум, Миграгъ Къемер, Стал Саяд, Къепилр Айтсар, Къурагъ Афизат, Кукваз Кевсер, Ханбиче Хаметова, Пакизат Фатуллаева, Седакъет Керимова, Мислимаат Агъмедпашаева, Гуьлангерек Ибрагъимова, Зуьгъре Акимова, Заира Аминова (шаирар), Гуьлера Камилова, Ханум Шайдабегова, Фатима Ашурбегова, Альбина Сункуьлиева, Наида Хасбулатова, Райсама Фатуллаева, Жасмина Саидова, Наира Рамазанова, Нарима Жалалова (журналистар).

Республикадилай къеце машгъур хъайи, государстводин идарайриз, майишатриз регъбервал гаийи, СССР-дин, РСФСР-дин, ДАССР-дин депутатривиле хьаягъай, Социализмдин Зегъметдин Игитвилерин твар къачур дишегълиарни чахъ тимилай авач. Летифа Керимова, Гуьлселем Гьамидова, Зара Латифова, Зарфа Жафарова, Сейран Бабаева, Рабият Исакуьва, Саимат Ферзалиева, Имамат Ибрагъимова гьахътинбурукай я.

Илимдин куклушар муьтлуьгъарнавай ва и реке цлийи жигъиар кутазавай дишегълиар мадни гзаф я. Абурукай чавай кье филологиядай, философиядай, медицинадай, экономикадай, тарихдай, биологиядай, физикадайнни математикадай ва маса илимрай докторвилерин дережайар къачунавайбурун тварар къаз жеда. Адигуьзелова-Палчаева Къемер, Алекберова Фатьма, Агъаширинова Сарият, Мейланова Унейзат, Гъаниева Фаида, Темирханова Гуьлнара, Тагъйрова Шани, Алиева Солмаз, Авчиева Пенкер, Шихнебиева Наида, Къазиева Маиса, Эмирова Мая, Баглиева Арizza, Магъмудова Светлана ва масабур.

Дишегълиарин суварин велик чаз вири таватриз, ханумриз сувар тебрикиз кланзава.

Культурадин зарбачияр

40 йисуз - келзавайбурун къллугъда

Жамиля ГЪАСАНОВА

Мусаева Секинат НАРУДИНОВА заз гъеле студент йисарилар инихъ чида. Ада Р. Гъамзатован тварунихъ галай Милли библиотекадин милли литературарайринни краеведенидин отделда кваллахиз саки яхцур йисалай алатнава, ятлани ам, гъа зи студент йисара хъиз, жегил, гурчег, милайим яз ама. Зи фикирдалди, яшар артух хъунивай чи лезги дишегълияр гена гурчег хъунин сир абуру умуьрда расалмиш жезвай гъихтин шартлариз хъайитлани сабурлувилелди дурум гун я. Секинат Нарудиновнани заз вири и йисара анжах сабурлу, вичел меслят ва ихтибар ийиз жедай кас хъиз чида. Гъикъван за библиотекадин ракарар гатана ада зегъмет члугвазвай милли литературарайринни край чирдайбурун отделдин: курсовой кваллахрал, рефератрал, дипломдин кваллахдал ва гуръуьнлай диссертациядални алахъдайла. Ада са клусни инжиклу тахъана, тлалабай гъар са ктаб, журнал жагъурдай. Идалай гъейри, авачир литература хъайила, вичин хуси куьмек ийидай ва тамам меслят къалурдай: "А чи флан писателдихъ, шаирдихъ а вуна лугъузвай ктаб аватла, за хабар къада, чирда, жез хъайитла, жагъурда..."

Секинат Нарудиновнадин ери-бине Ахцегъ райондин Къакарин хуьрай я. 1971-йисуз хайи хуьруьн юкъван школа акъалтарайла, ада гъа и мектебда старший пионервожатый яз кваллахиз эгечна ва са йисалай заочникада Дагъустандин культурадинни искусствурин колледждин библиотечный отделдиз гъахъна. Анаг акъалтарай 1974-йисалай къенин йикъалди ада республикадин Милли библиотекадин милли литературарайринни краеведенидин отделда зегъмет члугвазва. 1981-1986-йисара ада Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдин библиотечкадин отделдиз акъалтар хъуьвуна. Яни датлана вичин чирвилер хъажунихъ ялзавай ада рикл алай пешедай килин образованини къачуна.

Хъсан тешкилатчи тир ада республикадин культурадин хиле физвай гъи мярекатда хъайитлани иштиракзава. Ик, 1987-1989-йисара Секинат Нарудиновна библиотечкадин работникрин месткомдин культмассовый сектордиз хъяна, 1997, 1999 ва 2001-йисара гзаф миллетрин векилрикай ибарат республикадин библиотечкайрин месляра гъялуни рекъй Махачкъалада кыле фейи илимдинни практикадин конференцияра иштиракна.

2000-йисан мартдин вацра Секинат Нарудиновна Дагъустан Республикадин культурадин работникрин профсоюздин конференциядиз делегат яз хъяна. Зегъметдин ветеран тир адахъ республикадин дережадин хейлин гъурметдин грамотаяр ава, гзаф йисарин гъакъисагъ зегъметдай адаз "Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник" лагъай тварни ганва.

Вири и йисара Мусаевади, лезгийри лугъудайвал, къил чиле туна, намуслудаказ вичин пешедиз къллугъиз хъана. Библиотекада зегъмет члугвазвай яхцур йисан къене ам, гъевчи къллугъчидин дережадай гатлума, къилин библиотечкавилел къван хъаж хъана.

Гуръуьмиш хъайила, чна адавай вичи зегъмет члугвазвай милли литературарайринни краеведенидин отделдикай суьгъбет авун тлалабна.

- Чи отдел Дагъустан Республикада гзаф халкъарин члаларал акъатзавай вири литература хуьзвай чка я. Ам милли библиотечкада виридалайни куьгънебурукай сад я. И отделдихъ девлетлу тарих ава лагъайтла жеда, - суьгъбетзава Секинат Нарудиновнади. - Ам 1936-йисуз ачухна. Отделдин сифте заведующий Даудова Инсабат тир. 1936-1940-йисалди ада, лугъудайвал, саки гъич са затни алачир чкадал члехи са отдел арадал гъана. 1940-1968-йисара отделдин кыле Тетакаева Зарипат Гъажиевна акъвазна, адалай къллухъ, ам пенсиядиз фейила, отделдиз регъбервал Кубатаева Марьям Керимовнади гана. Къве йисалай отделдин руководствонин везифаяр Межидова Баху Мегъамедовнадин хиве туна. Ада 1970-йисалай къенин йикъалди ина гъакъисагъвилелди зегъмет члугвазва. Куьне фикир ганатла, вири и йисара чи отделдиз регъбервал гайибур, адак къун кутурбур дишегълияр я. Библиотекадин фондана неинки Дагъустандин халкъарин литературарай эсерар ава, ана Россиядин стха халкъарин векилрин ктабрини чка къуна.

Келзавайбур къевезвани? Абурун къадар гъикъван я?

- Гъелбетда, вилик девирра хъиз, келзавайбур гзаф туш, амма эсиллагъ авач лагъайтлани дуьз жедач. Гзаф къадар студентар къевезва, къллунал рикл алай инсанарни амачиз туш. Йисан къене 20 агъурдав агакъна келзавайбур къевезва.

Келзавайбур атун ва библиотечкадин залар ичиз амуьк тавун патал куьне гъихтин кваллахар тухузва?

- Чи работникри культурадай, литературадай, тарихдай, экономикадай ва маса рекъерай герек къевезвай литература раиж авун патал жуьреба-жуьре къайдаяр

ишлемиззава: литературадин вечерар, ктабрин презентацияр "литературадин хемискъанар" тешкилзава, ктабрин выставкаяр ва стендар туькълуьрзава. Чна культурадин, илимдин, образованидин хиле зегъмет члугвазвай къллугъчийриз, муаллимриз, алмирриз, студентриз, школьникрин ихътин кваллахрик чпин пай кутун теклифзава. Иллаки шииратдин вечерар, Дагъустандин халкъарин литературариз, шииратдиз бахшнавай мярекатар гурлугур, яргъалди риклел аламукъдайбур жезва...

Секинат Нарудиновнадин кваллахдикай лугъун чна адахъ галаз гзаф йисара санал кваллахзавай милли литературарайринни краеведческий отделдин зеведующий **Б.М. МЕЖИДОВАДИВАЙ** тлалабна.

- Секинат заз чиз гзаф йисар я, - лугъузва Баху Межидовади, - ам гзаф къени инсан я. Тапшурмишай гъи кар хъайитлани намуслудаказ къилиз акъудда. Чи библиотечкадиз практикадиз къевезвай студентар хъайитлани, санал кваллахзавай жегил юлдашар, я туш хъи, ктабар кланз къевезвай инсанар хуьрай - гъар нихъ галаз хъайитлани рахадай члал чидай инсан я. Идалай гъейри, Секинат лап хъсан пешекар я, адаз чи отделдин фонд хуралай, гъинал вуч алатла, лап хъсандиз чиди. Отделдин информациядинни табигъатдин кваллах ада вини дережада аваз тухузва. Дипломный, курсовой кваллахар, рефератар кхъизвай студентриз ада консультацияр гузва, лазим тир литература хъязава. Школайриз, институтриз, университетриз, жуьреба-жуьре идарайриз физ, обзорный лекциярни тухузва. Куьрелди, адакай анжах хъсан рахаз жеда ва чи мурад адахъ гележегда мадни еке агалкъунар хъун я.

Секинат Нарудиновнадикай заз хъиз кланзава лагъайла, Дагъустандин педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтдин къллугъчи, писатель, публицист, филологиядин илимрин доктор **Къурбан АКИМОВА**, писатель, шаир, публицист, литературовед, филологиядин илимрин доктор **Фейзудин НАГЪИЕВА**, шаир, публицист, таржумачи, Дагъустандин ктабрин чапханадин редактор **Арбен КЪАРДАША** адакай гзаф хуш келимаяр лагъана.

- Секинат вах заз чиз къад йисалай пара я. Ам халис ватанперес лезги дишегъли я. Милли культурадихъ, искусстводихъ рикл кудай, инсанвилин къадир авай, ктабрин патахъай гъихтин тлалабун хъайитлани, ваь лугъуз тийжир инсан я, - лугъузва Къурбан муаллимди ва алава хъийизва: - Генани, гъихтин милли мярекат библиотечкада тухуз хъайитлани, рикливай куьмек гуда. Адахъ авай ашкъи-гъевес акурла, чакни руьгъ акатзава. Шииратдин гъи мярекатдик хъайитлани ада вичин пай кутада, гъил яргъи авуна, куьмекда. Адалай разивилин гафар заз гъикъван муаллимривай, алмирривай, школьникривай, келзавай студентривай хъана. Дугъриданни, тарифдиз лайихлу, лезгийри лугъудайвал, баркалла алай инсан я. Адахъ пуд велел ава, абурузни Секинат ваха хъсан тербия ганва. Къе хтуприн члехи дидени тир адахъ заз анжах чандин сагъвал, клубанвал ва библиотечкада мадни гзаф йисара чи къллугъда акъваздай такъат, къуват хъана кланзава.

- Хайи члалахъ, хайи халкъдихъ рикл кудай инсан я, - лугъузва Фейзудин Нагъиева. - И кар заз шумуд сеферда лезги поэзиядин мярекатар тешкилдайла субут хъана. Гъи ктаб тлалабайтлани, гъасятда гъиле-гъил аваз гъана вав вугуда. Хайи меденият, эдебият сад ава клан хъун ва муькуьдини кланивилехъ галаз санал лап хъсандиз чир хъун. Секинат вахахъ гзаф писателрин, шаиррин яратмишунар чиди. Мад студентриз, аспирантриз ада гузвай куьмекдикай къилди рахун кутугнава. Адахъ яргъал умуьрар, чандин сагъвал хъун чи мурад я, къуй гъар сеферда чна хайи культурадин, литературарин мярекатар тешкилдайла, ам чаз гъамиша хъиз клубандиз акурай.

- Секинат вахахъ галаз зун кваллахдин рекъй муьквал-муьквал гуръуьмиш жезва, - алава хъийизва Арбен Къардаша. - Чна вахт арадай физ писателрин выставкаяр тешкилзава, Дагъустандин ктабрин чапханада акъуднавай цийи ктабрин презентациярни тухузва - вири и крада чаз адакай еке куьмек жезва. Мисал патал и муьквара урусин класки М.Ю.Лермонтован 200 йис тамам хъуниз талукъарнавай ктабдал кваллахун патал зун милли литературарайринни краеведенидин отделдиз мугъман хъана. Секинат вахан куьмекдалди Дагъустандин вири халкъарин члаларал акъатнавай Лермонтован шиирар авай ктабар жагъурна. Адавай Лермонтован сифте таржумаяр табасаран члалаз гъеле 1941-йисуз Багъаудин Митарова авурдини чир хъана. Гъиле-гъил аваз гъа и ктабни жагъурна зав вугана касди. Аламатдин зигъин, къатлун авай инсан я. Акъ я хъи, адаз и отделдин фонд вири санлай яд галай хъиз хуралай чиди. Вичин чан сагърай, яргъал умуьрар хуьрай.

Чнани чи баркаллу руш Секинатаз виридалайни хуш алишар ийизва ва адахъ гъар са карда агалкъунар хъун чи мурад-ни я.

Нетижаяр
веревирдна

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара республикадин Расул Гъамзатован тварунихъ галай Милли библиотечкада адан шазан кваллахдин нетижаяр къуниз ва алай РФ-дин Культурадин йисан планриз талукъарнавай пресс-конференция кыле тухвана. СМИ-рин векилрихъ галаз Милли библиотечкадин директордин общественностдихъ галаз алакъайрин рекъй заместитель **Паша ТЕЛЪЯКОВ** ва илимдин рекъй заместитель **Къурбан ОМАРОВ** гуръуьмиш хъана. Анал библиотечкадин алаатай йисан кваллахдин нетижайрикай, алай йисан планрикай докладар авуна.

Къилди къачуртла, Паша Телякава библиотечкади 2013-йисуз кыле тухвай культурадин мярекатрикай лугъуналди, виридалайни къилин вакъиа Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гъамзатов дидедиз хъайидалай инихъ 90-йис тамам хъунин юбилей хъайиди къейдна.

И рекъемдиз талукъарна жуьреба-жуьре серенжемар - литературадин вечерар, шаирдин шиирар къешенгдиз клелунин конкурс, ктабрин выставкаяр тешкилна. Заместителди лагъайвал, библиотечкадин къилин везифа - им ктабар клелунин культурадин дережа хъажун я. Библиотечкаяр чпин вилик акъвазнавай и месэла - жегъилар библиотечкадиз ашкъидалди атуни-гъялуни рикливай, яратмишунрин тежерда эгечзава.

Алаатай йисуз Милли библиотечкади вичин кваллах инсанриз культурадин рекъй чирвилер гудай центрадин терефдихъ гегъеншарна, - башламишна Къ.Омарова. - Библиотека неинки малуматар гудай, гъакъни ял ядай чкани я. Ик, муьквара 10 йис тамам хъун къейд авур гъевескар авторрин "Порт-Петровская гаван" мандинни гъужетрин "Инсан". Тебиат, Къанажагъ" келдайбурун клубри кваллах давамарзава. Библиотечкади бюджетдинди тушир такъатралди республикадилай къеце жуьреба-жуьре мярекатрани иштиракзава.

2013-йисуз библиотечкади пландин бинедаллаз вичин культурный, образовательный, информационный кваллахар келзавайбурун истемешунригъ къадайвал вини дережада таъминарунихъ элкълуьрна. Библиотечкадин кваллахдикай 25 агъурдалай виниз инсанри менфят къачуна, 600 агъурдалай виниз инсанригъ ктабар вугана. Библиотечкадин кваллах пландин къадайвал тамамариз алакъна. Къ. Омарован гафаралди, 2013-йисуз надир ктабрин отделда 104 экскурсия тешкилна. Анра школьникри, студентри, библиотечкадин мугъманри иштиракна. Библиотечкади республикадин ва меркездин общественностдин къетлен фикир желбдай мярекатарни тухвана. Ахътинбурукай сад ктабрин "Тарки-Тау-2013" ярмарка хъана. Мярекатдин мурад-ктабрин авторринни келзавайбурун гуръуьрар, ктабар, абур клелуникай авай менфят раиж авун тир.

Библиотечкада гъакъни жуьреба-жуьре тешкилатрихъ галаз ктабрин выставкаяр, келчийрин фикир желбдай мярекатар тухун адет хъанва, - алава хъуьна заместителди.

Эхирдай директордин заместителри журналистрин суалризни жавабар гана.

Дербентдин 2000 йис Къадам шегъер - Къадам эсер

(“Дербент-наме” хроникадай)

(Эвел 6-9-нумрайра)

* * *
Хакан Гамри вацун кьерехдал алай Хасин-къеледиз (гилян Къаякент алай чкадивай са акъван яргъа тушиз къакъан синел эцигнавай мягкем къеле тир) хъфена. А къеледилай агъади хъ галай дере гилин капал алайди хъиз аквадай.

Хасин-къеледа Хаканав Дербентдин патав женг члугур мусурманрикай шагидар хъанвайдан гъакъиндай хабар агакьна. Инай ам вичин векиларни галаз гъа мусибатар арадал атай чкадал къил члугъаз хтана. Ина адаз акуна хъи, вичин къушундайни лап вилегъбурукай вилегъбур а дуьньядиз фена. Анжах абуру вирида жегъеннемдин ца азабар эхзава.

ИкI тамамвилелди магълуб хъанвайдан гъавурда акъур Хакана вичихъ амай къуватар Анжи-къеле галайвал акъудун кьетIна. Дербентдиз мукъва вичин далу пад хуьн патал Хакана генани пуд агъзур кас аскерар-къаравулар туна. Лугъузвайвал, ихътин мусибатрилай гъугъуьниз и вилаятдиз еке къурагъвили тади гана. Анжидани, Дербентдиз мукъва чкайрани къурагъвили хейлин инсанар тергна. Вири терг хуьнин къурхулвал гъисс авурла, хазаррин кешишир цаваривай, гъетеривай куьмек тIалабна, ахпа лагъана: “И мусурманрин мейитар куьне, исламин къайдада кафанра туна, чпин иесийрив вахце. Гъакъикъат чир хуьхъ: гъа везифа, адет тирвал, къилиз акъудайтIа, куь чилерал мад асаймш, ацIайвал, бахтлувал хкъеда. Къурагъвили куьн вири рекуьдич”.

Анжидин вилик-къилиз квай ксар санал къватI хъана, мусурманрин мейитар гъабурун чпин диндихъ галаз къадайвал кучудун патал иесийрив вахунин меслятдал атана. ИкI, Салманани Рабиъан мейитарни мусурманрив вахкана, абурун руьгъерихъ дуьярни къелна, гъаф садакъярни пайна. Ихътин гъахълу ва михьи кар авурла, чилел булвилелди марф къвана, Анжи вилаятдини цуьк ахъайна.

Гъакъикъи ктабра кьейднавайвал, ихътин вакъайрилай гъугъуьниз, яни Абдел Меликан хва, Мерванан хтул Велид арабрин халифатдин къилиз (тахтуниз) атайла (705-715-йисар), адаз ван хъана хъи, Баб-аль-абваб (арабдал Дербентдин тIвар) пак чка я. Пайгъамбардини (с. а. с.) а кар тестикъарнава. Иниз килигна гъижрадин 64-йисуз (683-684-йисар) Велида вичин стха Муслимаз (Абу Муслимаз) буйругъ гуда: “КъватIа анай 40 агъзур кас лап вилегъ, уьткъем игитар ва гъазура абури!”

Муслима стхадин буйругъ къилиз акъудна, стха Велидал хабар агакьарна: “За 40 агъзур кас аскерар гъазурнава. Ви буйругъ вилив хуьзва”. И вахтунда Медаин вилаятдин къиле Зафиран хва Асад акъвазнавай.

Къушунар гъазурна, Халифди буйругъ гана: “Асад, алад зи стха Муслиман патав, чинеба адаз лагъ, къуй ада 40 агъзур аскер санал къватIрай ва Баб-аль-абвабдал фирай, ам къачурай. Ам къачурдалай къулухъ шегъерда ам хуьдай гъаф ксар турай”. Халифди Асадаз гена лагъана: “Эгер и зи гафар Муслималай гъейри маса нив агакьайтIани, ваз чир хуьхъ, за ви мез атIуда!”

Асад Муслиман патав атана, чинеба чIехи стхадин гафар адаз агакьарна. Муслима гъа геренда женгинин далдамрик кIар акадарунин ва Дербент галайвал походдиз финин буйругъ гана.

Гъар са вилаятдив агакьайла, ада (Муслима) анаг къачуна. Аллагъдин патай вичиз еке мумкинвилер ва бажарагъ ганвайди яз, ада вирира гъалибилер къачуз хъана. ИкI, ада Гилян шегъер, Ирандин са пай Лахиджан вичиз муьтIуьгъарна, ам Ширвандиз (меркез Шемаха шегъер) атана, анай Муьшкурдиз фена. Вирира вичин итимар гъакимарвиле туна.

Дербентдив агакьайла, Муслима ам гъалкъада туна. А чIавуз и шегъердин къене ам хуьзвай хазаррин (кафиррин) пуд агъзур кас аскерар авай. Чибин ина къвалер эцигна, билелу хъанвай. Муслима абуруз дяве малумарна. Гъикъван алахъунар авунатIани, хазаррал гъалибвал къачуз хъанач. Гъа ихътин шартIара Муслимаз, Дербент туна, къулухъди члугъаз къан хъана. Амма и чIавуз Дербентдай адан патав хазаррикай са кас атана лагъана: “Эгер вуна дявейра къватIавай малдикай са пай заз гайитIа, за вун гъич садазни чир тежедайвал шегъердиз тухуда”.

Муслим къулухъди члугунин фикирдилай элячIна ва вичин патав шегъердай атанвай касдин шартIарал разивал къалурна.

Вичин везир-векил санал къватIна, Муслима абуруз лагъана: “Низ Аллагъдин патай незуьр къанзаватIа, нихъ чIехи пишкешар къачунин фикир аватIа, къуй абуру и касдин гъугъуьна аваз Дербентдиз, ам къачуз, гъахърай. Са шакни алачиз, абуруз женнетдин къапур ачух жеда”.

(КъатIа ама)

Ватандин ширин мани хъиз...

ТУРИЗМ

Шихмурат ШИХМУРАДОВ

Малум тирвал, 15-январдиз Халкъдин Собранидиз ракъурай вичин Чарче РД-дин Къил Р. Абдулатипова чи республика вири рекъерай виликди тухунин кар алай месэляяр, везифаяр тайинарнава. Абурукай сад туризм вилик тухун я. А Чарче ихътин цIарар ава: “Республикадихъ туризм вилик тухун патал зурба мумкинвилер ава. Каспий гуьлуьн кьерехда авай кластердин территорияда кьетIен экономический зона тешкилуьн - им туризм вилик тухунин кар алай терефрикай сад я. Идани са акъван яргъал тушир гележегда туриствилин сектора къвалахдин 20 агъзур чка, республикадин чеб-чпихъ галаз алакълу хилера 33 агъзурдалай виниз цийи чкаяр тешкилдай мумкинвал гуда”.

ТУРИЗМ френг чIалан гаф я: touzisme, tour - сейр, сиягъат авун. Ял ягъунин активный жуьре яз, туризмдик жуьреба-жуьре гуьрчег чкаяр, маракълу районар, уьлквейяр жуван вилералди акун, чирун патал сиягъатар, походар, экскурсияр акатзава. Туризм неинки хайи ерияр, Ватан ва маса регионар, уьлквейяр чирдай такъат, гъаки физкультурадинни спортдин са пай, инсанар чеб-чпив агудай, чирдай, тербияламишдай, дуствилин алакълу гегъеншардай, мягкемардай рехъни я. Дугъриданни, рекъе - хуьле инсанар чеб-чпихъ галаз фад таниш, дуьст жеда. Коллективный сиягъатди, тебии четинвилер, манийвилер санал алудуни юлдашвиле - къардашвиле гиссер гегъеншаруьн, мягкемаруьн, инсанрик вилегъвиле, къастунал къевиле, ерияр кутуниз куьмекда, михьи гъавадал, тебиатдал хуьни жигеринни рикил къвалах хъсанарда, нервияр секинарда, беден санлай мягкемарда.

“Телесиягъатрин клубдин” переагъатар къачуртIани, абуруз килигуьналди икрагъ жедач. Гъевечи чIавуз лагъайтIа, чна махар ахъайдай, абуру ктабрайни къелдай - фикир - хиялдай ажайиб чкайриз, алемдиз сиягъатар ийидай. Мектебда, библиотекадай къачуна, сифте къелай художественный ктабарни сиягъатрикай, анра инсанрин къилел атай гъар жуьре агъвалатрикай хуьн - имни дуьшубудин кар туш. ИкI, алайта девирин сиягъатчир тир Семенов - Тян-Шанскийдикай, Пржевальскийдикай, Обручевакай ва масабурукай къелай гъикъван ученикри чпиз романтикадихъ галаз алакълу пешеяр хкъана!.. Жуван республикадин, уьлкведин яргъл тир пилер, машгъур ксарин уьмуьрдихъ галаз алакълу чкаяр акунихъ цигелвал гъар са инсандин бейнида, руьгъда гъамиша аваз жеда. Ахътин чкаяр акурла, садрани рикъелай алатдач.

ИкI, институтда къелдайла, чи курсунин студентар, къиле чи групдин руководитель А.Г. Пегусова аваз, Пятигорскдиз М.Ю. Лермонтовахъ (алай йисан 3 (15)-октябрдиз ам дидедиз хъайдалай инихъ 200 йис дедедиз галаз алакълу чкайриз сиягъатдиз фенай. Пагъ, чаз анин тебиатдин гуьзелвиле, Бештау дагълари, чIехи шаир кьейи чкадал эцигнавай пашманардай гуьмбетди, Лермонтован къвали-музейди ва маса чайри авур таъсир! Яраб иниз мад ахкъатдач жал лугъуз, хиялардай чна. Бажарагълу шаирдин “КАВ-

КАЗ” шиирни за гъа чIавуз хуралай чирнай:

Къисметди зун аял йисара
КъакъуднатIани, эй Къибле

дагълар,
Садра акун бес я куьн, даим
рикIел хуьз,

Ватандин ширин мани хъиз,
КIанда заз Кавказ.

Яргъариз фин тавуртIани, чи Дагъустанни турист патал тамашуниз, дикъет гуьнз лайихлу, гъаф надир республика я. Ина туризмдин индустрия виликди тухун патал вири ава: такабурулу дагълар, экуь-вили гъул, къизилдин пляжар, сагъламардай ятар, экологиядин рекъий михьи продукт, гуьлчимен яйлахар, гуьзел тамар, гурлу вацIарни чарчарар (ва икI мад). Йиса 270 югъ къван ина рагъ авайбур, алахъйбур жезва. Са рахунни алач, къилинди, гъелбетда, пара къени, гуьрметлу, чанда чкай ийиз гъазур мугъманперес, инсанперес, къадам адетар авай агъалияр, халкъар я. Чпин интересриз килигна, гъар садавай ги маршрут хъайитIани хкъагъиз жеда. Тебиатдивай, адан гуьзел чкайривай кьерех хъана акъвазнавай инсандивай вич бахтлу я лугъуз жедач. “Бахтлувилини вирида хиве къазвай ва сифте шартIарикай сад, - кьейднай Л.Н.

Толстая, - инсандинни тебиатдин арада алакълу чIур таеун, яни ачух цаеун къаник, ракъинин нурарик, михьи гъавадал уьмуьр тухун я”. ИкI, инсандиз тебиатдиз мукъва жез, жуван хайи Ватан, багъри ерияр хъсандиз чириз къан хуьни халкъдин майишатдин тамам са хел - туризмдин индустрия арадал атунал гъана. Гъеле Советрин властдин девирдилай инихъ гъаф чкайра туризмдин зурба комплексарни мугъманханаяр, канатдин рекъер, инсанриз къуллугъдай яшайишдин карханаяр арадал атана.

Амма дуьньядин гъаф уьлквейрив гекъайла, Россия, Дагъустан туризм вилик тухунин жигъетдайни хейлин къулухъ галама. Мумкинвилер екебур аватIани, вичиз фикир гун тийизвай чи Къиблепатан Дагъустандикай инал къилди рахун кутугнава.

Чи уьлкведин, вири Кавказдин, иллаки чи республикадин гъаф надир яржарикай сад, гъелбетда, къадам тарих авай Дербент шегъер я. Адан 5 агъзур йисан (эхъ, вад агъзур, къве агъзур йисар гъатта чи бязи хуьрерин хъанва) юбилей гегъеншдиз кьейд авунихъ галаз алакълу яз, чаз чи республика, Лезгистан, чи хъсан терефар вири Россиядиз, адалайни яргъариз раиждай, къалурдай, машгъурдай, гъакни туризм вилик тухудай мумкинвал ачух жезва. ТахъайтIа, центральни телевиденидин бязи каналрай Дагъустандикайни дагъустанвийрикай чIурукIа рахунилай гъейри, чи хъсан крар, агалкъунар, кьетIенвилер, артуханвилер къалурзавач, кьейдзавач. “Чун “Дербентдин 2000 йис” лишандик кваз культурадин тарихдин зурба проект къилиз акъудунив гъеле эзечIнава. Дербент юбилей сувар хъиз кьейд авуниз лазим тирвал гъазурун патал вири дережайрин ва вири хилерин властри лап чIехи къвалах тухун герек къеда”, - кьейднава Р.Абдулатипова парламентдиз ракъурнавай Чарче. Эхъ, им виридан буржи, чи къилин винизвал я.

Дагъустандиз, Дербентдиз атайла, РФ-дин регионар вилик тухунин министр Игорь Слюняев туризм вилик тухунин месэладални гъавайда акъвазайди туш. “Дербент надир шегъер я, - лагъана ада. - Зун Евро-

пада, Америкада, Африкада, гъакъикъатда Россиядин вири регионра хъана ва заз кьейд ийиз къанзава: Дербент вичиз фикир гуьнз лайихлу я. Анжах шегъердин администратциядин къуватралди туризм вилик тухуз жедач. Им федеральный ва региондин метлеб авай тема я. Дагъустанда вири яржар вилик тухунал республикадин властар машгъл хуьн герек я”. Дербент СМИ-рай машгъл авунин, адан тарих, къенин девир, кьетIенвилер, агалкъунар, халкъдин зегъмет, яшайиш къалурунин къвалахни, энгелар тавуна, гегъеншарна къанзава.

Лезгистан турист патал гуьзел, надир чкайрин халис хазина я. Дагълара авай шегъер - Ахъгъар, пак Шалбуз дагъ, Усугъчидилай винелди Къурушдал къван гуьзел дере, Кетин дагъ, Къелегъар, СтIал Сулейманан, Етим Эминан, Хуьруьг Тагъиран ва машгъл маса ксарин ватанар, Самурдин там, къарасуяр, Рычал цин чешне ва икI мад. Чка - чкада мугъманханайрин комплексар эцигна, гъар саниз къилди-къилдин турмаршрутар тешкилиз, и надир чкайрикай шикиларни галаз буклетар туькIуьрна, абуру инсанрин гъилера жедайвал авуртIа, хъсан кар жеда, гъафбуруз къвалахдай чкаярни арадал къеда.

Гъелбетда, ихътин зурба къвалахар герек тир къадар пулдин такъатар авачиз, чара тавунмаз, къилиз акъудиз жедач. И кардик гъам федеральный ва республикадин властри, гъамни жуьреба-жуьре карханайри, майишатри, карчийри, спонсорри, инвесторри, гъаки къилди - къилдин ксарини къуьн, къил кутун чарасуз я.

Туризмдинни экскурсийрин къвалах вилик тухунин карда ял ягъунин индустриядин тешкиллувиле къурулушни арадал гъунихъ, кардик кутунихъ еке метлеб ава. И жигъетдай шегъерра, районра, месела, туризмдинни экскурсийрин советар ва я агентствояр тешкилуьн хъсан кар жедай. Са рахунни алач, гъелбетда, и рекъий герек тир пешекарар, кадрийрини гъазурна къанда.

Дербент юбилейдиз лайихлудакъ гъазурун, республикада туризм, гъаки халкъдин майишатдин маса хилерни вилик тухуниз харжийрин гъайиф атана виже къедач. Къан хъайитIа, пулар жагъуриз жедайди я. Тарашиз туна къандач. Месела, са Лужкова, Скрынника, “Оборонсервисдай” Васильевади ва Сердюкован езне Пузикова ва масабуру, гъаки Дагъустандани авай къван рижветбазри тарашай къанди ахваж хуьвуртIа, бес ибуру пулар тушни?!

Шад жедай кар ам я хъи, и мукъвара РД-дин туризмдин рекъий Комитетдин коллегиядин гегъенш заседандал кьейд авурвал. “2014-2018-йисара РД-да туриствилини рекреационный къвалах вилик тухун” госпрограммада туризмдин къурулуш, сифтени-сифте муниципальный тешкилатра, арадал гун къалурнава. И тешкилатра туриствилин объекттар арадал гъунин инвестпроекттар программадин кар алай пай жеда.

Жуван багъри ерияр “Ватандин ширин мани хъиз” къан хуьн, жуван нефсиниз тербет гана, халкъдин къуллугъда намуслудакъ акъвазун, районар виликди тухун, аялрин, жегълрин, яшлугурун, гележегдин патихъай къайгъу члугун, жувалай къулухъ аквадай хътин хъсан гел тун, республикада чи ва кьечепатан уьлквейрай къедавай туристар патал фикир желбдайди, рикил члугвадайди авун - гъа им хъавал я.

11-март наркоконтролдин органрин работникрин югъ я Э.С. МУСЛИМОВ:

“Чи вилик мадни жавабдар везифаяр акъвазнава”

Алаудин ГЪАМИДОВ

Малум тирвал, 2003-йисан 11-мартдиз РФ-дин Президент В. Путина акъудай 306-нумрадин Указдин бинеддаллаз, вири Россияда хъиз, чи республикадани наркотикар квай такъатар ва бейнидиз таъсирдай шеэр ишлемишунал, чукурнал гуъзчивалдай органар тешкилиз башламишнай. Гъа икI, РФ-дин наркоконтролдин Дагъустанда авай Управление кардик акатна. И лишанлу йикъан вилик чи махсус корреспондент РФ-дин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин начальник, полициядин полковник Энрик Селимович МУСЛИМОВАХЪ галаз гуърушмиш хъана ва адавай вич кьиле акъвазнавай къуллугъдин алаатай йисан нетижайрикай ва вилик акъвазнавай везифайрикай суъгъбет авун тIалабна.

Ингъе ада вуч лагъанатIа.

- Виликамаз лугъун, чак республикада наркотибизнесдал машгъл жезвайбур артухъуни къалабулук кутазва. Гъакъикъат раиж авун патал ша делилрал акъвазин. ИкI, 2013-йисан 31-декабрдалди республикадин наркотибдиспансердин учетда 6443 кас авай. Им 2012-йисандалай 95 касдин гзаф я. Гъа са вахтунда Дагъустанда 100 агъзур агъалидин кьилиз наркотикар ишлемишунин дережа СКФО-да виридалайни агъузди я. Яни чина - 259 (СКФО-да-346). Юкъван гъисабдалди Россияда авай дережадилайни (457) 43,3 процентдин агъуз я. Наркотибдиспансердин учетда авайбурун къадар наркотикрихъ галаз алакълу яз административный ва уголовный рекъай къайдаяр чурунай здравоохраненидин органриз хъайбурун гъисабдай артух хъанвайди я. Ахътин ксар медицинадин рекъай ахтармишзава ва я наркологидин экспертизаяр тухузва. Диспансердин учетда авайбурун къадарни гъабурун гъисабдай артух жезва. Алатай йисуз ахтармишай 821 касдикай 367 кас наркотикар себеп яз пиян тирди ва 307 дуъшушни бейгъушдин такъатар ишлемишуниз талукъ тирди тайинарна.

Санлай къачурла, алатай йисуз наркоконтролдин къуллугъчийри законсуз оборотдай 142 килограмм наркотикрин такъатар ва бейнидиз гзаф таъсирдай 239.5 килограмм шейэр вахчуна. Им 2012-йисуз вахчурбурулай хейлин гзаф я. Шаз виридалайни гзаф зиян гузвай наркотик тир дезоморфин чукурнулун дережа агъуз хъана. Ихътин хъсан нетижаяр къазанмишиз хъун, сад лагъайди, 2011-2012-йисара наркотибполицийскийри къабулай серенжемрихъ ва гъаI 2012-йисан 1-июлдилай кодеин квай дарманар аптекайрай духтурдин рецептар гвачиз гун тавунин къайда тунихъ галаз алакълу я. Алай вахтунда дезоморфинрин наркоманар регъатдиз жагъизвай препарат тир “Лирикадал” элячIнава.

Санлай къачурла, республикадин къайдаяр хуъдай органри наркотикрихъ галаз алакълу 2635 тахсиркарвал регистрация авунва. Им шазандалай 341 тахсиркарвал гзаф хъана лагъай чIал я.

Къейд авун лазим я, наркомания гегъенш хъунин вилик пад къунин жигъетдай республикада, районрани шегъерра кардик кутунвай махсус программайри хъсан нетижаяр гузва. Профилактикадин къвалахдал общественный, диндин организацияр, здравоохраненидин, образованидин, культурадин, агъалияр социальный рекъай хуъдай органар ва спортдин обществояр активнидаказ желб ийизва.

“Къиблепатан аялар” (“Дети Юга”) операциядин программада аваз Дагъустан Республикадин территорияда жегъилар гзаф къадарра къватI жезвай 1835 чкада (транспорт-

дин объекттар, вокзалар, аэро ва гуълулун порттар, алишверишдин идараяр, дискотекаяр, йифен клубар, барар, скверар, паркар, вокзалрин патарив гвай территорияр, базарар, аялрин къвалер, школа-интернатар...) ахтармишунар кьиле тухвана. Анра яшар бегъем тахъанвай аялри законсуздаказ наркотикар ишлемишунин вилик пад къадай серенжемар къабулна.

Чи управленидин ва РД-дин къенепатан крарин министерстводин къуллугъчийри “Мак-2013” операция тухвай вахтара (28.05.-20.11.2013-й) канабар ва хвешхвеш законсуздаказ канвай 132 дуъшуш дуъздак акъудна ва наркотикар квай набататрин 1 миллионни 386,5 агъзур кул-кус тергна. Операциядин вахтунда наркотикрихъ галаз алакълу 91 тахсиркарвал ва административный рекъай къайдаяр чурай 61 дуъшуш дуъздак акъудна. Тахсиркарвал авунай шак физвай 76 кас къуна, гуъзчивилик квай (подконтрольный) 6 кг шейэр, гъа жергедай яз 36 гр опий, 75 гр гашиш, 5490 гр марихуана, 800 гр бейнидиз гзаф таъсирдай шейэр вахчуна.

Гуъзчивилик квай шейэр законсуз оборотдай вахчунин карда 2013-йисуз наркотибполицийскийри РД-дин УФСБ-дихъ галаз санал тухвай серенжемри хъсан нетижаяр гана. ИкI, абурун куьмекни галаз 10 кас къуна, тешкиллу дестейрик квай 8 кас тахсирлу авуна, 220 килограмм анаболический стероидар, виш агъзурралди къватIна кутуннавай шейэр вахчуна. Гележегда лаборатория ачухун фикирда авай махсус (фасовочный) цех тайинарна, БМВ маркадин кьве автомашин вахчуна, законсуз рекъелди къазанмишнавай 8 миллион манатдихъ къачунвай хъсан къвал дуъздак акъудна. Идалайни гъейри, 16 патрум, махсус станок, рекъе тваз гъазурнавай 16 посылка вахчуна. Москва шегъерда вичив 103 килограмм анаболический стероидар гвай тешкиллу тахсиркарвилерин дестедин членар ва наркотикар дашмишзавай кас къуна. Тек са йифиз ФСКН-дин ва ФСБ-дин вишдалай гзаф къуллугъчийри 11 чкада ахтармишунар кьиле тухвана.

УФСКН-ди гъаI республикадин къайдаяр хуъдай маса органрихъ галаз сих алакълу хуъзва. Хейлин тахсиркарвилер дуъздак акъудзава. ИкI, РФ-дин ФСИН-дин (федеральная служба исполнения наказания) Управленидинни РФ-дин ФСКН-дин Дагъустандин Управленидин позразделенийрин къуватралди 36 тахсиркарвал дуъздак акъудна, азад-вилайикай магърумнавайбур авай чкайриз наркотикрин такъатар ва бейнидиз гзаф таъсирдай шейэр тухуз, гадариз чалишмишвал ийизвай 28 кас къуна, гуъзчивилик квай 1620 гр. шейэр вахчуна, 6 касдикай (абурукай 3

кас виликрайни дустагъда ацукънавайбур тир) ибарат тешкиллу тахсиркарвилерин дестедин вилик пад къуна.

Инал судрин къвалахдикайни лугъун кутугнава. Гъахъ-гъисабдин девирда абуру 298 уголовный делодай тахсирлу ийидай приговор акъудна, 384 тахсиркар жавабдарвиллиз чугуна, абурукай 179 азадвилайикай магърумна, 97 касдиз шартлуни, 4 касдиз мажбуридаказ къвалахар авунин жаза гана, 104 касни жерме авуна.

Наркоконтролдин органрин къилин везифайрикай сад къилдин ва тешкиллу дестейрин тахсиркарвилерихъ галаз женг чулун я. И кар фикирда къуна, чи управленидин къуллугъчийр къайдаяр хуъдай маса органрихъ галаз санал тайин мураддихъ элкьурнавай къвалах гъамиша кьиле тухуз чалишмиш жезва. И жигъетдайни алатай йис бегъерлуди хъана. Управленидин наркотибполицийскийри тешкиллу наркостейери авунвай 284 тахсиркарвал дуъздак акъудна (2012-йисуз -153).

Лугъун лазим я, наркотикрин контрабандадиз талукъ месълани гзаф важиблуди я, вучиз лагъайтIа, чи республика Азербайжандихъ, Туркменистандихъ ва Къазахстандихъ галаз алакълу я. Анрай чи республикадиз ва гъаI масанризни наркотикар къевезва. Алатай йисуз контрабандадихъ галаз алакълу 15 тахсиркарвал дуъздак акъудна (2012-йисуз-12). Абурай къарагъарай уголовный делойрикай 6 уголовный дело суддиз рекъе туна.

Кар алай месълайрикай сад мадни ам я хъи, эхиримжи вахтара чун закондалди ихтияр ганвай наркотикрин оборотдални гуъзчивал авуниз мажбур жезва, вучиз лагъайтIа, аптекайра авай бязи дарманарни наркотикар квайбур, бейнидиз гзаф таъсир ийидайбур я. Анрай абурад азаддиз маса гунни ийизва. И кардикай менфят къачуна, наркоманри чинебани, эквобани аптекайрай гъахътин “дарманар” маса къачуз, ишлемишзава. Республикада гъаI лицензияр гвачиз кардик квай, къадагъа авунвай бязи дарманар рецептар гвачизни маса гузвай аптекайри тIимил туш. Алатай йисуз чна 122 аптекада ахтармишунар кьиле тухвана. Чна чи къвалахда «Зун Президентдин куьмекчи я» тешкилатдик квай жегъилрикайни менфят къачузва. Ахтармишай аптекайрикай рецептар гвачиз тагана къанзавай дарманар ахъайзавай 14 аптекадай, гъаIни лицензия авачиз алвер ийизвай 34 аптекадай материал къватIна, серенжемар къабулун патал РД-дин къенепатан крарин министерстводиз ракурна.

Алай йисуз наркотибполицийскийрин вилик мадни жавабдар везифаяр акъвазнава. Абуру чна общественностдин куьмекни галаз кьилиз акъудда.

Важиблу серенжем

Нурдин РАШИДОВ

АЛАЙ вахтунда Россияда агъалияр наркоманламиш хъунин дережа аквадайвал хъаж хъанва. Наркотикар медицинадиз талукъ тушиз ишлемишун гегъенш жезва. Наркотибдиспансерилер са шумуд сеферда артух хъанва, тешкиллу тахсиркарвилерин дестейр са къатда арадал къевезва. Региональный ва международный наркотибдиллерани тIимил жезвач. Чинебан лабораторийрани подвалра гзаф къадарра синтетикадин наркотикар гъасилзава, чи улькведиз контрабандный къайдада наркотикар гъун давам жезва.

Россиядин Федерациядин Яракълу Къуватрин личный состав медицинадин ва психологиядин жигъетдай авай гъал ахтармишзаватIани, наркоманиядин месъла гъа инани ава. Яракъ гъиле авай аскерри наркотикар ишлемишун кьве сеферда хаталу я. Гъавилияр армиядин жергейриз наркотикрихъ галаз алакълу авайбур ават тавун патал гуъзчивал артухарна къанзава.

И кар фикирда къуна, и мукъвара РФ-дин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин отделдин начальник, полициядин полковник Хасайбат ВАЛИЕВА Каспийск шегъерда авай флотилиядиз мугъман хъана. Гуърушмиш хъуна Каспийский флотилиядин командующийдин заместитель, 1-рангдин капитан Александр ПРОХОРОВА ва 414-къилдин батальондин командирдин заместитель, майор Агъмед Лабазанова, гъаIни 200 кас военный къуллугъчийри иштиракна.

Хасайбат Валиевади къейд авурвал, армиядин жергейра къуллугъзавайбурун арада наркотикар чукулуниз военный частар наркотикталу регионриз мукъва хъуни гзаф таъсирзава. Военкоматрин патай бес къадардин гуъзчивал тахъуни военный частариз ва подразделенийриз наркотикар ишлемишзавайбур аватунал гъизва. Командирри наркотикриз майилвал авайбур дуъздак акъудун патал къвалах тухвана къанзава.

“Наркотик ишлемишзавайда сифте нубатда вичин сагъламвал барбатIзава. Гзаф къадар бедбахтивилерин чешме инсандин бейни чулурзавай наркотикар жезва. Инсанри чеб-чпел алай вахтунда ерли тийизвай тахсиркарвилер наркотикрин таъсирдик квайла ийизва. Наркотикрилай аслу азар сагъар хъувун лап муракаб ва яргъл тир месъла я. Ахътинбуру чпин чандиз къаст ийизвай дуъшушарни, чаз чи практикада аквазвайвал, тIимил туш. Наркотикар квай шейэр ишлемишунин дуъшушри женгиниз гъазурвиллиз, аскеррин ахлакъдиз таъсирзава, тахсиркарвилер авуниз рекъер ачухзава”, - алава хъувуна Х.Валиевади.

Дагъустан Республикадин наркотибполицийскийри алатай йисуз аскервилерин къуллугъчийри наркотикрихъ галаз алакълу яз авур 8 тахсиркарвал дуъздак акъудна.

Военный частунин векилри наркотибполицийскийдин метлеблу суъгъбетдай чуусагъл малумарна, гележегдани чпихъ галаз алакълу хуън давамарна къанзавайди лагъана.

понедельник, 10 марта

- РГВК
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультфильм
07.50 Х/ф «Волшебная лампа Алладина»
09.25 Передача «Чистое сердце»
09.35 Концерт ансамбля «Лезгинка»
11.15 Х/ф «Загадка кубачинского браслета»
12.50 TV-shop
12.55 «Человек и право»
14.05 Мультфильм
14.30 Д/ф «Женщина моих гор» из серии «Золотая коллекция фильмов о родном крае»
14.50 Х/ф «Тэсс»
18.10 Ретро-концерт
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Публичные лекции «Vivat, Academia!»
21.00 Х/ф «За двумя зайцами»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «WEB-обзор»
23.25 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
ПЕРВЫЙ
5.25 Х/ф «Тот самый Мюнхгаузен».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Тот самый Мюнхгаузен».
8.10 Х/ф «Берегись автомобиля».
10.00 Новости.
10.15 «Непутевые заметки».
10.35 «Пока все дома».
11.25 «Фазенда».
12.00 Новости.
12.20 «Свадебный переполох». (12+).
13.25 «Ванга». (12+).
14.30 Т/с «Вангелия».
15.00 Новости.
15.15 Т/с «Вангелия».
18.50 «Достояние Республики»: «Джо Дассен».

- ТВЦ
6.00 М/ф: «Сказание про Игорев поход», «Сказка о царевиче и трех лекарях».
6.35 Х/ф «Крепостная актриса». (12+).
8.20 Д/ф «Самые милые собачки». (США).
9.05 Х/ф «Добро пожаловать, или Посторонним вход воспрещен». (6+).
10.30 Праздничный концерт в Цирке на Цветном.
11.30 «События».
11.45 «Петровка, 38».
11.55 Д/ф «Любовь Соколова. Без грима». (12+).
12.45 Х/ф «Тонкая штука».
14.30 «События».
14.45 «Приглашает Б. Ноткин. О. Прокофьева.
15.15 Х/ф «Сисси. Трудные годы императрицы». (Австрия).
17.20 Х/ф «Тещины блины».
21.00 «События».

- СТС
21.15 Х/ф «Затерянные в лесах».
23.10 Комедия «Счастье по контракту». (12+).
0.55 Т/с «Молодой Морс».
2.30 Д/ф «Волосы. Запутанная история». (12+).
3.55 Д/ф «Травля. Один против всех».
5.15 Д/ф «О чем молчит женщина». (12+).

- 11.45 Комедия «Астерикс на Олимпийских играх». (Германия - Франция - Италия - Испания - Бельгия).
13.50 Боевик «Бросок кобры 2». (США).
16.00 6 кадров.
16.30 6 кадров.
16.45 Боевик «Бросок кобры 2». (США).
19.00 Х/ф «Ученик чародея». (США).
21.00 Драма «Облачный атлас». (США - Германия - Гонконг - Сингапур).
0.10 Комедия «Знакомство с Факерами». (США).
2.20 Не может быть!
5.05 Животный смех.
5.35 Музыка на СТС.

- REN TV
5.00 Х/ф «Я - кукла».
6.15 Т/с «Военная разведка. Западный фронт».
14.30 Т/с «Военная разведка. Первый удар».
22.30 Х/ф «Место встречи изменить нельзя».

- ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
8.05 Мелодрама «Подари мне лунный свет». (12+).
10.00 «Сейчас».
10.10 Т/с «Убойная сила». «Служебное соответствие».
11.10 Т/с «Убойная сила». «Рикшет».
12.10 Т/с «Убойная сила». «Умирать подано».
14.05 Т/с «Убойная сила». «Тактика ближнего боя».
15.05 Т/с «Убойная сила». «Силовая защита».
16.05 Т/с «Убойная сила». «Оперативное вмешательство».
17.05 Т/с «Убойная сила». «Ударная волна».
18.00 «Главное».
19.00 Т/с «Убойная сила». «Мера пресечения».
21.00 Т/с «Убойная сила». «Двойной угар».
22.05 Т/с «Убойная сила». «Смягчающие обстоятельства».

- КУЛЬТУРА
7.00 Канал «Евроноос».
10.00 Д/ф «Профессия - кино».
10.35 Х/ф «Она Вас любит».
11.55 «Острова». Г. Вицин.
12.35 «Пряничный домик». «Да, будет свет!»
13.05 М/ф «Приключения котенка и его друзей».
13.50 Д/с «В королевстве растений». (Великобритания).
14.45 «Красуйся, град Петров!» Царское Село.
15.10 «Березка - жизнь моя». Юбилейный концерт в честь Миры Кольцовой.
16.30 К юбилею киностудии «Мосфильм». «90 шагов».
16.45 Х/ф «Иван Грозный».
19.40 «Больше, чем любовь». Л. Целиковская.
20.25 «Романтика романса». Группа «Квартро».
21.20 Спектакль «Смешанные чувства».

- 23.05 Т/с «Убойная сила». «След бумеранга».
0.05 Т/с «Опера. Хроники убойного отдела». «Один процент сомнения»
23.00 «Пьедестал красоты. История обуви с Ренатой Литвиновой». Фильм 4.
23.30 Х/ф «К востоку от рая». (США).
1.20 М/ф «История одного преступления».
1.40 Х/ф «Вратарь».
ДОМАШНИЙ
6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Т/с «Альф». (США).
8.00 Полезное утро.
8.40 Д/с «Прошла любовь...»
9.10 Детектив «Тридцать седьмой роман».
11.10 Мелодрама «Ангелика и Султан». (Франция - Италия - Германия).
12.00 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона: Сокровища Агры».
22.00 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона: Двадцатый век начинается».
1.15 Х/ф «Табор уходит в небо».
3.15 Х/ф «Алые паруса». (12+).
5.00 Д/ф «Секретные советские эксперименты. Создание нового человечества». (12+).

- 23.00 Одна за всех.
23.30 Мелодрама «Есения». (Мексика).
2.05 Мелодрама «Кабаре».
4.25 Т/с «Комиссар Рекс». (Австрия - Германия).
5.20 Д/с «Прошла любовь...»
5.50 Тайны еды.
6.00 Джейми: Обед за 30 минут.
6.25 Музыка на Домашнем.
ТВ-3
6.00 М/ф.
6.45 Х/ф «Гостя из будущего».
13.45 Х/ф «Д'Артаньян и три мукшкетера».
19.00 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона: Сокровища Агры».
22.00 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона: Двадцатый век начинается».
1.15 Х/ф «Табор уходит в небо».
3.15 Х/ф «Алые паруса». (12+).
5.00 Д/ф «Секретные советские эксперименты. Создание нового человечества». (12+).

вторник, 11 марта

- ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ
8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Маданият»
11.30 Местное время. Вести-Дагестан.
14.30 Местное время. Вести-Дагестан.
17.10 Местное время. Вести-Дагестан.
18.30 Реклама
18.35 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.05 Послание Главы РД Р.Абдулатипова парламенту в комментариях.
19.25 Махачкала
19.35 Реклама
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Мир природы»
09.45 «WEB-обзор»
10.15 Х/ф «На семи ветрах»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 «Вдохновение»
13.30 Д/с «Затерянные миры»
14.30 Время новостей Дагестана
14.55 Т/с «Владыка морей» 31 с.
16.05 Мультфильм
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана

- РОССИЯ 1
5.00 «Утро России».
9.00 «Скальпель для первых лиц. Тайная хирургия».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Джамайка».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 Т/с «Тайны следствия 12».
18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Турецкий транзит».
23.50 «Специальный корреспондент».

- 0.55 «Юрий Гагарин. Семь лет одиночества».
2.00 Х/ф «Американская трагедия».
3.20 Т/с «Закон и порядок 19». (США).
4.15 «Комната смеха».
4.45 «Вести. Дежурная часть».
НТВ
6.00 «НТВ утром».
8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.55 «До суда».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.35 «Дело врачей».
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.25 «Прокурорская проверка».
17.40 «Говорим и показываем».
18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».

- 23.15 «Сегодня. Итоги».
23.35 Т/с «Дикий».
2.30 Х/ф «В твоих глазах».
4.30 «Дикий мир».
5.00 Т/с «Преступление будет раскрыто».
ТВЦ
6.00 «Настроение».
8.30 Х/ф «Карьера Димы Горина». (6+).
10.25 «Петровка, 38».
10.40 Х/ф «Женщина в беде». (12+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Женщина в беде». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Наша Москва». (12+).
15.30 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» (12+).
16.55 «Доктор И...»
17.30 «События».
17.50 «Истории спасения».
18.25 «Право голоса».
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.20 Т/с «Генеральская внучка». (12+).
23.20 «Без обмана». «Чем пахнет?».
0.05 «События. 25-й час».
0.35 «Футбольный центр».
1.00 «Мозговой штурм. Вести в транс». (12+).
1.35 Х/ф «Затерянные в лесах».
3.20 Д/ф «Челноки. Школа выживания». (12+).
4.45 «Линия защиты».
5.10 Д/ф «Самые милые собачки». (США).

- 22.00 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц». (Великобритания - Германия - США - Япония).
23.50 6 кадров.
0.00 6 кадров.
0.30 Кино в деталях с Ф. Бондарчуком.
1.30 6 кадров.
1.45 Комедия «Шестой элемент». (США).
4.35 Галилео.
4.35 Животный смех.
5.35 Музыка на СТС.
REN TV
5.00 Х/ф «Место встречи изменить нельзя». (12+).
6.00 «Званый ужин».
7.00 «112».
7.30 Т/с «Военная разведка. Западный фронт».
8.30 «Новости 24».
9.00 Т/с «Военная разведка. Западный фронт».
12.00 «112».
12.30 «Новости 24».
13.00 «Званый ужин».
14.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!»
18.00 «Верное средство».
19.00 «112».
19.30 «Новости 24».
20.00 «Свободное время».
21.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
23.00 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).
1.45 «Смотреть всем!»
2.15 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).
4.30 Т/с «Агентство 2».

- ДОМАШНИЙ
6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Т/с «Альф». (США).
8.00 Полезное утро.
8.40 Д/с «Прошла любовь...»
9.10 По делам несовершеннолетних.
12.10 Дела семейные с Е. Дмитриевой.
14.10 Мелодрама «Мой».
18.00 Д/с «Звездные истории».
19.00 Т/с «Дневник доктора Зайцевой».
21.00 Жены олигархов.
22.00 Д/с «Звездные истории».
23.00 Одна за всех.
23.30 Детектив «Доченька моя». (Украина).
1.20 Драма «Дик Трейси».
3.20 Т/с «Комиссар Рекс».
5.15 Д/с «Прошла любовь...»
5.45 Тайны еды.
6.00 Джейми: Обед за 30 минут.
6.25 Музыка на Домашнем.
ТВ-3
6.00 «Удивительное утро».
7.00 М/ф.
9.00 «Удивительное утро».
10.00 Х/ф «Мажестик».
13.00 Х/ф «Роковое число 23». (США).
15.00 «Мистические истории».
16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
16.30 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.30 «Психосомастика».
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Следствие по телу».
21.15 Т/с «Кости». (12+).
22.05 Т/с «Кости». (12+).
23.00 Х/ф «Предчувствие».
0.50 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
1.15 «Покер. Битва Профессионалов». (18+).
2.15 Х/ф «Мажестик».
5.15 Д/ф «Пятое измерение». (12+).

Дурная кровь (Женевская)

среда, 12 марта

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.35 «Планета Культура»
19.25 Махачкала
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Арши ва аглу»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Мир природы»
09.45 «Крупным планом»
10.10 «Бизнес Дагестана»
10.45 «Правое поле»
11.25 «Время футбола»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 Х/ф «Мать и мачеха»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.05 Мультфильм
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/ф «По заповедным местам Дагестана. Шалбуздаг. Восхождение»
17.25 Д/с «Мир природы»
18.25 Мультфильмы
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду»
20.35 TV-shop
20.45 Мультфильм
21.00 Х/ф «Я шагаю по Москве»

22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе»
23.45 Т/с «Правое дело»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Продолжение т/с «Правое дело»
01.30 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!»
13.45 «Истина где-то рядом»
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Дурная кровь».
23.30 «Вечерний Ургант».
00.00 Новости.
0.10 «Политика». (18+).
1.10 Х/ф «Спасатель».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Спасатель».
3.50 «В наше время». (12+).

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Ангелика Балабанова. Русская жена для Муслилина».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».

ТВЦ

15.00 Т/с «Джамайка».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 Т/с «Тайны следствия 12».
18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Турецкий транзит».
23.50 «Дневник Паралимпиады».
0.50 Х/ф «Американская трагедия»
3.20 Т/с «Закон и порядок 19». (США).
4.45 «Вести. Дежурная часть».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.55 «До суда».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.35 «Дело врачей».
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.25 «Прокурорская проверка».
17.40 «Говорим и показываем».
18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.10 «Сегодня. Итоги».
23.30 Футбол. Лига чемпионов УЕФА. «Барселона» (Испания) - «Манчестер Сити» (Великобритания).

1.40 «Лига чемпионов УЕФА. Обзор».
2.10 Т/с «Дикий».
5.10 Т/с «Преступление будет раскрыто».
6.00 М/с «8.00 б кадров».
9.00 б кадров.
9.30 б кадров.
10.00 Даешь молодежь!
11.30 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц».
13.20 б кадров.
13.30 Даешь молодежь!
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
16.00 Т/с «Воронины».
18.30 Т/с «Воронины».
19.00 Т/с «Неформат».
20.00 Т/с «Кухня».
21.00 Т/с «Неформат».
22.00 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц. Колыбель жизни».
0.00 б кадров.

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.30 Х/ф «SOS над тайгой».
9.50 Х/ф «Начать сначала. Марта».
11.30 «События».
11.55 Х/ф «Начать сначала. Марта».
13.40 «Без обмана». «Чем пахнет?»
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Наша Москва». (12+).
15.30 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» (12+).
16.55 «Доктор И...»
17.30 «События».
17.50 «Линия защиты».
18.25 «Право голоса».
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.20 Т/с «Генеральская внучка». (12+).

23.15 Д/ф «Знаменитые соблазнитель. Патрик Суэйзи». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос». (12+).
1.10 «Петровка, 38».
1.25 Т/с «Расследования Мердока». (Канада).
3.00 Т/с «Исцеление любовью». (12+).
3.55 «Хроники московского быта. Советский Отелло Суэйзи». (12+).
4.40 «Истории спасения».
5.10 Д/ф «Как вырастить гепарда». (США). (12+).

СТС

6.00 М/с «8.00 б кадров».
9.00 б кадров.
9.30 б кадров.
10.00 Даешь молодежь!
11.30 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц».
13.20 б кадров.
13.30 Даешь молодежь!
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
16.00 Т/с «Воронины».
18.30 Т/с «Воронины».
19.00 Т/с «Неформат».
20.00 Т/с «Кухня».
21.00 Т/с «Неформат».
22.00 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц. Колыбель жизни».
0.00 б кадров.

0.30 Комедия «Убойные какашки».

2.10 Галилео.
5.10 Животный смех.
5.40 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 Т/с «Агентство 2».
6.00 «Званный ужин».
7.00 «112».
7.30 «Свободное время».
8.30 «Новости 24».
9.00 Т/с «Военная разведка. Западный фронт».
12.00 «112».
12.30 «Новости 24».
13.00 «Званный ужин».
14.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!»
18.00 «Верное средство».
19.00 «112».
19.30 «Новости 24».
20.00 «Свободное время».
21.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко».
22.00 «Пища богов».
23.00 «Новости 24».
23.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).

1.30 «Смотреть всем!»
2.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).
4.30 Т/с «Агентство 2».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроноюз».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Перри Мэйсон».
12.10 Д/ф «...»
12.25 «Правила жизни».
12.50 «Провинциальные музеи». «Музей экологии в Пущине».
13.20 Д/с «Великая тайна воды». (Испания).
14.10 Т/с «В лесах и на горах».
15.00 «Новости культуры».
15.10 Д/ф «Ключ к смыслу. Иван Сеченов».
15.40 «Власть факта». «1914 год: от мира к войне».
16.25 «Больше, чем любовь». Вацлав Нижинский.
17.05 Оркестровые миниатюры. Пьесы Ф. Мендельсона и Г. Берлиоза

17.55 Д/ф «Мировые сокровища культуры». «Амальфитанское побережье».
18.10 «Полилот». Немецкий с нуля за 16 часов! 14
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль».
19.30 «Абсолютный слух».
20.10 «Правила жизни».
20.40 Д/ф «Бремя стыда».
21.20 «Больше, чем любовь». Константин Станиславский и Мария Лиллина.
22.05 Д/с «Великая тайна воды». (Испания).
23.00 Вспомогательная Паоло Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Сальвадор Дали. Тайная вечеря».
23.30 «Новости культуры».
23.50 Х/ф «Ахиллес и черепаха». (Япония).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми у себя дома.
7.30 Т/с «Альф». (США).
8.00 Полезное утро.
8.40 Д/с «Прошла любовь...»
9.05 По делам несовершеннолетних.

12.00 Дела семейные с Е. Дмитриевой.
14.00 Мелодрама «Общая терапия».
18.00 Д/с «Звездные истории».
19.00 Т/с «Дневник доктора Зайцевой».
21.00 Жены олигархов.
22.00 Д/с «Звездные истории».
23.00 Одна за всех.
23.30 Мелодрама «Прощное воскресенье». (Россия - Украина).
1.20 Комедия «Женщины с обложки». (США - Великобритания).
3.20 Т/с «Комиссар Рекс». (Австрия - Германия).
5.15 Д/с «Прошла любовь...»
5.45 Тайны еды.
6.00 Джейми: Обед за 30 минут.
6.25 Музыка на Домашнем.

ТБ-3
6.00 «Удивительное утро».
7.00 М/ф.
9.00 «Удивительное утро».
10.00 Т/с «Белый воротничок». (12+).
10.55 Т/с «Белый воротничок». (12+).
11.45 Т/с «Следствие по телу».
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 «Экстрасенсы-детективы».
15.00 «Мистические истории».
16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
16.30 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.30 «Психосоматика».
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Следствие по телу».
20.20 Т/с «Следствие по телу».
21.15 Т/с «Кости». (12+).
22.05 Т/с «Кости». (12+).
23.00 Х/ф «Геймер». (США).
0.45 «Х-Версии. Другие новости». (12+).

1.15 «Покер. Битва Профессионалов». (18+).
2.15 Х/ф «Предчувствие».
4.15 Х/ф «Роковое число 23».

четверг, 13 марта

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Очар»
11.30 Местное время. Вести-Дагестан.
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.35 «Территория общения». Ток-шоу.
19.25 Махачкала
19.40 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Мир природы»
09.45 «Аутодафе»
10.30 Д/ф «По заповедным местам Дагестана. Шалбуздаг. Восхождение»
11.00 Х/ф «Я шагаю по Москве»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 Х/ф «Человек-амфибия»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.05 Мультфильм
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/ф «По заповедным местам Дагестана. Загадка Сары-Кума»
17.25 Д/с «Мир природы»
18.25 Мультфильм

18.30 Обзор газеты «Лакхикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Гаданги галамги замани»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду. Спорт» в прямом эфире
20.35 TV-shop
20.50 «Час размышлений»
21.30 «Природа и общество»
21.55 Информационно-аналитическая программа «Все грани»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Мужской разговор»
00.00 Т/с «Правое дело»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Продолжение т/с «Правое дело»
01.30 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости.
5.05 «Доброе утро!»
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Время обедать!»
13.00 «Доброго здоровья!»
13.45 «Истина где-то рядом».
14.00 Другие новости.
14.25 «Понять. Простить».
15.00 Новости.
15.15 «Они и мы».
16.10 «В наше время».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Дурная кровь».
23.30 «Вечерний Ургант».
00.00 Новости.
0.10 «На ночь глядя».
1.00 Х/ф «Шпион, выйди вон!»
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Шпион, выйди вон!»
3.30 «В наше время». (12+).
4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Заблудший вояка. Александр Керенский».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Местное время. Вести - Москва».
11.50 «Вести. Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Т/с «Джамайка».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
17.30 Т/с «Тайны следствия 12».
18.30 «Прямой эфир».
19.40 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Турецкий транзит».
22.55 «Небесный щит».
23.55 Х/ф «Сны».
1.40 «Честный детектив».
2.10 Х/ф «Американская трагедия»
3.45 «Комната смеха».

ТВЦ

17.40 «Говорим и показываем».
18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.30 Боевик «Морские дьяволы. Смерч. Судьбы».
23.30 «Сегодня. Итоги».
2.00 «Лига Европы УЕФА. Обзор».
2.30 Т/с «Дикий мир».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.35 Х/ф «Бессонная ночь».
10.20 «Петровка, 38».
10.35 Х/ф «Тещины блины».
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Тещины блины».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.15 «Наша Москва». (12+).
15.35 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» (12+).
16.55 «Доктор И...»
17.30 «События».
17.50 «Осторожно, мошенники!»

СТС

6.00 М/с «8.00 б кадров».
8.00 б кадров.
9.30 б кадров.
10.00 Даешь молодежь!
11.25 Боевик «Лара Крофт. Расхитительница гробниц. Колыбель жизни».

18.25 «Право голоса».
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.20 Т/с «Генеральская внучка». (12+).
23.15 «Хроники московского быта. Любимчики власти». (12+).
0.05 «События. 25-й час».
0.35 Комедия «Между ангелом и бесом».
2.30 Т/с «Исцеление любовью». (12+).
3.20 «Берегись автомобиля». Фильм про фильм.
4.10 Д/ф «Леонид Броневой. А вас я попрошу остаться». (12+).
5.10 Д/ф «Как вырастить леопарда». (США). (12+).

6.00 Т/с «Агентство 2».
6.00 «Званный ужин».
7.00 «112».
7.30 «Свободное время».
8.30 «Новости 24».
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко»
11.00 «Пища богов».
12.00 «112».
12.30 «Новости 24».
13.00 «Званный ужин».
14.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!»
18.00 «Верное средство».
19.00 «112».
19.30 «Новости 24».
20.00 «Свободное время».
21.00 «Великие тайны Вселенной».
23.00 «Новости 24».
23.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).

1.30 «Смотреть всем!»
2.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).
4.30 Т/с «Агентство 2».

REN TV

5.00 Т/с «Агентство 2».
6.00 «Званный ужин».
7.00 «112».
7.30 «Свободное время».
8.30 «Новости 24».
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко»
11.00 «Пища богов».
12.00 «112».
12.30 «Новости 24».
13.00 «Званный ужин».
14.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!»
18.00 «Верное средство».
19.00 «112».
19.30 «Новости 24».
20.00 «Свободное время».
21.00 «Великие тайны Вселенной».
23.00 «Новости 24».
23.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Т/с «В лесах под Ко-велем» (12+).
11.55 Т/с «В лесах под Ко-велем» (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Т/с «В лесах под Ко-велем» (12+).
13.40 Т/с «В лесах под Ко-велем» (12+).
15.00 «Место происшествия».

15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.50 Комедия «За витриной универмага».
18.30 «Сейчас».
19.00-20.00 Т/с «Детективы. Восточная любовь»
20.30 Т/с «След. Гори, гори ясно».
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След. Детский дом»
0.00 Комедия «Не может быть!» (12+).
2.00 Комедия «Кубанские казаки». (6+).
4.10 Комедия «Трижды о любви». (12+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроноюз».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Перри Мэйсон».
12.10 Д/ф «...»
12.25 «Правила жизни».
12.50 «Провинциальные музеи». «Музей истории танка Т-34».
13.20 Д/с «Великая тайна воды». (Испания).
14.10 Т/с «В лесах и на горах».

15.00 «Новости культуры».
15.10 Д/ф «Владимир Яковлев»
15.40 «Абсолютный слух».
16.25 Д/ф «Бремя стыда. Даниил Данин».
17.05 Оркестровые миниатюры. Сочинения С. Прокофьева и Ж. Бизе.
17.55 Д/ф
18.10 «Полилот». Немецкий с нуля за 16 часов! 15
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль».
19.30 «Черные дыры. Белые пятна».
20.10 «Правила жизни».
20.40 «Кто мы?» «Судьба без почвы и почва без судьбы». Фильм б.
21.05 Д/ф
21.20 «Культурная революция».
22.05 Д/с «Великая тайна воды». (Испания).
23.00 Вспомогательная Паоло Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Казимир Малевич».
23.30 «Новости культуры».
23.50 Х/ф «Посланики».

1.45 И.С. Бах. Бранденбургский концерт 3.
1.55 «Наблюдатель».
ДОМАШНИЙ
6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми у себя дома.
7.30 Т/с «Альф». (США).
8.00 Полезное утро.
8.40 Д/с «Прошла любовь...»
9.05 По делам несовершеннолетних.
12.00 Дела семейные с Е. Дмитриевой.
14.00 Мелодрама «Общая терапия».
18.00 Д/с «Звездные истории».
19.00 Т/с «Дневник доктора Зайцевой».
21.00 Жены олигархов.
22.00 Д/с «Звездные истории».
23.00 Одна за всех.
23.30 Мелодрама «Шутка».
1.20 Мелодрама «Когда мужчина любит женщину».
3.40 Т/с «Комиссар Рекс».
5.35 Д/с «Прошла любовь...»
6.00 Джейми: Обед за 30 минут.
6.25 Музыка на Домашнем.

ТБ-3
6.00 «Удивительное утро».
7.00 М/ф.
9.00 «Удивительное утро».
10.00 Т/с «Белый воротничок». (12+).
10.55 Т/с «Белый воротничок». (12+).
11.45 Т/с «Следствие по телу»
13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
14.00 «Экстрасенсы-детективы».
15.00 «Мистические истории».
16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.30 «Психосоматика».
18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Следствие по телу».
21.15 Т/с «Кости». (12+).
23.00 Х/ф «Кровавый бордель». (США). (18+).
0.45 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
1.15 «Большая Игра». (12+).
2.15 Х/ф «Геймер». (США).
4.00 Х/ф «Нэнси Дрю».

пятница, 14 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
- 08.36-08.41 Местное время Вести-Дагестан
- 11.30 Местное время. Вести-Дагестан
- 14.30 Местное время Вести-Дагестан
- 17.10 Вести - Северный Кавказ.
- 18.35 Мир Вашему дому
- 18.55 Литературный ковчег.
- 19.25 Махачкала
- 19.40 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
- 07.15 Передача на аварском языке «Паданги ламалги заманги»
- 08.00 Обзор газеты «Хакьякхат»
- 08.15 Мультфильм
- 08.30 Время новостей Дагестана
- 08.50 Д/с «Мир природы»
- 09.45 «Мужской разговор»
- 10.30 Д/ф «Жернова»
- 11.30 «Природа и общество»
- 11.55 Информационно-аналитическая программа «Все грани»
- 12.30 Время новостей Дагестана
- 12.50 TV-shop
- 12.55 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. XX век начинается» 2 с.
- 14.30 Время новостей Дагестана
- 14.50 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и Доктора Ватсона. XX век начинается» 2 с.
- 15.10 Т/с «Владыка морей» 30 с.
- 16.00 Мультфильм

ТВ ДАГЕСТАН

- 16.20 TV-shop
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 17.00 РДНТ представляет... Д/ф «Звуки Родины» (г. Кизилюрт)
- 17.15 Д/с «Мир природы»
- 18.15 «Наши дети»
- 18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 20.00 «Здоровье» в прямом эфире
- 20.40 TV-shop
- 20.50 Мультфильм
- 21.05 «Галерея искусств»
- 21.40 Д/ф «Кавказская история. Новоласк»
- 22.10 Время новостей. Криминал
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 «Город молодых»
- 23.30 Т/с «Правое дело»
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Новости.
- 5.05 «Доброе утро!»
- 9.00 Новости.
- 9.15 «Контрольная закупка».
- 9.45 «Жить здорово!» (12+).
- 10.55 «Модный приговор».
- 12.00 Новости.
- 12.15 «Время обеда!»
- 13.00 «Доброго здоровья!» (12+).
- 13.45 «Истина где-то рядом».
- 14.00 Другие новости.
- 14.25 «Понять. Простить».
- 15.00 Новости.
- 15.15 «Они и мы».
- 16.10 «В наше время» (12+).
- 17.00 «Жди меня».
- 18.00 Вечерние новости.
- 18.45 «Человек и закон с Алексеем Пимановым».
- 19.50 Телеигра «Поле чудес».
- 21.00 «Время».
- 21.30 «Голос. Дети».

- 23.40 «Вечерний Ургант».
- 0.35 Х/ф «Коломбиана».
- 2.30 Х/ф «Скорость 2».
- 4.50 «В наше время». (12+).

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России».
- 8.55 «Мусульмане».
- 9.10 «Мгновения Юрия Бондарева».
- 10.05 «О самом главном».
- 11.00 «Вести».
- 11.30 «Местное время. Вести - Москва».
- 11.50 «Вести. Дежурная часть».
- 12.00 Т/с «Тайны следствия».
- 13.00 «Особый случай».
- 14.00 «Вести».
- 14.30 «Местное время. Вести - Москва».
- 14.50 «Вести. Дежурная часть».
- 15.00 Т/с «Джамайка».
- 16.00 Т/с «Пока станица спит».
- 17.00 «Вести».
- 17.10 «Местное время. Вести - Москва».
- 17.30 Т/с «Тайны следствия 12».
- 18.30 «Прямой эфир».
- 19.40 «Местное время. Вести - Москва».
- 20.00 «Вести».
- 20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
- 21.00 «Поединок».
- 22.50 «Живой звук».
- 0.15 Х/ф «Время радости».
- 2.20 «Горячая десятка».
- 3.30 «Комната смеха».
- 4.45 «Вести. Дежурная часть».

НТВ

- 6.00 «НТВ утром».
- 8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
- 10.55 «До суда».
- 11.55 «Суд присяжных».
- 13.00 «Сегодня».
- 13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
- 14.35 «Дело врачей».
- 15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 16.00 «Сегодня».

- 16.25 «Прокурорская проверка».
- 17.40 «Говорим и показываем».
- 18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 19.00 «Сегодня».
- 19.30 Боевик «Морские дьяволы. Смерч. Судьбы».
- 23.30 Т/с «Дикий».
- 2.30 «Спасатели».
- 3.00 Детектив «Дело темное».
- 3.55 «Дикий мир».
- 4.30 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
- 8.35 Х/ф «Выйти замуж за капитана» (12+).
- 10.20 Д/ф «Вера Глаголева. Женщину обижать не рекомендуется» (12+).
- 11.10 «Петровка, 38».
- 11.30 «События».
- 11.55 Х/ф «Любовь как мотив».
- 13.40 Д/ф «Знаменитые соблазнитель. Патрик Суэйзи» (12+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Город новостей».

- 13.30 Даешь молодежь!
- 14.00 Т/с «Восьмидесятые».
- 16.00 Т/с «Воронины».
- 18.30 Т/с «Воронины».
- 19.00 Т/с «Кухня».
- 21.00 Шоу Уральских пельменей. Грачи пролетели
- 22.00 Шоу Уральских пельменей. На старт! Внимание! Марш!
- 23.20 Шоу Уральских пельменей. Агенты 0,7.
- 0.50 Комедия «Generation П». (Россия - США).
- 3.00 Галилео.
- 5.00 Животный смех.

REN TV

- 5.00 Т/с «Агентство 2».
- 6.00 «Званный ужин».
- 7.00 «112».
- 7.30 «Свободное время».
- 8.30 «Новости 24».
- 9.00 «Великие тайны Вселенной».
- 12.00 «112».
- 12.30 «Новости 24».
- 13.00 «Званный ужин».
- 16.00 «Не ври мне!».
- 18.00 «Четыре свадьбы».
- 19.00 «112».
- 19.30 «Новости 24».
- 20.00 «Тайны мира с Анной Чапман»: «Топливо эволюции».
- 21.00 «Организация Определенных Наций».
- 23.00 «Смотреть всем!»
- 23.30 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США). (18+).
- 2.50 Т/с «Спартак: кровь и песок». (США).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
- 6.10 «Момент истины».
- 7.00 Х/ф «Фронт без флангов» (12+).
- 10.00 «Сейчас».
- 10.30 Х/ф «Фронт за линией фронта» (12+).
- 12.00 «Сейчас».
- 12.30 Х/ф «Фронт за линией фронта» (12+).
- 14.20 Х/ф «Фронт в тылу врага» (12+).
- 15.30 «Сейчас».
- 16.00 Х/ф «Фронт в тылу врага» (12+).
- 18.00 «Место происшествия».

- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 «Правда жизни». Спецрепортаж.
- 19.35 Т/с «След. Смерть на озере».
- 20.20 Т/с «След. Приемная мать».
- 21.05 Т/с «След. Все о Гере».
- 21.55 Т/с «След. Автокатастрофа».
- 22.40 Т/с «След. Скромность».
- 23.25 Т/с «След. Неизвестный П». (Россия - США).
- 0.15 Т/с «След. С легким паром».
- 1.00 Т/с «След. Упырь».
- 1.45 Т/с «След. Папина дочка».
- 2.40 Х/ф «Фронт без флангов» (12+).
- 4.55 Х/ф «Фронт за линией фронта» (12+).

КУЛЬТУРА

- 6.30 Канал «Евроноьюс».
- 10.00 «Новости культуры».
- 10.20 Х/ф «Сокровище погибшего корабля».
- 11.55 Д/ф «Знамя и оркестр, вперед!».
- 12.25 «Правила жизни».
- 12.50 «Письма из провинции». Буинск
- 13.20 Д/с «Великая тайна воды». (Испания).
- 14.10 Т/с «В лесах и на горах», 16 с.
- 15.00 «Новости культуры».
- 15.10 Х/ф «Они встретились в пути».
- 16.30 «Царская ложа». Мариинский театр.
- 17.10 Оркестровые миниатюры. Гала-концерт из Берлина.
- 18.10 «Политлот». Немецкий с нуля за 16 часов! 16.
- 19.00 «Новости культуры».
- 19.15 «Искатели». Тайна гибели «Ильи Муромца».
- 20.00 Д/ф «В яростном мире лицедейства».
- 20.40 Х/ф «Премия».
- 22.05 «Линия жизни». Гарик Сукачев.
- 23.00 «Новости культуры».
- 23.20 Х/ф «Одножды в Анатили». (Турция).
- 1.55 «Искатели». Тайна гибели «Ильи Муромца».
- 2.40 Д/ф

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Удачное утро.
- 7.00 Джейми у себя дома.
- 7.30 Т/с «Альф». (США).
- 8.00 Полезное утро.
- 8.40 Д/с «Прошла любовь...»
- 9.05 По делам несовершеннолетних.
- 12.00 Дел семейные с Е. Дмитриевой.
- 14.00 Мелодрама «Общая терапия».
- 18.00 Д/с «Звездные истории».
- 19.00 Т/с «Дневник доктора Зайцевой».
- 21.00 Жены олигархов.
- 22.00 Д/с «Звездные истории».
- 23.00 Одна за всех.
- 23.30 Драма «Дом на краю».
- 1.20 Мелодрама «Хорошая мать». (США).
- 3.25 Т/с «Комиссар Рекс».
- 5.20 Д/с «Прошла любовь...»
- 5.50 Тайны еды.
- 6.00 Джейми: Обед за 30 минут.
- 6.25 Музыка на Домашнем.
- 7.00 М/ф.
- 7.00 М/ф.
- 9.00 «Удивительное утро».
- 10.00 Т/с «Белый воротничок». (12+).
- 10.55 Т/с «Белый воротничок». (12+).
- 11.45 Т/с «Следствие по телу».
- 13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
- 14.00 «Экстрасенсы-детективы».
- 15.00 «Мистические истории».
- 16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
- 17.00 Х/ф «Жизнь как чудо».
- 18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
- 19.00 «Человек-невидимка».
- 20.00 Х/ф «Матрица». (США).
- 22.45 Х/ф «Щепка». (США).
- 0.45 «Европейский покерный тур». (12+).
- 1.45 Х/ф «Кровавый бордель». (США). (18+).
- 3.30 Х/ф «Вечно молодой».
- 5.30 Д/ф «Загадки истории. Робин Гуд». (12+).

ТВ-3

- 6.00 «Удивительное утро».
- 7.00 М/ф.
- 9.00 «Удивительное утро».
- 10.00 Т/с «Белый воротничок». (12+).
- 10.55 Т/с «Белый воротничок». (12+).
- 11.45 Т/с «Следствие по телу».
- 13.30 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
- 14.00 «Экстрасенсы-детективы».
- 15.00 «Мистические истории».
- 16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
- 17.00 Х/ф «Жизнь как чудо».
- 18.00 «Х-Версии. Другие новости». (12+).
- 19.00 «Человек-невидимка».
- 20.00 Х/ф «Матрица». (США).
- 22.45 Х/ф «Щепка». (США).
- 0.45 «Европейский покерный тур». (12+).
- 1.45 Х/ф «Кровавый бордель». (США). (18+).
- 3.30 Х/ф «Вечно молодой».
- 5.30 Д/ф «Загадки истории. Робин Гуд». (12+).

суббота, 15 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 10.10 Дагестан спортивный
- 10.35 «Наболевший вопрос». 2014-год культуры в РФ.
- 11.10 Местное время. Вести-Дагестан.
- 14.20 Местное время. Вести-Дагестан.

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
- 07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
- 08.00 Мультфильмы
- 08.30 Время новостей Дагестана
- 08.50 «Здоровье»
- 09.35 «Город молодых»
- 10.10 «Галерея искусств»
- 10.45 Мультфильмы
- 11.20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
- 12.00 «Галерея вкусов»
- 12.45 TV-shop
- 12.50 Х/ф «Зеленый фургон»
- 15.25 Д/ф «Прекрасен каждый миг» из цикла «Родом из детства»
- 16.00 Мультфильм
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 16.50 «Круглый стол»
- 17.45 Мультфильмы
- 18.10 «Вдохновение»
- 18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 19.55 Передача «Чистое сердце»
- 20.10 «Полифония»
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 Х/ф «Три тополя на Плющихе»
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

- 5.40 Х/ф «Будьте моим мужем».
- 6.00 Новости.
- 6.10 Х/ф «Будьте моим мужем».
- 7.35 «Играй, гармонь любимая!»
- 8.20 М/с «София Прекрасная»
- 8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
- 9.00 «Умницы и умники».
- 9.45 «Слово пастыря».
- 10.00 Новости.
- 10.15 «Смак». (12+).
- 10.55 «Шутки шутками, а Жванецкому - 80!»
- 12.00 Новости.
- 12.15 «Идеальный ремонт».
- 13.10 Анимаци. фильм «Храбрая сердцем».
- 14.45 Комедия «Девчата».
- 16.40 «Песни о любви».
- 19.00 Комедия «Любовь и голуби». (12+).
- 21.00 «Время».
- 21.20 «Голос. Дети». (12+).
- 23.30 «Кабаре без границ».
- 0.30 Мелодрама «Анна и король».
- 3.15 Х/ф «Не отпускаяй меня».
- 5.10 «Контрольная закупка».
- 5.00 Х/ф «Над Тиссой».
- 6.35 «Сельское утро».
- 7.05 «Диалоги о животных».
- 8.00 «Вести».
- 8.10 «Местное время. Вести - Москва».
- 8.20 «Военная программа».
- 8.50 «Планета собак».
- 9.25 «Субботник».
- 10.05 «Моя планета» представляет. «Черные земли».
- «Луара. Замки у реки»
- 11.00 «Вести».
- 11.10 «Местное время. Вести - Москва».
- 11.20 «Вести. Дежурная часть».
- 11.55 «Честный детектив».
- 12.25 Х/ф «Свой-чужой».
- 14.00 «Вести».
- 14.20 «Местное время. Вести - Москва».

РОССИЯ 1

- 5.00 Х/ф «Над Тиссой».
- 6.35 «Сельское утро».
- 7.05 «Диалоги о животных».
- 8.00 «Вести».
- 8.10 «Местное время. Вести - Москва».
- 8.20 «Военная программа».
- 8.50 «Планета собак».
- 9.25 «Субботник».
- 10.05 «Моя планета» представляет. «Черные земли».
- «Луара. Замки у реки»
- 11.00 «Вести».
- 11.10 «Местное время. Вести - Москва».
- 11.20 «Вести. Дежурная часть».
- 11.55 «Честный детектив».
- 12.25 Х/ф «Свой-чужой».
- 14.00 «Вести».
- 14.20 «Местное время. Вести - Москва».

- 14.30 «Десять миллионов».
- 15.35 «Субботный вечер».
- 17.45 «Кривое зеркало».
- 20.00 «Вести в субботу».
- 20.45 Х/ф «Кривое зеркало души».
- 0.30 Х/ф «Молодожены».
- 2.30 Х/ф «Моя улица».
- 4.05 «Комната смеха».

НТВ

- 5.35 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 7.25 «Смотр».
- 8.00 «Сегодня».
- 8.15 Лотерея «Золотой ключ».
- 8.45 «Их нравы».
- 9.25 «Готовим с Алексеем Зиминым».
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 «Главная дорога».
- 10.55 «Кулинарный поединок».
- 12.00 «Квартирный вопрос».
- 13.00 «Сегодня».
- 13.20 «Я хуюдо».
- 14.25 «Тамтенинная Россия».
- 15.15 «Своя игра».
- 16.00 «Сегодня».
- 16.15 «Следствие вели...»
- 17.15 «Очная ставка».
- 18.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 19.00 «Центральное телевидение».

- 21.00 «Постскриптум».
- 22.00 Детектив «Инспектор Линли».
- 23.55 «События».
- 0.15 «Временно доступен». В. Пресняков-мл. (12+).
- 1.15 Х/ф «Любовь как мотив».
- 2.50 Т/с «Исцеление любовью».
- 3.40 Д/ф «О чем молчала Ванга». (12+).
- 4.20 Д/ф «Внебрачные дети. За кулисами успеха».

СТС

- 6.00 М/с «Смешарики».
- 7.35 М/с «Пингвиненок Пороро». (6+).
- 7.55 М/с «Робокар Поли и его друзья». (6+).
- 8.30 М/с «Флиппер и Лопак». (6+).
- 9.00 М/с «Русалочка». (6+).
- 10.00 М/ф «Шевели лапастами 2». (Бельгия). (6+).
- 11.40 Анимаци. фильм «Спирит - душа прерий». (США). (6+).
- 13.00 Т/с «Неформат».
- 16.00 Т/с «Кухня».
- 16.30 Т/с «Кухня».
- 18.00 Чье место на кухне?
- 19.00 Анимаци. фильм «Планета сокровищ». (США).
- 20.45 Боевик «Первый мститель». (США).
- 23.00 Шоу Уральских пельменей. На старт! Внимание! Марш!
- 0.20 Комедия «Птычка на проводе». (США).
- 2.25 Не может быть!
- 5.10 Животный смех.
- 5.40 Музыка на СТС.

REN TV

- 5.00 «Смотреть всем!»
- 5.30 Т/с «Золотая медуза».
- 9.40 «Чистая работа». (12+).
- 10.30 «100 процентов».
- 11.00 «Представьте себе».
- 11.30 «Четыре свадьбы».
- 12.30 «Новости 24».
- 13.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
- 16.00 «Странное дело»: «Дневники древних цивилизаций».
- 17.00 «Секретные территории»: «Звездный десант».

- 18.00 «Тайны мира с Анной Чапман»: «Топливо эволюции».
- 19.00 «Неделя с Марианной Максимовской».
- 20.15 Х/ф «Маска». (США).
- 22.15 Х/ф «Такси 3». (Франция).
- 23.50 Х/ф «Крокодил Данди в Лос-Анджелесе».
- 1.40 Х/ф «Проект X: Дорвались». (США). (18+).
- 3.15 Х/ф «Зелая нога».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 7.00 М/ф.
- 9.00 М/ф «Слоненок», «Грибок-теремок», «Катерок».
- 9.35 «День ангела».
- 10.00 «Сейчас».
- 10.10-17.40 Т/с «След. Скромность».
- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 Т/с «Следователь Протасов».
- 22.55 Т/с «Группа Zeta»
- 23.50 Т/с «Группа Zeta»
- 0.45 Т/с «Группа Zeta»
- 1.35 Т/с «Группа Zeta»
- 2.30 Драма «Афганский излом».
- 5.00 Х/ф «Фронт в тылу врага» (12+).

КУЛЬТУРА

- 6.30 Канал «Евроноьюс».
- 10.00 «Библейский сюжет».
- 10.35 Х/ф «Они встретились в пути».
- 12.00 Вспомяина Паолу Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Диого Веласкес. Менины».
- 12.25 «Большая семья». Сергей Никитин. Ведущие Юрий Стоянов и Александр Карлов.
- 13.20 Вспомяина Паолу Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Иероним Босх. Корабль дураков».
- 13.50 Д/ф «Крылатая полярная звезда». (США).
- 14.45 Вспомяина Паолу Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Джотто. Поцелуй Иуды».
- 15.10 Концерт «Песни о любви».

- 16.10 Вспомяина Паолу Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Микеланджело. Гробница Медици».
- 16.40 Д/ф «Гений Мэриэн».
- 18.45 Вспомяина Паолу Волкову. «Мост над бездной». Д/с «Леонардо да Винчи. Святая Анна с Младенцем Христом».
- 19.15 «Романтика романса». Песни Евгения Крылатова.
- 20.10 Х/ф «Эта пиковая дама».
- 21.00 «Белая студия». Олег Басиллашвили.
- 21.45 Х/ф «Вокзал для двоих».
- 0.00 Муз. фильм «Роквая ночь» с Александром ф. Склярком. «Пинк Флойд. Стена».
- 1.55 «Легенды мирового кино». Мария Казарес.
- 2.25 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным».
- 2.50 Д/ф «Навои». (Украина).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Стильное настроение.
- 7.00 Джейми у себя дома.
- 7.30 Т/с «Альф». (США).
- 8.00 Полезное утро 2014.
- 8.30 Т/с «Она написала убийство». (США).
- 11.10 Муз. фильм «Собака на сене».
- 13.45 Спросите повара.
- 14.45 Мелодрама «Не могу сказать прощай».
- 16.30 Киноповесть «Однажды двадцать лет спустя».
- 18.00 Д/с «Звездные истории».
- 19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция).
- 23.00 Одна за всех.
- 23.30 Мелодрама «Любовь Авроры». (Россия - Украина).
- 1.20 Мелодрама «Милый друг». (Великобритания - Италия).

РАДИО

- ИСЛЕН, 10-МАРТ
- 12.10 «Дагустан». Хабарар.
- 12.35 «Хважамжам».
- САЛАСА, 11-МАРТ
- 12.10 «Дагустан». Хабарар.
- 12.30 «Карчи Дагустан».
- АРБЕ, 12-МАРТ
- 12.10 «Дагустан». Хабарар.
- 12.30 «Девирар».
- ХЕМИС, 13-МАРТ
- 12.10 «Дагустан». Хабарар. Газетдин обзор
- 12.30 «Вахт ва хегилар».
- ЖУБЯНА, 14-МАРТ
- 12.10 «Дагустан». Хабарар.
- 12.30 «Исламдин сес».</

воскресенье, 16 марта**ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ**

10:20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вяхтар ва инсанар»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана

08.50 Тележурнал для детей «Хочу все знать»
09.05 Х/ф «Три тополя на Плющихе»
10.30 «Полифония»
12.50 TV-shop
12.55 «Наши дети»
13.30 Х/ф «Дикая собака Динго»

15.25 Д/ф «Маленький си-лч» из цикла «Родом из детства»
16.00 Мультфильм
16.20 TV-shop
16.30 «Прогулки по музею»
17.20 «Галерея вкусов»
18.10 «Скоро свадьба!»
19.00 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги

20.00 Новости на английском «7 news»
20.10 Х/ф «Простая история»
22.00 Д/ф «Кавказские истории. Мать»

22.30 Х/ф «Обыкновенное чудо»

ПЕРВЫЙ

01.00 Ночной канал

6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Красавчик»
8.10 «Служу Отчизне!»
8.40 М/ф.
8.55 «Здоровье».
10.00 Новости.
10.15 «Непутевые заметки».
10.35 «Пока все дома».
11.25 «Фазенда».
12.00 Новости.
12.15 «Свадебный переполох»
13.00 Д/ф «Игорь Кио. За кулисами иллюзий».

13.55 Т/с «Вангелия».
15.00 Новости.
15.15 Т/с «Вангелия».
18.00 «Точь-в-точь!»
21.00 Воскресное «Время».
22.00 «Клуб Веселых и Находчивых». Высшая лига.

0.15 Х/ф «Храброе сердце».
3.35 «В наше время». (12+).
4.30 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.25 Комедия «Опасно для жизни».

7.20 «Вся Россия».
7.30 «Сам себе режиссер».
8.20 «Смехопанорама».
8.50 «Утренняя почта».
9.30 «Сто к одному».

10.20 «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе.
11.00 «Вести».
11.10 Гала-концерт Олимпийских чемпионов 2014 по фигурному катанию.

12.45 Х/ф «Выйти замуж за генерала».

14.00 «Вести».
14.20 «Местное время. Вести - Москва».
14.30 Х/ф «Выйти замуж за генерала».

17.00 «Один в один».
20.00 Церемония закрытия XI Зимних паралимпийских игр в Сочи. Прямой эфир.
21.45 «Вести недели».
23.15 Х/ф «Обет молчания».

1.15 Х/ф «Пристань на том берегу».
2.50 «Планета собак».
3.30 «Комната смеха».

НТВ

6.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
8.00 «Сегодня».
8.15 Лотерея «Русское лото плюс».

8.45 «Их нравы».
9.25 «Едим дома».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
10.55 «Чудо техники». (12+).
11.25 «Поедем, поедим!»
12.00 «Дачный ответ».

13.00 «Сегодня».
13.20 СОГАЗ - Чемпионат России по футболу 2013/2014 «Амкар» - «Локомотив».

15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.15 «Следствие вели...»
17.15 «Очная ставка».
18.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю».

19.00 «Сегодня. Итоги».
19.50 «Темная сторона».
20.40 Х/ф «Охота».

0.30 «Школа злословия». А. Венгеров.

1.15 «Авиаторы». (12+).
1.50 Детектив «Дело темное».
2.50 Т/с «Москва. Центральный округ».

4.40 «Дикий мир».
5.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ТВЦ

5.50 Х/ф «Бессонная ночь».
7.35 «Фактор жизни». (6+).
8.00 Х/ф «Кортик» (6+).
10.20 «Барышня и кулинар».
10.55 «Профессия - вор». Спецрепортаж. (12+).

11.30 «События».
11.45 Х/ф «Сумка инкассатора» (12+).
13.40 Концерт «Смех с доставкой на дом». (12+).

14.20 «Приглашает Б. Ноткин». Г. Ветров. (12+).
14.50 «Московская неделя».
15.20 Фильм-концерт «Валерий Леонтьев. Время мчится, будто всодник...»

17.05 Х/ф «Спастись или уничтожить».
21.00 «В центре событий».
22.00 Детектив «Инспектор Морс».

23.55 «События».
0.15 Х/ф «Отпуск за свой счет». (6+).

2.25 Д/ф «Краш операции «Мангуст». (12+).
4.00 «Хроники московского быта. Любимчики власти». (12+).
4.45 «Тайны нашего кино». «Отпуск за свой счет».

5.15 Д/ф «Вера Глаголева. Женщину обижать не рекомендуется». (12+).
0.30 «Школа злословия». А. Венгеров.

СТС

6.00 М/с
9.15 Анимаци. фильм «Планида сокровищ».

11.00 Снимите это немедленно!
12.00 Успеть за 24 часа.
13.00 6 кадров.
13.20 Х/ф «Форрест Гамп».
16.00 6 кадров.
17.15 Боевик «Первый мститель»

19.30 Шоу Уральских пельменей. Грчи пролетели
20.30 Комедия «Поездка в Америку». (США).
22.40 Шоу Уральских пельменей. Агенты 0,7.

0.10 Драма «Шоугерлз».
2.35 Не может быть!
4.30 Животный смех.

REN TV

5.00 Х/ф «Кудряшка Сью».
7.10 Х/ф «Библиотекарь».
9.00 Х/ф «Библиотекарь 2: Возвращение к копиям царя Соломона».

10.50 Х/ф «Библиотекарь 3: Проклятие Иудовой чаши».
12.40 Х/ф «Такси 3».
14.20 Х/ф «Маска». (США).
16.10 Х/ф «Крокодил Данди в Лос-Анджелесе».

18.00 Х/ф «Библиотекарь».
19.50 Х/ф «Библиотекарь 2: Возвращение к копиям царя Соломона».

21.45 Х/ф «Библиотекарь 3: Проклятие Иудовой чаши». (США).
23.30 «Репортерские истории»
0.00 «Неделя с Марианной Максимовской».

1.15 «Смотреть всем!»
2.15 «Представьте себе».
2.45 Х/ф «Кудряшка Сью».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

7.00 М/ф
8.10 Х/ф «Садко». (12+).
10.00 «Сейчас».
10.10 «Истории из будущего»
11.00 «ОСА».

17.15 «Место происшествия. О главном».
18.00 «Главное».
19.00 Т/с «Следователь Протасов».

22.50 Т/с «Группа Zeta»
2.20 Драма «Охота на единорога».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Обыкновенный концерт с Э.Эфировым».
10.35 Х/ф «Трембита».

12.05 «Легенды мирового кино». В. Стрельчик.
12.35 «Россия, любовь моя!» «Семейные обряды адагцев».

13.00 «Гении и злодеи». Николай Юденич.
13.30 Д/ф «Я видел Улара».
14.10 «Пешком...» Москва причудливая.

14.40 «Что делать?»
15.25 Муз. фильм «Пинк Флойд. Стена».
17.05 Д/ф «Большая свадьба Фаизы». (Франция).
18.00 Итоговая программа «Контекст».

18.40 «Искатели». «Загадка Северной Шамбалы».
19.25 К 90-летию Юрия Бондарева. «Линия жизни».
20.15 Х/ф «Берег».

22.30 Д/ф
23.20 Фильм-опера «Волшебная флейта».

1.55 «Искатели». «Загадка Северной Шамбалы».
2.40 Д/ф

ДОМАШНИЙ

6.30 Стильное настроение.
7.00 Джейми у себя дома.
7.30 Т/с «Альф». (США).
8.00 Полезное утро.
8.30.8.45 Т/с «Тайны еды».

11.25 Х/ф «Пелагия и белый бульдог».
18.00 Д/с «Звездные истории»
19.00 Мелодрама «Королек - птичка певчая». (Турция).

21.15 Мелодрама «Мой принц». (Украина).
23.00 Одна за всех.
23.30 Комедия «Ночь закрытых дверей».

1.20 Мелодрама «Эвита».
3.50 Т/с «Комиссар Рекс».
5.45 Тайны еды.
6.00 Джейми: Обед за 30 минут.

6.25 Музыка на Домашнем.

6.00 М/ф.
8.45 Х/ф «Там, на неведомых дорожках». (6+).

10.15-13.20 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона: Сокровища Агры».

16.30 Х/ф «Смертельное оружие 3». (США).
21.30 Х/ф «Ларго Винч: Заговор в Бирме».

23.45 Х/ф «Таинственная река». (США).
2.30 Х/ф «Слиди Гонщик».
5.15 Д/ф «Загадки истории. Человек в железной маске». (12+).
5.45 М/ф.

СПОРТ с 10 ПО 16 МАРТА**ПОНЕДЕЛЬНИК**

5.00 «Моя планета».
7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.55 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад». Прямая трансляция.

19.15 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
21.25 «Большой спорт».

23.00 «Наука 2.0».
0.35 «Моя планета».
1.35 «24 кадра».

2.10 «Наука на колесах».
2.35 «Диалоги о рыбалке».
3.05 «Язь против ед».

3.35 «Угрозы современного мира». Гнев Земли.
4.30 «Рейтинг Баженова. Могло быть хуже».

ВТОРНИК

5.00 «Рейтинг Баженова. Человек для опытов».

5.30 «24 кадра».
6.00 «Наука на колесах».
6.30 «Язь против ед».

7.00 «Живое время. Панорама дня».
9.55 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.

18.35 «Большой спорт».
18.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции. Прямая трансляция.

21.15 «Большой спорт».
23.00 «Наука 2.0».
0.35 «Моя планета».

1.35 «Диалоги о рыбалке».
2.05 «Язь против ед».

2.35 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции.
4.45 «Моя рыбалка».

СРЕДА

5.00 «Рейтинг Баженова. Могло быть хуже».

5.30 «Рейтинг Баженова».
6.00 «Наука 2.0. Непростые вещи». Стекло.
6.30 «Наука 2.0. Непростые вещи». Башня.

7.00 «Живое время. Панорама дня».
9.30 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.

16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток». Прямая трансляция.

19.15 «Большой спорт».
19.25 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. «Спартак» (Москва) - «Тосно». Прямая трансляция.

21.25 «Большой спорт».
23.00 Волейбол. Чемпионат России. Мужчины. «Динамо» (Москва) - «Прикамье» (Пермь).

0.35 «Наука 2.0».
2.10 «Моя планета».

2.40 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток».
4.45 «Моя рыбалка».

ЧЕТВЕРГ

5.00 «Рейтинг Баженова. Самые опасные животные».

5.30 «Рейтинг Баженова. Человек для опытов».

6.00 «На пределе».
7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.55 «Золото нации».
12.00 «Большой спорт».
12.30 «Золото нации».

13.00 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
15.05 «Большой спорт».

15.25 Футбол. Кубок России. 1/8 финала. «Томь» (Томск) - «Тюмень». Прямая трансляция.

17.25 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
18.00 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Мужчины. Прямая трансляция из Финляндии.

19.40 «Большой спорт».
20.35 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Женщины. Прямая трансляция из Финляндии.

22.15 «Большой спорт».
23.50 «Наука 2.0».

1.25 «Моя планета».
2.25 «Полигон». Неуловимый мститель.

2.50 «Полигон». Крупный калибр.
3.20 «Основной элемент». Куда приведет эволюция?
3.50 «Основной элемент». Ген власти.

ПЯТНИЦА

5.00 «Рейтинг Баженова».
5.00 «Рейтинг Баженова. Законы природы».

5.30 «Рейтинг Баженова. Могло быть хуже».

6.00 «Полигон». Неуловимый мститель.

6.30 «Полигон». Крупный калибр.
7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.55 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
16.40 «Большой спорт».

16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад».

19.15 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
21.00 «Большой спорт».

21.25 Шорт-трек. ЧМ. Прямая трансляция из Канады.

23.05 Смешанные единоборства. Bellator. Андрей Корешков (Россия) против Джесси Хуареса (США).

7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.55 Формула-1. Гран-при Австралии. Квалификация. Прямая трансляция из США.

7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.55 Формула-1. Гран-при Австралии. Квалификация. Прямая трансляция из США.

11.05 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
14.40 «Большой спорт».

15.05 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Мужчины. Прямая трансляция из Финляндии.

16.35 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
17.40 Биатлон. Кубок мира. Спринт. Женщины. Прямая трансляция из Финляндии.

19.15 «Большой спорт».

20.00 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
22.05 «Большой спорт».

22.55 Шорт-трек. ЧМ. Прямая трансляция из Канады.

0.50 Смешанные единоборства. Bellator. Андрей Корешков (Россия) против Джесси Хуареса (США).

2.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

5.00 Профессиональный бокс. Денис Грачев против Айзека Чилембы; Вячеслав Глазков против Томаша Адамека. Прямая трансляция из США.

7.00 «Живое время. Панорама дня».

9.45 Формула-1. Гран-при Австралии.

12.15 «Большой спорт».

12.25 XI Зимние Паралимпийские игры в Сочи.
13.40 Биатлон. Кубок мира. Гонка преследования. Мужчины. Прямая трансляция из Финляндии.

14.25 «Большой спорт».

15.05 Биатлон. Кубок мира. Гонка преследования. Женщины. Прямая трансляция из Финляндии.

15.55 «Большой спорт».

17.55 Волейбол. Чемпионат России. Мужчины. «Зенит-Казань» - «Губерния» (Н. Новгород). Прямая трансляция.

19.45 «Большой спорт».

21.15 Шорт-трек. ЧМ. Прямая трансляция из Канады.

ТНТ с 10 ПО 16 МАРТА**ПОНЕДЕЛЬНИ**

Виридалайни вилик ква

МИНИСТЕРСТВОДА КОЛЛЕГИЯ

Жасмина САИДОВА

“Дагъустандин регъберди яшайишдин 1,5 миллион квадратный метр квалер эцигунин жигъетдай вилик эцигнавай план артухни алаз тамамарнава”, - малумарна РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва яшайишдин квалеринни коммунальный майишатдин министр Муса Мусаева, алатай жумья юкьуз РД-дин Минстройда кыле фейи, алатай йисан нетижар кьуниз талукьарнавай коллегиядал рахайдла.

Коллегиядин квалахда эцигунардай карханайрин, СКФО-дин эцигунардайбурун Гильдиядин, Дагъустандин капремонтдин фондунин, республикадин шегъерин ва районрин администрацийрин векилри иштиракна.

“2013-йисуз республикада 1 миллионни 529,1 агъзур квадратный метрдин майдан авай яшайишдин квалер эцигнава. Им адалай вилик йисан кьадардила 6,5 процентдин гзаф я. Къейдна кьанда хьи, эхиримжи йисан нетижар СКФО-дин сергъатра виридалайни винизбур я. Идалайни гъейри, яшайишдинни культурадин майишатар патал 119 объект, гьа жергедай яз школаяр, школадиз фидай яш таханвай аялар патал идараяр, здравоохраненидин, спортдин ва са жерге маса дараматар ишлемишиз вахканва”, - гьавурда туна министрди.

Эцигунрин хиле са жерге инвестиционный проектарни уьмуьрдиз куьчуьрмишнава, гьа жергедай яз Кьумторкьала райондин Тюбе поселоькда йиса 21 миллион квадратный метр шуьше акъуддай гужлувал авай завод, Махачкьалада са сменада 500 кубометр газобетондин блокар акъуддай гужлувал авай завод, Буйнакский районда йиса 110 агъзур тонн цемент гъазуриз жедай завод, гьакъни Махачкьалада цийи жуьредин эцигунардай материалар акъуддай завод ишлемишиз вахканва. Санлай кьачурла, министрди тестиькьарзавайвал, эцигунардай хиле квалахдин цийи 1500 чка тешкилнава.

М.Мусаеван гафаралди, алатай йисуз республикадин Минстройдин вилик асул пуд месэла квай: шегъерра ва хуьрера эцигунрин квалахар тухудайла бинеламиш жедай ва жуьреба-жуьре кьурулушар (инфраструктура) вилик тухудалди гьилик жедай кьулай планар тукьлуьрун; Россиядин Президентдин майдин вацра кьабулай агъалияр тдем акаьдай яшайишдин квалералди таьминаруниз талукь указар уьмуьрдиз куьчуьрмишун; яшайишдинни коммунальный кьуллуьгьрин ери хкажун.

Ада хабар гайивал, Дагъустанда республикадин дережадин тайин макьсаддихъ элкъуьрнавай ва чеб кьилиз акъудун патал санлай кьачурла 1 миллиардни 856,8 миллион манат лазим тир пуд программа гъазурунава: “Дагъустан Республикада агъалияр кьидай гьалда авай яшайишдин квалерай 2013-2015-йисара куьчарун”, “Дагъустан Республикада 2013-2015-йисара агъалияр кьидай гьалда авай яшайишдин квалерай тимил мертебайрин квалер эцигун лазим тирди гьисабда аваз куьчарун”, “2013-йисуз РД-дин гзаф квартирар авай квалера капитални-даказ ремонт авун”.

“Республикадин ва муниципалитетрин бюджетрай санлай финансар чара авунин шартлуналди республикадин районрани шегъерра эцигунар махсус пландин бинедаллаз тухуниз талукь документар гъазурунин квалахар тешкилнава. Алай вахтунда республикадин 75 шегъер ва хуьр патал генеральный планар тукьлуьрнава ва тестиькарнава, 11 муниципальный райондик акатзавай 74 хуьруьн документар гъазурунин квалах гьелелиг куьтягъ хьанвач.

Чи шегъерар вилик тухунин карда виридалайни четин месэлайрикай сад, чна гьисабзавайвал, алай вахтунин ва яшайишдин истемисунрив кьадай генпланар тахьун я”, - кьейдна М.Мусаева.

Минстройдин кьили вичин докладда 2013-йисалай жегил муаллимриз квалер маса кьачун, яни ипотекадин кредитар кьа-

чун патал кардик кутунвай программадин вичин квалах башламишнавайдакай лагъана. «Жегил муаллимриз яшайишдин квалер кьачуз куьмек гудай программада иштиракун патал 2013-йисуз 42 муаллимдин патай арзаяр атана, абуруз квалерин кьиметдин сифтегъан пай гун патал лазим тир такьатар кьачуз жедай шагъадатнамаяр гана. Абурукай программада иштиракзавай 32 касдив, ганвай шагъадатнамайрин бинедаллаз, санлай кьачурла 7,1 миллион манат агакьна, гьа жергедай яз федеральный бюджетдин гьисабдай 3,136 миллион манат ва республикадин бюджетдай 4 миллион манат. Жегил 8 муаллимди - абурузни кьезил шартларалди кредитар гунал рази хьанва - субсидия кьачудай ихтиярдикай 2014-йисуз менфят кьачудайвал я”.

Алатай йисан нетижайрикай рахайдалай кьулуьхъ министрди яшайишдин квалер ва экономика вилик тухун патал лазим объект ар эцигунин “Дагострой” ЗАО-ди ва “Махачкьаладин яшайишдин квалер эцигдай комбинат” ОАО-ди кьакьан нетижар кьазанмишнавайди кьейдна ва пишкешар гана.

Чпин квалахда гьалтзавай четинвилерикай ва агалкьунрикай мярекатдал Махачкьаладин мэрдин заместителдин везифаяр тамамарзавай Муслим Межидова, “Дагострой” ЗАО-дин генеральный директор Гьажи Жабраилова, Дербент шегъердин мэрдин заместитель Мегьамед Кьафарова, Дагъустандин гзаф квартирар авай квалера умуми зменни капиталный ремонт авунин коммерциядинди тушир фондунин руководитель Мегьамед Алиева, “Дагипотека” ОАО-дин кьил Навруз Мегьтиханова лагъана.

Мисал яз, Мегьамед Муслимова Махачкьаладин яшайишдин квалер эцигдай ком-

Гатфариз кыле тухуда

Жасмина САИДОВА

Карчийрин выставка

Алукьнавай йисан гатфар республикада выставкайрин жигъетдай бегъерлуьди хьун лазим я.

Ик, 20-21-мартдиз Махачкьала шегъердин Р.Гьамзатован тварунихъ галай Милли библиотекадин дараматда, маса улквейрин ва регионрин карчийрин иштираквал аваз, гегъенш майданда тешкилнавай “Карчи Дагъустан-2014” выставка XI лагъай сеферда кыле тухуда.

Республика патал адетдинди хьанвай ва и зурба мярекат республикадин выставкайринни маркетингдин “Дагъустан-ЭКСПО” центради РД-дин Кылин ва Гьукуматдин Администрациядин, талукь тир министерствойрин ва идарайрин, гьакъни Махачкьаладин администрациядин куьмекдалди тешкилзава.

Выставкадин асул разделрик акатзава: промышленный карханайри акъудзавай шейэр, инновациядин технологияр, транспорт, алакьа, телекоммуникацияр ва информациядин технологияр, ТЭК, ЖКХ, электроэнергетика ва энергия кьенятдай технологияр, банкарин квалах, страхование, аудит, хатасузвал ва кьаравулчивилин системаяр, яшайишда ишлемишзавай электрикдин техника, компьютерар, дизайн, квалер бетемисун, реклама, полиграфия, канцтоварар ва ик мад.

Выставкадин сергъатра аваз гьакъни, адет хьанвайвал, семинарар, “элкъвей столар”, цийи карханайрихъ галаз муькуьвай танишардай мярекатар тухуда,

Санлай кьачурла, хабар гузвайвал, карчийрин выставкада гьар йисуз маса регионрай тир вишелей артух карханайри иштиракзава.

Эцигунардайбурун выставка

Алай йисан 24-25-апрелдиз республикада сифте сеферда яз эцигунардай хилез талукь махсус “ДАГСТРОЙЭКСПО-2014” выставкани кыле тухуда. Уьлкведин маса регионрин иштираквал аваз тешкилнавай и выставка Дагъустандин регионрин умуми эцигунардин архитектурадин сад лагъай форумдин сергъатра аваз меркездин Расул Гьамзатован тварунихъ галай Милли библиотекадин дараматда кыле фида.

“ДАГСТРОЙЭКСПО-2014” выставкани эцигунардайбурун республикадин выставкайринни маркетингдин “Дагъустан-ЭКСПО” центради СКФО-да РФ-дин Президентдин патай Тамам ихтиярар авай векилдин Аппаратдин, РД-дин Кылин ва Гьукуматдин администрациядин, РД-дин алишверишдин ва инвестициярин, экономикадин ва территорияр вилик тухунин крарай, гьакъни промышленностдинни энергетикадин министерствойрин, Махачкьаладин администрациядин куьмекдалди тешкилзава.

Выставкадин официальный амадаг республикадин эцигунардайбурун “Стройпартнер” журнал я.

“ДАГСТРОЙЭКСПО-2014” хьтин зурба мярекат республикада тухуни регионрин карханайрин ва организацийрин арада ва кьецепатан алакьаяр вилик тухуниз хьсан патахъй таьсирда, гьисабзава “Дагъустан-ЭКСПО” центрадин генеральный директор Мегьамед Саруьланова. “Эцигунрин хел республикада йигин еришралди виликди физва ва гила и хиле чавай неинки квадратный метрийрин кьадар артухаруникай, гьакъни яшайишдин квалер, маса дараматар эцигунин карда алай аямдин технологияр, материал ишлемишунникай, яни жезмай кьван артух кьулайвилер арадал гьуникай фикир авуртла жезва. Гьаниз килигна, чна гьисабзавайвал, выставкадал ва форумдал республикадин эцигунардайбуруз маса регионрай ва улквейрай тир амадагдин тежрибадихъ галаз таниш жедай мумкинвал арадал кьведа. Идалайни гъейри, чна республикадиз кьецепатан карханаяр-инвестицияр атуникайни фикир авуна кланзава эхир”, - лугъузва М.Саруьланова.

Выставкадин асул разделрик акатзава: дараматар эцигун; архитектура ва проектар тукьлуьрун; эцигунардай тадаракар, производстводин технологияр; эцигунрин техника; эцигунардай ва алцумдай алатар; яшайиш патал лазим асул кьулайвилер, целди таьминарун, канализация; индустрияда инновационный проектар; электротехникадин тадаракар; паркарин ландшафт; кьав тукьлуьрдай материалар; пенжерар, ракла-рар, гурарар; гьава михьи ийидай системаяр, чими пол, пичер.

Гьелбетда, эцигунардайбурун форумдин сергъатра аваз са жерге мярекатар мад тешкилда. Абурукай чна иллай кьулуьхъ хабар хгуда. “Буюр, ша чи мярекатризи. Инанмиш я, кьез итижлу жедай крар, шейэр гзаф жагьиде - куьн рази яз амуькьда”, - эвер гузва “Дагъустан-ЭКСПО” центрадин генеральный директорди республикадин агъалийризи.

Выставкайрал экспозиция ачухиз кланзавай карчийрилай лазим тир тамам делилар агъадихъ галай адресдай кьачуз жеда: **Махачкьала шегъер, Ирчи Казакан тварунихъ галай куьче, 31-офис, ВМЦ “Дагъустан-ЭКСПО”, тел.: 56-51-67 (8722); 62-89-04, 56-51-66, 8 928 5999 412, 8 906 482 17 60. E-mail: dagexpo2008@yandex.ru, www.dagexpo.ru.**

бинатди квалер тимил дуллукь авай хизанар патал эцигзавайди малумарна. Ада алай аямдин яшайишдин квалер тдем акаьдайбуьр ва кьулайбуьр хьанайтла, хьсан тирдакай лагъана. Муслимова гьисабзавайвал, и каркчал акъудзавай эцигунардай материалрин кьиметар ва датлана хкаж жезвай коммунальный кьуллуьгьрин кьиметар агъузарунин нетижанда ийиз жеда. “Яшайишдин квалерин кьиметар хкаж хьуниз и квалер эцигун патал лазим чилер тахьуни, квалер эцигдай ихтияр кьачун патал лазим документация гъазурдайла бюрокративилин кьурулушар себеб яз жезвай кат-калтугунри (бязи вахтара документар гъазурун патал гьатта йисалай гзаф вахт лазим жезва) таьсирзава”, - гьисабзава ада.

Объектар шегъерин сетрик кутун лагъайтла, еке харжийриз элкъевезва. Яшайишдин квалерин кьимет тешкил хьуниз, адан гафаралди, чилин кадастрдин кьимет 5-10 сеферда артухарунини ва, талукь яз, чилелай кьачузвай налогни хкаж хьуни таьсирзава. Республикадин шегъерра и налог, мисал яз, СКФО-дин амай вири шегъерра кьачузвайдалай юкьван гьисабдалди 5 сеферда артух я, - кьейдна эцигунардай карханадин руководительди.

Санлай кьачурла, малум жезвайвал, эцигунардай хел йигиндаказ вилик физва-тани, ина гьеле гьална кланзавай месэляяр гзаф ама.

хабар гузва “Дагъустан-ЭКСПО” центрадин пресс-кьуллуьгьди.

Кьейдна кьанда хьи, йиса садра кыле тухузвай “Карчи Дагъустан” выставка гьам чи, гьамни кьунши улквейрин карчийрин вил алайбурукай сад я. И кардиз са шумуд себеб ава. Сад лагъайди, иниз кьезезвай маса регионрин карчийри кьейдзавайвал, Дагъустандин халкь шей маса кьачунин жигъетдай иллаки активлуди я. Кьейдзавайвал, чи агъалийри асул фикир кьиметдиз ваь, еридиз гуда ва и жигъетдай чи базар кьулайди яз гьисабзава, яни бязи карханайри акъудзавай продукт багъади ятани, абуруз Дагъустанда чпин муьштерияр гьатзава. Идалайни гъейри, “Дагъустан-ЭКСПО” центради тешкилзавай выставкаяр республикадин вини дережадин руководителрин куьмекдалди ва абурун иштираквал аваз кыле физва. Ида лагъайтла, яни республикада карчивилек вилик тухуниз куьмек гузвайди чпин вилералди акурдалай кьулуьхъ маса регионрай тир карханайри гуьгьуьнлай Дагъустанда чпин гьамишанбуьр тир векилханаяр, яни махсус тукьвенар, базаяр ачухунал гьизва. “Карчи Дагъустан” выставка себеб яз чи республикадин базардиз акъатнавай ихьтин карханаяр кьенин юкьуз садни-кьвед авач ва, умуд кутазвайвал, мадни гзаф жеда.

✿ Чи ханумрин дафтаррай ✿

Чан гуде, вун ачуна заз ахварай

Беневша МЕГЪТИЕВА

* * *
Чан диде, вун ачуна заз ахварай,
Физвай чун квед къацу-къацу
дагларай.
Чи кведанни килел чими
раг алай,
Вав рахазвай вилерал зи
нагъв алай.
Аватна зун ахварай, вун хъфена,
Чин чурна заз - зи рикл, ракъ
хъиз ифена.
Рагметар гуй ваз баладин
патай ви,
Ахварай вун акваз, кылив атай ви.
Дуьнья, диде, зун патал я безетди,
Атлузва зун члугвазвай, чан,
зегметди.
Авач са кас, гьикл ятла гьал
жузадай,
Заз цаварни аквазва хь гумадай.
Вучда, рази хъана жуван
къисметдал,
Чан алама зал и чилел, гьелбетда.
Яшамш зун жезва, амаз рикле вун,
Хъвач, масанди, женнетдин хъуй
реке вун!
Рагметдик хъуй вун чи чехи
Аллагьдин,
Ятар хъваз хъуй вуна Земзем
булахдин.
Вучда, къисмет гьа ихъинди
хъайила,
Баладиз ви бахт гьа ихъин гайила.

Муьгъуьбатдин

Чал

Ви гилери хъей кагъаз
Хуьзва за, яр, багъа затл хъиз.
Къанда заз вун жувахъ агъаз,
Ам я кузвай риклин хатл хъиз.
Вун акваз клан хъайи члавуз
Гъил фида зи и чарчел тек.
Ялварда за къакъан цавуз,
Аллагъдивай клан яз куьмек.
Дуьнья вучиз икван дар хъуй,
Лугъуда за, вун авачиз?
Им хъей на вучтин чар хъуй,
Гъиниз фин зун, вун галачиз?
Гъакъван ширин я ви члар,
Къанивилел багъиш авур.
Къе нахуш я, яр, зи гьалар,
Хъша, жуван чин заз къалур.
Гуьзетиз ви цийи кагъаз,
Ийкъар, варцар алатзава.
Къанда, яр, къе заз вун акваз,
Рикл хурай зи акъатзава.

Ви ашкъиди

элкъуьрай кыл

Ви ашкъиди элкъуьрай кыл,
Зун, малаик, дегиш хъана.

Зи цивелера къекъуьрай гъил
Ама, риклин нехиш хъана.

Ашкъидин на кутуна цай,
Цлуруна зун, кабаб хъана.
Квахънава вун, цавай атай,
Вучтин им заз азаб хъана?

Ваз багъа тир, ваз тир зун хуш,
Гафарик ви квачир хь таб.
Зи гьалар я къе лап нахуш,
Ягъайди хъиз зегерлу раб.

Се сеферда дуьнья дарна,
Маса яр къур вуна карна.
Заз кланзама зи шад йикъар,
Цава хъуьрез авай ракъар.

Гъамишалугъ

гатфар

Чилерал мад цийи гатфар атанва.
Цуьквер, пешер дуьньядиз и
хтанва.
Билбил рахар вахт я азиз багълара,
Квахънава, яр, яраб вун гъи
дагълара.

ПРИПЕВ:

Беневшадин рикл хъуьреда,
Ахварайни акурла вун.
Гъайиф члугваз, рикл ишеда,
Хиялрайни такурла вун.

Зун ава къе реке земзем булахдин,
Чагай партал алукинаваз

Зун гуьзелдиз цийи кыляй
элкъвенва,
Цувад йиса авай хъиз, рикл
куьквенва.

Къекъвезва зун тагай жуваз
бахтарихъ,
Квадарай за зарбдиз хъфей
вахтарихъ.
Цуькведай заз ярдин суьрет
аквазва,

Ам зи хура, гатфар хъана, амазма.

Къариблукъда

Къариблукъда хъана ви сур,
Гъайифдин гва зи чан, стха.
Вил галамаз ватан тахкур
Акъван багъа, масан стха.

Лувар атай къуш хъиз ава,
Квахъна риклин ийир-тийир.
Вал акъалтай гуж чиз ава,
Залан затл я чазни фикир.

Алакъзавач атлуз рекьер,
Ви сурал къвез, секиниз рикл.
Гуж ала зал гзаф бетер,
Тахсирлу я зун ви вилик.

Кыл-кылиллай гъурмет тежез,
Йикъе ава вун клани вах.
Ви сурал са суьгбет тежез,
Гуьгъулдин зи атланва тах.

Аял члавуз къена диде,
Етимар хъиз, амуькнай чун.
Залан и тлал эхна сифте,
Накъвар къадриз ацуькнай чун.

Къушар хъиз, чун чара хъанай,
Дердер-гъамар хура хъанай.
Вун акъатна акъван яргъаз,
Къе ви сурни жезмач акъваз.

Гатфар

Атай члавуз гуьзел гатфар,
Плуьна къанда хъчад афар.
Алтаднаваз члемни винел,
Афарди хъвер гъида сивел.

Абур чраз ифей къулав,
Къавурмишдай гагъ къаз ягълав,
Гагъ ацуриз чкал таза,
Диде жедай, квай хъиз ялав.

"Чан бала, им регъят кар я,
Чразвайди вад афар я.

Мадни хъчар къватна, гъваш заз,
Диде хурай кеспидик кваз!"

Акл я, гатфар ава къвале,
Чуклуруна хъуьтуьн къеле.
Нур гуз яргъай къалуриз дагъ,
Пенжердай чаз хъуьреза рагъ.

Вучиз катда?..

Вучиз катда захъай вун, бахт,
Зун патал гъахъ амачни вахъ?
Зи рикле куьз эцигдач тахт,
Заз вакай пай авачни, лагъ?

Бахтлу инсан хкаж хъана
Уьмуьрда чи аквада ваз.
Бахт такурди, агаж хъана,
Куз аквада накъвада ваз.

Бязибуруз я вун лукман,
Бязибуруз я вун мугъман.
Девлетлудаз ава вахъ вахт,
Гъахтиндаз на гузва жув, бахт.

Заз агализ вири рекьер,
Чукурда на къисмет заз къвер,
Метлерал зун акъвазарда,
Вилик на ви агажарда.

Минет я ваз, акъваз, катмир,
Зак ви лувар хлурай, бахт.
Аман, азиз, вун къакъатмир,
Ви гъахъ зазни акурай, бахт!

Гъич са касни

тахъуй бахтсуз

Гъич са касни тахъуй бахтсуз,
Акл хъайитла, члур жеда гьал.
Чилелай вун фида вахтсуз,
Атлуда ви уьмуьрдин гьал.

Бахтсузвили атлуда рикл,
Мишерди хъиз, чукулди хъиз.
Акъвазда ваз чил хуьзвай гиг,
Амуькда вун, туклурди хъиз.

Дустаризни тахквас виляй,
Акъатда вун ви дуьз геляй.
Дердерин на хъвада хъйляй,
Жуван чандиз зиянар гуз.

Бизар жеда вакай хизан,
Бахтсузвили ийида кур.
Виже текъвез дуьба, азан,
Гьал къведа вал буьвелри къур.

Гъич са касни тахъуй бахтсуз.
А шейинихъ инсаф жедач.
Терхеба хъиз рахаз гъахъсуз,
Адахъ гъахълу са гаф жедач.

Гъетер

Килигзава цавай экуь гъетер заз,
Белки, абур клани рушан вилер я.
Ахварарни аквазва лап бетер заз,
Къазвайбур зун клани ярдин
гилер я.

Гъайиф тушиз, рикл багъишна
адаз за,
Вичи ада кефи хана шумудра.
Къхизмач къе пуд тлуб алай

кагъаз заз,
Зун ава къвач аклана бад умудра.

Вучиз тахъуй захъни уьмуьр бахт
галай,

Кылил михъи цавар алаз,
рагъ хъуьрез,
Вичихъ багълу, риклиз вич хуш
вахт галай,
Виликайни цуькведи къур дагъ
хъуьрез.

Беневшадин хиялар вуч экуь я!
Гъайиф, киле физвач жуваз
къланвал.
Йифен накъвар, гуьлуьн яд хъиз,
уьклуь я,
Ятлани, за хуьзва жуван къенивал.

Меьгуба ДЕГУЪШЕВА

Къарагъ, диде!

Таза аял кумаз къвалак,
Гъикл ахвара амуькнай вун?
Къекъвена вахъ гъар
пакамахъ,
Вилер ахъай, къарагъ, диде.

На лайлаяр янай ширин,
Зун ксурна, вун я секин.
Зун уях я, зи рагъ диде,
Бес я ахвар, къарагъ, диде.

Пуд бала на туна ялгуьз,
Кыл аватна дахдин агъуз.
Къвезвани ваз къарай, диде,
Чна вучин, къарагъ, диде.

Чун рахада, - вун рахадач.
Гъикл ятла чун хабар къадач.
Бес я ксун, къарагъ, диде,
Заз "бала" лагъ, гъарай диде.

Диде

Диде, ви рикл шад авурай
Гъар баладин бахтун.
Къизилди хъиз чаз нур гурай
Вун ацуькнай тахтун.

Чи вилерин экв, чан диде,
Ви зегметар я чаз вине.
Вун авачир члавуз, диде,
Мичи я чаз и дуьне.

ИНГИЛЖАГЪАН

Риклин гъед

За зи члалал дамахваза,
Ам нур гузвай гъед я риклин.
Гъи къвалах за къуртан гъиле,
Чирагъ я ам, экв я рекъин.

Яргъал ятлан ширдин рехъ,
Мукъва я заз зи члал лезги,
Мукъаятдиз ихтибарна,
Багъишай заз дидед хайи.

Заз члалалай авач ширин,
Ам къуват я, акъул дерин.
Гъар са кардиз гъизвай абур,
Гъунарлу хъуй зи члалан нур.

Вун диде хъиз ала риклел,
Гафар ширин алаз мецел,
Галатдач зун вакай кхъиз,
Гъакъван хуш я вун зи риклиз.

За зи члалаз гузва къимет,
Аваз рикле чехи гъурмет,
Яшамшрай чи члал лезги,
Илимдин рехъ галаз яргъи.

Герек я чаз

Дагълар къакъан,
Ери масан,
Гъурмет хъсан
Герек я чаз.

Рагъни чими,
Цавни михъи,
Югъни экуь
Герек я чаз.

Вацлар йигин,
Акъл дерин,
Бегьер къалин
Герек я чаз.

Ватан клани,
Фикир михъи,
Ихътин вири
Герек я чаз.

Игит риклер,
Къизил гилер,
Къацу рекьер
Герек я чаз.

Уьмуьр - женнет,
Чехи гъурмет,
Аваз къимет,
Герек я чаз.

Чи гележер,
Хъана гуьрчег,
Къланбур чеб
Герек я чаз...

Къанда заз

Къакъан дагълар, къацу
багълар,
Гегъенш чуьлдер, дуьз аранар,
Гуьлни патав, вацлар къати,
Инсанарни риклер михъи.

Къуд пад цуьквер, къвазна
къвачел,

Билбиларни шад я къе квел,
Агъ, тлебиат! Гъачни хуш наз!
Меки къуьдни гатар я чаз.

Зун ашукъ я зи Ватандал -
Гъар жуьредин са хизандал,
Мугъман клани, гъурмет чехи,
Бахтлу хуьрай, яллагъ, вири.

Зи бадеди

Къе хъиз риклел алама зи
Аял члаван крар вири:
Мугъмандиз хуьн хъсан затлар,
Лугъудайд тир зи бадеди.

Къабулдай ам ашкъидивди,
Михъивилив вичин риклин,
Хъаш-беш ийиз лап квилелай,
Жузаз адан гьалар къвалин.

Суфрадални гъидай адан,
Вуч аватла, вири хъсан.
Хъфидай ик, сивик хъвер кваз,
Кълализ атай гъар са мугъман.

Къланвилляй

Яргъа амаз билбилдиз
Багъдин цуьквер аквада,
Тарцин хилел ацуькна,
Вичин члалал рахада,
Чир хъанайтла, къандай заз.
Мани, аваз, сир адан,
Акъваз тийиз язавай,
Атлудалди экв йикъан.
Ашукъ туширтла зун къе,
Къведайни ам риклел зи.
Къланвилляй адан тлвар,
Къвезва а къуш мецел зи.

* * *

Са йисалай хъайитла хийир,
Вацра пудра жезва зиян,
Гъикл жедатла яраб эхир
Лугъуз, гъарикл хъанва инсан.
Хъуьтуьл гафар, рахай вири,
Виже сузриз жезвач киче,
Фенва абурун кыл-квилелай,
Беябуриз Ватан, уьлкве.

Дидедин пишкеш

Дидедивай хабар къуна,
Тарсуниз фидайла руша,
Атайтла заз вири вадар,
Къачудани пишкеш вуна?
Эхъ лагъана дидеди фад,
За ваз гуда теменар вад.
Вуч ава къван, дидедин руш,
Теменрилай ширин ва хуш.
Рази хъана и жавабдал,
Хъвер акатна, рушан сивик,
Хъешивилий авуна къуьл,
Атана хъиз дидед вилик.
Ам ашкъиди къуна михъиз,
Гъатна реке мектебдиз физ,
Руш къастунал хъана клеви,
Къачудалуз вадар вири.
Ингъе тарсар башламишна,
Адаз вадар хъана пара,
Дидедин рикл шад ийидай,
Муштулухар, галай хара...

❁ Чи ханумрин дафтаррай ❁

Зуьгуре АКИМОВА

Самурдикай риваятар

Дагъустандин кьиблепата дуьньядал санани гьалт тийидай хьтин гузел пилл ават. Гьакьикъатдани женетдиз ухшар чка. Адан твар Самурдин там я. Ина гьалт тийидай хьтин тарарни кул-кусар, векьерни-кьалар,

Шижил ягьайди - Т. МЕГЪАМЕДОВ

цуквер, кьушарни гьайванар авач жеди. Абурукай хейлибур "Дагъустандин Яру ктабда" гьатнава. Вучиз лагьайтла, абур гьакьван кьит ва надир затлар я. И гузелвал заз сифте сеферда Билбилхурел яшамиз жезвай вах Зумриятан патав мугьманвиллиз фейила акуна.

Тамун гузелвилерилайни артух зи фикир Самурдин тамукай ина ван хьайи гузел риваятри желбна. Абурукай кьеедакай за кьезни суьгьбет-зават.

Рушакдай риваят

Им гзаф йисар идалай вилик хьайи кар я. Парабурун рикелни аламах жеди, ам мус хьайиди ятла. Амма ина, Самурдин тама, яшамиз жезвай ксари фад вахтара кьиле фейи и вакъиа гьевесдивди рикел хкизват.

Руш вичин бубадих галаз яшамиз жезвай, адан диде аялдин кьве йисни таханмаз рагьметдиз фендай, вири кьай-гьуяр бубади вичин хивез кьачунай.

Руш акунрай руш тир. Хесетриз, амалриз, алакьунриз килигайла, ам гадайрилайни виклеь тир. Бубадиз ада, рухвайрилайни артух, алакьдай кьван куьмекар гузвай. Ихьтин руш тахай дидедин гьилик акат тавун патал буба мад эвленмиш хьхьаначир. Вичин вири кьуватар ада руш бахтлудаказ члехи хьун патал серфзавай. Гьа са вахтунда адаз хуьрай са кутугай гадани гьалтнайтла кланзавай.

Ийкьарикай са юкьуз бубади руш яд гьиз тама авай булахдал рекье туна. Югь няних элкьвенвай, бубади кап авун лазим тир. Яд авачиз, адавай и кардив гегечиз жезвачир. Руш лагьайтла, булахдайла хкьезвач. Ам тамун гузелвили вичел желбнавай, гьавилляй буба-

ни адан рикелай фенвай. Рушан кьаршидиз жуьреба-жуьре рангарин чепелу-кьар, гагь-гагь гьакьван гузел члехер кьезвай. Тарарин хилерилай кьушари язавай маниери, чиле цукверин атирри рушан кьил элкьурнавай. Тебиатдих галаз гьадани манияр лугьуз гегечна.

Цуквери рушаз гуя лугьузвай: "Ша чух галаз, гузелди, вуна ви буй-бухадалди, кьизилдин кифералди чи алам мадни девлетлу ийизва".

Руш хуьруьнкер кваз, манияр лугьуз, тамун дериндиз акьатнавай. И арада кьалин куларай чапрас кьуьр экьечна, ада атланвай тарцин куьгьне кланчунал далдамар ягьиз гегечна. Руш тажуб хьана. Адан кьвачер чеб-чепелай кьуьлуьник экьечна, гьа икь йиф алуькьай вахтни чир хьанач. Бирдан адан рикел вич бубади яд гьиз ракуьрайди хтана. Чукурна булахдал, квар цив ацуьрна, кьуьнуьхъ веьена, кьваллиз гьерекатна. Амма кьуьрехъ галаз кьуьл авур майдандив ахгакьайла, руш акьваз хьана, хиялри тухвана, бубади гайи тапшуругь рикелай алудна лугьуз, вичиз тьуькь гузвай.

Бубади руш яргалди вилив хвена. Капдай вахтни алатна... "Вун гьинва, зи руш"! Вуч дуьшуьш кьилел атанатла?" - хияларзавай бубади. "Кьванцини, белки, валай фад яд гьидай жеди! Бес вун гьиниз фена? Бубадин члаз килиг тавур вун кьванциз элкьвенайтла!" - садлагьана мецелай алатна ажугьлу хьанвай бубадин.

"За вун себеб яз жуван капни авунач"... Гьа и гафар бубадин сивай акьативалди, тама булахдайла хкьезвай рушан кьвачер залан жез башламишна. Ахпа а заланвал адан жегьил танда кьекьвена. Гьилерини яб хьузмачир. Рушан рикли гьисна: яваш-яваш ам гьа и алай чкадал кьванциз элкьезва. Ам цаварихъ элкьвена, Аллагдайла тлалабиз башламишна: "Я Аллагь! Зи тахсир вуч я? Вуна вучиз зун кьванциз элкьурзава?"

Инал адаз тарарин пешерин шуршурдин ван хьана. Абуру лугьузвай: "Вуна бубадин гаф рикелай алудна, гегер вахтунда адаз яд тухванач. Адани, хьел акатна, ваз агьна, Аллагдайла вун кьванциз элкьуьрун тлалабна. Амма зун тамун гуьруьпери я ва за ваз цийи уьмуьр, цийи алакьунар багьишзава. Вавай инлай кьуьлуьхъ жуьреба-жуьре азарри гьелекзавай дишегьлийриз куьмек гуз жедат. Гьатта са низ, са гьикь ятла аялар жезвачтла, ви патав атана тлалабайтла, валай гьахтин куьмекни гуз алакьда. Эгер дидейрин хуруда аялриз нек бес тежес хьайитла, ви патав атана тлалабайтла, гьабурни дири хьжеда, аялриз бес кьадар нек гуда. А дарман вакай кьван хьайила, ви хурудал кьватл жезвай цикай жедат. Инсанри вун садрани рикелай ракуьрдач, ви патав абур цуквер, садакьаяр гьаз гьамиша кьез жедат, дуьаяр ийиз, вавай куьмек гун тлалабда, вун алай чка зияратдиз элкьведа, ви кьилихъ датана кьушари манияр лугьуда, тарарин пешер шагьвардик рахада.

Тамун гьайванри ви секинвал хуьда, йифен гьетерини вацра ви чина нур гуз жедат. Юкьуз ракуьни ваз чим гуда, бубади лагьайтла, вич рекьидалдини (вичин эхиратдин йикьалдини) Аллагдайиз ялвар ийиз, вичи тади акатна лагьай гафарилай гьил кьачун тлалабиз жедат... Гьуьруьпери рахаз-рахаз, руш гьакьикъатдани кьванциз элкьвена, чилел аламукьна. Кьенин йикьаралдини, виш йисар алатнаватлани, рушан сурал Самурдин тамуз жуьреба-жуьре пиперай куьмек кланзавай сусарни рушар, дидеяр кьезва. Инал дуьаярзава, куьмек гун тлалабзава. Рушан пире лагьайтла, гьелегил садан тлалабунни гьакь турди хьиз туш.

Нигер

Самурдин тамун кьерехда фад вахтарилай инсанри чпиз бинеяр кутуна.

Кьвалер эцигна, мал-кьара хуьз, никлера техил цаз, чпин кьил хуьзват. Пакаман кьилияй экв ачух жедайла, ина генани гуьзел ва ажайиб шиклар аквада. Цукь акьудзавай багьларани тамун куьлгейра цудралди кьушари манияр лугьуз, сейрангагьвалда. Билбилри иллаки инсанрин риклер шадарда.

Аквар гьаларай, гьакьван гзаф билбилар авайвилляй, и гуьзел тамун кьерехда Билбил твар алай хуьрни арадал атана. Гьа ина, лежберин гуьзел са хизанда, Нигер твар алай руш яшамиз жезвай. Адан гуьзелвили гьейранар тавур жегьил бажагьат хьана. Амма руша садазни разивал гузвачир.

Йисар алатиз, руш члехи хьана, ам гьуьлуьз гана динжардай вахтни алуькьна, диде-бубади гьахтин кутугай гадани жагьурна. Ам, лугьудайвал, кьизилдин гьилер квай харат устлар тир, гьакьван адан кар хуьрени гегеркзавай.

Диде-бубадал фени яз, Нигер Мегамедаз гьуьлуьз раза. Нигера Мегамедаз кьве аял багьишна: хва Салим ва руш Фатима. Амма ихьтин бахт яргалди хьанач. Мегамеда хьваз башламишна, ам кефлу яз, гагь-гагь гьатта вич-вичик квачиз хкьезвай. Вуч кьзанмишна-натла, гьам вири харж ийиз, кьвал кланел авудна. Авур кьван тлалабунрини, ахмурини адаз тагьсирзавачир. Нигера итимдилайни артух кьвалахиз, аялар хуьз хьана. Мегамед лагьайтла, гьа хьунрикдич начагь хьана, рагьметдиз фена. Кьве аял галаз амуькьай Нигера генани кьил агьузвач, вичин аялар хуьз алахьна, амма Аллагдай адаз мад са гуж кьалурна. Хва начагь хьана, са жуьре дармандивайни ам хуьз хьанач. Ихьтин магьрумвал Нигеравай эхиз жезвачир.

Йисар алатзавай. Нигерани яваш-яваш вичин хирер сагьарзавай. Инсанрин арада гьахьна, ада гила руш хуьзвай. Нигера вичин виликан гуьзелвал ахгатнавай, гьавилляй ялгуьз дишегьли хуьре тадайди туш лугьуз, адан гьил тлалабиз, жуьреба-жуьре чкайрай илчи-ярни кьез хьана, амма Нигера и кардик кьил куьтазвачир, ада вичин руш хуьзвай. Нубатдин сеферда атай илчиди Нигер дегишарна. Адаз и жегьил кас бегенмиш хьана. Кар анал алай хьа, жегьилди вичи Фатимадиз бубавални ийидайди хиве кьунвай.

Цийиз куктур хизан бахтавардаказ яшамиз жезвай. Галаз-галаз Нигера вичин итимдиз (Абдуселимаз) пуд хва багьишна. Чебни гьакьван зирекдаказ, кьвалахдал рикл алайбуьр яз, члехи жезвай. Гадаяр мектебдизни фена, гьанани хьсандиз клеззавай. Амма гила хизандин кьисметдиз мадни четин имтигьан атана - Ватандин Члехи дяве кьарагьна. Хуьруьн кар алакьдай вири итимар, жегьилар дяведиз фена. Абдуселим, яшариз килигна, фронтдиз тухванвачир. Ийкьарикай са юкьуз адаз гьилин машинкадив гьевечи хва Кьурбалидин кьил кьаз кланзавай. Кьилин са пад чларар кьаз агакьна, гьаятдал военкоматдин итимар атана. Абдуселим, гьилевай карни туна, атанвай машинда акьахна фена. Гьа югь-дявени куьтягь хьана - Абдуселим элкьвена хтанач. Нигера хуьруьн никлера, маса кьвалахрални дяведиз фейибур звезна. Кьурбалини хейлин вахтунда кьилин са пад твана, муькуь пад амаз кьекьвена. Ийкьарикай са юкьуз Нигерал Абдуселим гел галачиз квачьна лагьай чуьлав чар агакьна.

Чар агакьнатлани, Нигера вич квадратнач, ада аялар хвена члехи авуна. Амма... Дидедейла вилик адан хва Кьурбали рагьметдиз фена, гьа и карди дидедин рикл падна, адавай ихьтин кьакььатун эхи ийиз хьанач...

Эхь, гьа ихьтин гьадисани заз Билбил хуьре школадин са муаллимдивай ван хьана.

Урус Чалай.
Таржума Мерд Алидин.

Роза МИНГЪАЖИДИНОВА

Иситла

Сефижат халадин кьвалер школадин патав гвай. Адан гьевечи гада Асахана пуд лагьай клас-са клеззавай. Вични гьевечи члавай пара амалдар, гьиллебаз гада тир.

Тьунин патыхай лагьайтла, маса пеше авачир. Гьамиша недайдахъ кьекьезвайди тир. Аялрин сумкайра, чантайра авай фу хьурай, ич хьурай, са шейни тадачир. Идалайни гьейри, гьар перемена хьанмаздни, кьвализни кат хьийидай, тарсунизни геж хкьедай. Эхирки, тарс гузвай Мизамуддин муаллимдин чара атланвай.

Ийкьарикай са кьуз мад, хьевехьни иситладай хьана, Асахан класдиз хтайла, аялриз бул хуьруьнар хьана.

Гьа и арада школадин гьаятдай Сефижат хала хьфизвай.

- Я руш, я Сефижат, гьикьван хуьй и ви кашатан амалар? - лагьана Мизамуддин муаллимди.

- Вуч-ч хьана, я Мизамуддин стха? - жаваб хгана Сефижат халади.

- Вуч жеда кьван, мад ви гада нез кьвализ хьфена, тарс куьтягь жедай кьилияй хтанва. Хьевехьни иситладай кьацланвай, сив генани регьезвай.

- Вув-в, я гуж хьайи Асахан, за гила вучда, гьинаватлани чайдин кьалуна авай иситла тьунвайди я. Кьуншидал алай Периханавай са истикан гьери гьана, Хакидал мугьмандиз физ авунвайди тир. Зун гила вуч гваз фидат?..

Икь лугьун сад хьана, цлай хьиз класдиз гьахьна, гьа вичив гвай твалуналди гададиз гатун кьаз кланзавай. Муаллимди ам акьвазарна: - Зи хатурдай хуьрай...

Асахан гьа члавай дегиш хьана. Я кьвализ хьфенач, я гежер хуьвунач. Аялрин сумкайра авай ичерни сагь амуькьна.

Гатай дуьгьудикай аш жедат, икь хьайила лугьузвайди я кьван, алава хуьвуна зани.

Марал БАЗАЕВА

Нез тагач

Яргьа югьди кузвай ракуьнкай чуьнуьх хьайи кьуншияр - Магьперини, Шагьперини, Нафисат, югь нянихъ элкьвейла, цару серинрик, дуьньядин гьаларикай, хуьруьн цийи хабаррикай суьгьбетар ийиз, ацуькьнавай.

Геждади суьгьбетрал машгул дишегьлийриз килигиз акьваза кьуншидин гада абуруз муькьва хьана:

- Яваш, акьвазра а куь суьгьбетар. Заз кьез гудай са суал ава.

- Вуч суал я, чан хва? - жузуна гададин диде Магьпериди.

- Гила куьне заз куь фикирар лагь. Эгер цавай физвай вертолетдай (аватна) куь вилик са шешел пул, яни са 20 агьзур миллион доллар аватнайтла, куьне гьа пулуникай вуч ийидай?

Дишегьлийрин вилери рап-рап гана.

- Пагь, чан хва, вунани лугьуда гьа. Ахьтин пул зи гьиле гьатнайтла, за сифте нубатда шегьердай хуси кьвалер, цлеп-цийи кьцепатан машин, цийи парталар... - угьт алахьна давамарна Магьпериди, - гьа са йикьан вахтунда кьачудай.

- За, - тади акатна Шагьпериди, - са кепекни харждачир. За зи аял члехи хьайила, адаз чирвилер кьачун патал, ахпани гележегдин кьуллугьрин рекье серфдай.

Нафисат киснавай. Шагьперидини Магьперидин вил адан фикирдал алай, амма ам киснавай.

- Я вах, вуна вуч ийидай? - хабар кьуна кьведани.

- За, - кьил кхажна, эвел дуст папариз, ахпа суал гайи гададиз килигна, лагьана, - сифте нубатда зи садакьа гудай, ахпа амай пул тади гьалда етимханайриз пайдай.

- Ву-а... Им вуч алачат я!..

- Астафируллагь, я вах...!

- Я кьин тавур вахар, - суьгьбет давамарна Нафисата, - куьне фикир ая, алай вахтунда кьад миллион доллар гваз кьун чан аламах тада лугьзвани куьне?! Эй, девирдикай хабар авачир бахтатар!..

Нетижаяр ва цийи везифаяр

КОЛЛЕГИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтада Махачкъалада, Дагъустандин педагогвилдин кадрийрин пешекарвал хжаждай институтда (ДИПКПК) кьиле феи гегенш коллегиядал РД-дин образованидин, илимдин ва жегьилриз талукь политикадин министрстводи 2013-йисуз кьиле тухвай кьвалахдин нетижаяр къуна, гьакни алай йисуз вилик акъвазнавай месэляяр веревирдна. Коллегиядин кьвалахда республикадин саки вири районрин ва шегьерин образованидин управленийрин начальникри, школайрин директорри иштиракна. Президиумда РД-дин образованидин, илимдин ва жегьилриз талукь политикадин министр Шагъабас ШАГЪОВ, ДГТУ-дин ректор Тагъир ИСМАИЛОВ, РД-динНС-динобразованидин, илимдин ва культурадин рекъий комитетдин председателдин заместитель Людмила АВШАЛУМОВА, «Россиядин муаллим - 2013» конкурсда гьалиб хьайи муаллим Ахбердило АХБЕРДИЛОВНИ ацукьнавай.

Коллегия ачухай министр Шагъабас Шагъова, республикадин образованидин хиле четин гзаф кьадар месэляяр кьватл хьанвайди кьейд авунихъ галаз сад коллегиядин сергьятра аваз абурукай виридалайни хци месэлайрал акъваздайди малумарна. Кьватл хьанвай бур патал кьве презентацияни тешкилна. Абурукай сад Кеферплатан Кавказдин республикайра ЕГЭ вахкудай чьавуз рехъ ганвай гьалатриз, муькуьдини республикада пешекарар гьазурдай училищяяр авай гьалдиз талукьарнавайди тир. Еке экранлай кьалурай видеодин материалрай Кабардино-Балкарияда 2012-2013- кьелунин йисарин Сад тир госэкзамен гьикл вахканатла кьалулна. Кьвед лагъай видеодин бинедаллаз республикадин СГПУ-яр, анра кьелзавай бур патал общежитияр лап чьуру гьалда авайди кьалулна.

Министрди кьейд авурвал, дугьриданни, республикада фикир гана кланзавай кьвалахар гзаф ава.

Докладда Ш.Шагъова вич кьиле авай министрстводи 2013-йисуз кьвалах РФ-дин Президент Владимир Путинан 2012-йисан 7-майди акъатай указар, РФ-дин Гьукуматдин ва Дагъустандин Кьил Р.Абдулатипован тапшуругьар кьилиз акъудунихъ элкьуьрнавайди хабар гана.

- Дагъустан Республикадин образованидин кьурулушдик 2 агъзурни 798 идара акатзава. Гьа гьисабдай яз абурукай федеральный - 35, республикадин - 223, муниципальный - 2 агъзурни 470 идара. Образованидин 88

процент идараяр тешкилнавай бур шегьерин ва районрин администрацияр я, гьавилай акъвазвал, образованидин кьурулуш вилик фин муниципалитетра зегьмет чьугвазвай чи амадагри вири кьуватар эцигна тешкилнавай виниз тир пешекарвилдин кьвалахдила гзаф аслу я, - кьейдна министрди. Ам и рекъий хьсан ва пис нетижаяр къазанмишайбурукайни рахана.

Гуьгьунлай вичин докладда Шагъабас Кьурамегьамедович мадни са жерге рекъемрал акъвазна. Ик, ада хабар гайивал, Россиядин Федерациядин Президентдин тапшуругьада кьалунавайвал, республикадин школадиз фидай яшар тахъанвай аялар патал тайинарнавай идарайрин кьурулушдин мониторинг кьиле тухвана. Адан нетижайрал асаслу яз 2015-йисалди и хел вилик тухунин «Рекъин карта» тукьурна. Ам кьилиз акъудун яз, алатай йисуз школайриз фидай яшар тахъанвай аялрин идарайра алава яз 6 агъзурни 565 чка тешкилна.

- И рекъем мадни артух хьун мумкин тир, - давамарна министрди, - эгер Ногъай, Чарода, Ботлих, Агьул, Гергьибил, Сергокьала, Дахадаев, Акуша, Буйнакский, Табасаран, Къайтагь, Докъузпара ва Тлярата районрин, гьакни Махачкъала шегьердин муниципальный тешкилатри аялрин бахчаяр эцигунал гьалтайла чпин хиве авай везифаяр ва мажбурнамаяр кьилиз акъуднайтла. Ик тахъавилай 2014-йисан сад лагъай кварталда республикадиз и программаяр кьилиз акъудун патал пулдин такъатар чара авунач.

Министр исятта вири Россияда кардик акатун лазим тир «электронный кьайдадин учирдикайни» рахана. Ада кьейд хьувурвал, и кьайдадин мурадметлеб ришветбазвилдин вилик пад кьунихъ галазни алакьалу я, ихьтин жувьредин учирди чаз гележегда лазим тир чкайрин кьадар чирдай мумкинвални гуда. Аялриз чкаяр хьун паталди министрди неинки цийи садикар эцигун, гьакни авай дараматар цийикла тукьлуьр хьувун, яни абур садикдин талабунрихъ галаз кьадайвал тукьлуьрун лазим тирдаклай лагъана, гьа са вахтунда кьилдин ксарин ва хизарин садикарни кардик кутун хьсан кар жадайдил фикир желбна.

- Алатай йисан февралдиз РД-дин Общественный палатадин членрихъ галаз гьурушмиш хьайи чьавуз Дагъустан Республикадин Кьил Р.Абдулатипова лагъанай: «Литературадин муаллимрин конкурс малумара, республикадин математикадин школа ва праводин школар арадал гьаваш», - рикел хкана ада. И теклифар кьилиз акъудун яз математикадин муаллимрин олимпиада, «Дагъустандин йисан муаллим» конкурс тешкилна. И серенжемара кьенкьечки чкаяр кьур муаллимар авай школайра математикадай - 3, тарихдай - 2, лингвистикадай - 3, гьакни халкь-

дин адетдин сеняткарвилериз талукь центрайра халкьдин яратмишунрин 8 школа кардик кутуна. И кар давамарна кланда, - кьейдна Ш.Шагъова.

Образованидин хиле месэляяр веревирддайла, министрди республикадин пешекарвилдин рекъий чирвилер гудай идарайрин кьвалахдизни еке фикир гана. 2013-йисуз и идарайрин лицензияр ва анра кьиле тухузвай кьвалах ахтармишайди, абурун кьвалахда гзаф кьадар кимивилериз рехъ ганвайди, чирвилер гунал, пешекарвал хжажунал гьалтайлани гьич са жувьрединни шартлар авачирди кьейдна. Кьиле тухвай ахтармишунрин нетижада и идарайра шартлар тешкилун патал авайди са рехъ тирди лагъана: республикадин зегьметдин базарда юкьван пешекарвал авай ксарихъ, и рекъий зегьмет чьугвадай кадрийрихъ авай игьтияж датлана ахтармишун. Амма и кьвалах кьиле тухузвач.

Министрди школайра кьелзавай аялрин культурадикайни лагъана: ик, тербиядин рекъий тешкилзавай серенжемин кьадар хейлин артухарнаватлани, уьмуьрди абурун менфятлувал агъузди тирди кьалурузавайдал, законсуз яракьлу тешкилатрин жергеяр жегьилри, накъан ученикри, ахчьурузавайдал фикир желбна.

И жигьетдай Ш.Шагъован теклиф ихьтинди тир: министрстводини ведомствойри кьиле тухузвай серенжемар, массовый кьайдадилла элячйна, кьилдин ксарихъ галаз тешкилин - лазим атайла дуьз рехъ кьалуриз, ахъаюн мумкин гьалатдин вилик пад кьаз жадайдилвал, ученик хизанра яшамеш жезвай шартлар ахтармишин, адахъ галай ярар-дустар чирин.

- Чи вилик еке месэла кьа: школа аялар, абурун диде-бубаяр, хуьруьн вири агъалияр руьгьдин рекъий вилик тухудай центрадиз, югь-кьандавай дегиш жезвай уьмуьрда жуван чка жагьуриз, жуван хайи чилиз авай кланивал ва кьайгьударвал, культурадиз талукь тир адетар кьачел ахкьалдар хьийидай чирвилерин центрадиз элкьуьрун лазим я, - кьейдна Шагъабас Кьурамегьамедовича.

И жигьетдай образованидин министрстводин хиве авай са жерге везифайрикайни лагъана. Кьилди кьачуртла, чирвилер гудай идарайра тербиядин кьвалах, адан менфятлувал ахтармишун, ученикрин яшарин кьетленвал фикирда къуна, тербиядин кьвалах тешкилун лазим тирди алава хьувуна.

Коллегиядал рахай амай ксарни республикадин образованидин кьурулушда фикир гана кланзавай месэлайрал акъвазна. Гуьгьунлай министрдин доклад веревирдна.

Кьели истемешунар авуна

СОВЕЩАНИЕ

Гьазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара РД-дин образованидин, илимдин, жегьилриз талукь политикадин министрствода республикадин интернатрин идараяр ахтармишунрин нетижайриз талукьарнавай совещание кьиле фена, - хабар гузва ведомстводин пресс-кьуллугьди. Анал министр Шагъабас Шагъова интернатрин идарайрин руководителриз чпин кьуллугьрилай хушуналди элячлуниз эвер гана.

Вичин рахунра министрди эвелни-эвел 2014-йисан ЕГЭ-диз гьазурвал акунин ва ам тухунин месэлайрал кьетлен фикир желбна. ЕГЭ неинки ученикри, гьакл умуми образованидин идарайрин педагогрини вахкуда, аттестацияни тухун лазим я. Умуми образованидин рекъий РФ-дин законодательствода амалзавай гьалдиз талукь яз 17-январдилай 7-февралдалди школа-интернатра комплексный ахтармишунар кьиле тухвана (министрстводик акатзавай вири школа-интернатра (21).

Умуми образование гуни карда РФ-дин законодательстводи истемешзавай ва образованидин идараяр патал тайинарнавай документар, материалар ОУ-да авани, авачни, образованидин, тербиядин, медицинадин ва финансово-хозяйственный кьвалахар кьайдадик квани, квачни ахтармишна.

РД-дин образованидин, илимдин, жегьилриз талукь политикадин министрдин заместителди ахтармишунрин кьвалахдикай видеofilmдиз килигун теклифна. Ада мукьвара интернатрин идарайрин неинки руководителриз, гьакни анра тербияламышзавай аялризни, абурун диде-бубайриз, кьаюмвилек квайбурузни теклифна, съезд эверун пландик квайди лагъана. Съезддал интернатрин везифаяр, гьална кланзавай месэляяр, гележегда Дагъустанда интернатдин гьерекат вилик фин веревирдда.

Ахтармишунрин вахтунда идарайрин неинки майишатдин кьвалахрин, гьакни кьелунринни тербиядин ва кадрийрин месэлайрални фикир желбна.

14-школа-интернатда учебно-педагогический документация тухунин кьвалах зайифдиз тешкилнава: журналра гьалатлар ахъайзава, эцигзавай кьиметрин кьадар тимил я, герек кьхынар вахтунда ва дуьзгьундаказ ийизвач, корректордин тукьлуьр хьувунар ава, тагькимарунар журналда кьалурунава, абур тукьлуьрунни жигьетдай кьейдер авач ва ик мад.

16 школа-интернатда тербиячийриз медицинадин рекъий куьмек гуни кьвалахдин ери агъузди тирди малум хьана.

16 идарада аялриз тьунар гуни кьвалах санитариядин кьайдайри истемешзавайвал тешкилнавач. Абурун учебникралди, учебно-методикадин ва информационно-технический такъатралди таъминарунни дережа лап агъузди я. Спортдин залар, майданар бес кьадарда тадаракламишнавач.

Школа-интернатра аялриз чирвилер ва тербия гунал, медицинадин, финансринни майишатдин рекъерай кьуллугь авунал 2 агъзурни 514 кас машгьул я. Абурукай 1 агъзурни 438 кас педагогикадин пешекарар, 94-административный, 125 касни кьелунрин ва маса кьвалахра куьмекчи пешекарар я.

Ш.Шагъова кьейд авурвал, эхиримжи кьве йисуз и идарайриз ремонтдинни эцигунрин кьвалахриз республикада 1 миллиардни 32 агъзур манат, техника ва тадаракар кьачун патал 115 млн. манат, и идарайра яшамеш жезвай аялар хуьнин харжийриз 800 млн. манат пулар чара авуна.

Кьурелди, школа-интернатра крар ахтармишзавай-буруз хьсан патахъай кьейддай саки са затни жагъанач. Ик, Кьизляр райондин Черняевка хуьруьн школа-интернатда ремонт авунвай мертебада медсестра, завхоз, директор вич, кьаравулар, аялар лагъайтла, кланик квай ремонт тавунвай мертебада яшамеш жезва. Чешне кьачудай хьтин са школа - интернатни ава. Амни Г.Магомаева руководство гузвай Халимбекаулдинди я.

Эхирдай Ш.Шагъова кьейдна хьи, алатай йисуз ЕГЭ усал нетижайрал гьайибур чпин кьвалахрилай элячйна. «За кьезни гьакл авун меслят кьалурузава. Аялрихъ галаз ихьгин тахсиркар алакьаяр хьайидалай, чаз фильмдай акур крарилай гуьгьуьниз кьез и гьалдай экъечидай кьве рехъ ава: я куь крарал ихтибарлу ксар машгьул жада, я куь алай кьвалахрилай элячйна кланда.

Полициядин кьамат - аялрин вилерай

Шагь ШАГЬОВ

Къайдаяр хуьзвай къурулушрин, къилди къачуртла, полициядин векилрин къвалах четинди ва гзаф вахтара агъалийри кьимет эциг тийизвайди я. Дагъустан Республикадин МВД-дин пресс-къуллугъди баян гайивал, чпин пешекарвиллин везифаяр тамамардайла, тахсиркарар къадайла, агур тахсиркарвилер винел акъуддайла, экстремистрихъ галаз женгера гзаф полицейскийя телефон жезватлани, агъалийри абурун зегьметдал кьимет эциг тийизвай дуьшубар ава.

Гъа са вахтунда, са бедбахтвал къилел атайла, агъалийри сифте нубатда полициядивай куьмек клан жезва. Эхъ, къанун-къайда хуьзвайбурун арада къайдасузилериз, къанунсузилериз рехъ гуьзвайбурун авачиз туш. Ахъгин дуьшубарин вилик пад гъам гъар са агъалиди, гъам гъа къурулушрин маса векилри къун лазим я. ИкI, полициядин чешнелу кьамат арадал гъунин метлебдалди республикадин МВД-дин къурулушра гъар жуьре серенжемар, мярекатар тешкилзава, агъалийрихъ галаз гуьрушмиш жезва. И йикъара Махачкъала шегъердин 17-нумрадин школада "Полиция - дегишвилерин пуд йис" лишандик кваз ачух тарс квиле фена.

Аялри полициядин векилрикай чпин фикирар раижна. Тарсуна гадайри иллаки виклегъдиз иштиракна. Абуру чехибурни гъевчибур хуьзвайди полиция яз гьисабзава. Рекъера жезвай, чпиз акур агвалатрикайни гзаф суьгъбетар авуна. Аялри рекъерин къайдаяр члурзавайбур акъвазарун, къун, абур жерме авун герек тирди къейдна. Абуру мадни лагъайвал, полицияда "инсафсуз, векъи инсанри" къуллугъ авун герек туш. Ученикрин фикирдалди, полицейскийя чина хъвер авай, милайим, дуьзвал гвай, виклегъ, гъар са декъикада куьмек гудай ксар къун лазим я.

"Низ полицейский жез кланзава?" лагъай суалдиз жаваб гуз кланз саки вири аялри гъилер хкажна. Школада клелзавайбуру гъа и темадай яшайишдин плакатрин конкурсдани иштиракна. И мярекатрин тешкилатчийар РД-а авай МВД, адан общественный совет ва Россиядин художникрин Союз тир. Аялри члугур гзаф къадагъар шикилрикай лап хъсанбур хъяна ва къуд плакатдин авторриз РД-дин МВД-дин кадрийрин управленидин регъбер, полициядин полковник Сергей Макуха пишкешар гана.

Гуьгъуьнлай и серенжемдин иштиракчийар Дагпедуниверситетдин художественно-графический факультетдиз мугъман хъана. И вуздин студентрини "Яшайишдин плакат" конкурсда иштиракзавай.

Шагъабудин ШАБАТОВ

17-ФЕВРАЛДИЗ "Сулейман-Стальский район" МО-да мярекатар къиле тухун патал тешкилнавай комитетдин нубатдин заседанидал Цмуррин хуьре эцигзавай "Гъалибвили музей" алай йисан 5-майдиз ачухунин месэладиз килигна. Анал къвалахар гьикI къиле физватла, адакай райондин администрациядин къилин заместитель Савин Велиева хабардар авуна.

Музейдин директор Мегъамед Мегъамедова и хуьруьнвиар тир Ватандин Чехи дяведин иштиракчийрикай делилар къватлуни, абурун шикилар жагъурунин карда четинвилер гъалтзавайди къейдна. ГьикI лагъайтла, хуь-

Райадминистрацияда

Къуд лагъай сеферда

руьн гзаф хизанар пата-къерехда яшаммиш жезва.

Анал гъакIни Алкъвадар Гъасан Эфендидин музейдин директор Гуьсейн Гуьсейнова вичин теклифар гана.

Райондин архитектурадин ва капитальный эцигунрин отделдин начальникдин заместитель Герман Гуьсейнова музейдин сергъят аваданламишунин къвалахар къиле физвай гъалдикай лагъана.

Муниципалитетдин къил Нариман Абдулмуталибова вахт тIмил амайди, герек къвалахарин еришар йигинарун чарасуз тирди лагъана. Хуьруьн администрациядал, школадин директордал ва гъакIни талукъ тир ксарал крар вахтунда агудун къевелай тапшуурмишна.

Заседанидин къвалахда музей эци-

гиз хуси такъатар чара авур генерал Гъажикъурбан Шайдаевани иштиракна. Ада и къвалах патал къуьн кутазвай вирибуруз, иллаки Нариман Шамсудиновичаз, рикIин сидкъидай чухсагъул лагъана. - И имаратдикай Гъалибвили музейни, гележегдин несилприз информациядин центрани жеда, - лагъана генералди. Ада са жерге теклифар гана, меслятарни къалурна.

Оргкомитетди райондила къеце яшаммиш жезвай цмурвийривай дяведин, зегъметдин ветеранрикай, хуьруьн машгъур ксарикай делилар (шикилар) Къасумхуьруьн телевиденидиз, "Куьредин хабарар" газетдин редакциядиз, я тахъайтла музейдин директор Мегъамед Мегъамедован тIварцихъ Цмурдал рекъе тун тIлабзава.

Хъсан адетриз шегъре рехъ

Акьалтзавай несилдиз чирин

"Уьмуьр инсандиз ганвай зурба аманат я. Ам баркаллудаказ кечирмишна кланда. ГъакI хъайила, инсандин тIварни несилрин мецарал жеда, тарихда гъатда".

Омар ХАЙЯМ

Роман ИСАЕВ

И ЙИКЪАРА Мегъарамдхуьруьн райондин Филерин хуьре собрание хъана. Адан метлеб хуьруьн куьчейрал лайихлу инсанрин тIварар эцигун тир.

Депутатри, хуьруьн жематди сифтени-сифте Бегъер муаллимдин тIвар къуна. А бажарагълу касди хуьруьн са дерди тукълуьрун патал вахтуниз, вичин сагъламвиллиз килиг тавуна, райцентрадиз, меркездиз фена, кар къилиз акъуддай. Мегъарамдхуьруьн райондин амай хуьрериз газ гъидалди чи Филерин жематди газдикай лезет худзавай. И кардик Бегъер муаллимдин еке пай ква. Хуьруьз газ гъунин патахъай ам пуд сеферда Москвадиз, маса лазим идарайриз фенай. Хуьруьн месэлар адаз хуси месэлар хъанвай. Бегъер муаллимдин уьмуьр вичикай ктаб кхъиниз лайихлу я.

Зи хуьруьнви Абасов Фазул Октябрдин инкъилабди арадал гъайи халис женгчи, гъахвал патал женг члугур революционер тир. Адан гъевчи стха Расулан уьмуьр Азербайжанда акъатна. Фазул Азербайжандин государстводин ва политический машгъур деятель тир. Ам Багъирован дестеди яна къенай. Хайи хуьре юкъван школадин дарамат

эцигдай вахтунда Фазула вичин патай устларриз 300 метр хун багъишна.

Пачагъдин девирда чи хуьруьнви Агъаверди Севердиев нефтIадин бургурин устлар тир. Ада вичералди лезгийриз, гъакIни чи хуьруьнвиариз нефт худунин сирер чирна, вичелай алакъдай куьмекар гана. Агъаверди Севердиевакай Азербайжанда документальный фильм акъатна.

Рагъметлу Ярмет Яралиевни риклелай алуд тийин. И кас гъар са лезгидин, хуьруьнвидин рикIин хиял тир. Социализмдин Зегъметдин Игит Ярмет Яралиев къе анжах са чи хуьруьн ваъ, вири лезгийрин дамах я. Ихътин ксарин тIварарихъ яна кланда куьчейар, школаяр, бахчаяр...

ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин сад лагъай секретарь Нажмудин Самурскийдин тIвар чи хуьруьн са куьчедал эцигнава.

"Зи халкъдикай ягъанатдай гъар садан хуруда гапур хъиз акъада зун". И гафар сивай акъатай муьшкурви Гъажидавуд-Бег хан чаз, Шарвили хъиз, багъа я. И зурба касдин тIвар хуьруьн къилин куьчедал эцигнава.

Ярагъ Мегъамедни чи риклелай алатна. Чи хуьре адан тIварунихъ галай куьчени хъанва.

Филерин хуьруьн са куьчедиз Со-

ветрин Союздин Игит Исрафил Абасован тIвар гана.

Хайи Ватандал фашистри гъужумай вахтунда Филерин хуьрай 200 касдилай гзаф фронтдиз фенай. Абурукай чехи паюниз элкъвена хайи хуьруьз хтун къисмет хъанач. Чи хуьруьн къилихъ къужахда аял авай дидедин ва гъиле яракъ авай аскердин памятник эцигнава. И памятникди гъар са касдик жуьрэтлувиллин, дирибашвиллин, ватанпересвиллин гьиссер кутазва.

Дяведин вахтунда чи муаллимарни къулухъ акъвазнач. Хуьрляй виридалай вилик гуьгъуьллудаказ фронтдиз фейибурукай сад Гъамидов Санидин муаллим я. Женгера къалура викигъвилерай ам Яру Гъетрен ордендиз, Верховный Главнокомандующийдин чухсагъулдин 12 чарчиз ва 7 медалдиз лайихлу хъана. Санидин муаллимдин фронтдиз феийи къве стхадикай садаз хуьруьз хтун къисмет хъанач.

Хуьре республикадин лайихлу работник, шаир Къадир Рамазанован тIварунихъ галай куьчени ава.

Хуьруьн, райондин, республикадин, Ватандин тIвар виниз хкажзавай гъар са кас чун ва гележегдин несил патал чехи чешне я. Абурун уьмуьрдикай, тарихдикай акьалтзавай несилдиз чир хъана кланда.

Метлеблу конференция

Векил ТАРХАРОВ

Алатай гъафтедин эхирра ДГПУ-дин конференц-залда РД-да авай МВД-дин ва адан къвалав гвай общественный советдин теклифдалди "Образованидин майданра правовой къатлунар деринарун" темадай конференция къиле фена.

Мярекатдин тешкилатчийрин жергейра гъакIни РФ-дин образованидин илимдин министерство, РФ-дин юстициядин министерстводин правовой академиядин Кеферпатан Кавказда авай филиал ва ДГПУ-дин педагогикадинни психологиядинни факультетдин умуми ва педагогикадин психологиядин кафедра авай.

Конференция къиле тухунин асул

макъсад высший школадин преподавателринни педагогин, психологинни полицейскийрин пешекарвиллин дережа хкажуникай, образованидин къурулушда руьгъдинни къанажагъдин тербиядиз кьимет гуникай, жегъилрин арада абурухъ авай ихтиярар раиж авуникай ибарат тир.

Мярекат ДГПУ-дин ректор Мегъамед АБДУЛАЕВА ачухна. Ада конференциядин иштиракчийар тебрикна ва ихътин серенжемри педагогвиллин илим вилик тухуниз гъихътин терефрихъай таъсирзаватла къейдна.

Конференциядал гъакIни РД-дин МВД-дин къвалав гвай общественный советдин председатель Багавдин МЕГЪАМЕДОВ, РД-дин къенепатан крарин министр, полициядин генерал-майор Абдурашид МЕГЪАМЕДОВАН тIварцихъай чими келимаяр гваз полиция-

дин полковник Сергей МАКУХА ва хейлин маса иштиракчийар рахана.

- Дагъустандин государстводин педуниверситет Дагъларин уьлкведин педагогический кадрийар гъазурзавай къилин чад я, - лагъана Б. Мегъамедова. Ада конференция тешкиллувилелди къиле финик лайихлу пай кутурбуруз сагърай лагъана ва мярекатдикай студентар патал авай метлебни къейдна.

Гуьгъуьнлай "Полициядин гъакIндай" Федеральный закон къабулна пуд йис тамам хъуниз талукъарна гъазурнавай плакатрин конкурсдин иштиракчийар дипломар вахкана. Дипломриз преподавателар, гъакIни республикадин жуьреба-жуьре вузра чирвилер къачузвай студентар лайихлу хъана.

Эхирдай конференциядин къвалах секцийрин заседанийрин сергъятра давам хъана. Жуьреба-жуьре темайрай ругуд секция кардик кутунвай. Анрал студентри лекцияр клелна, мастер-классар ва тренингар тешкилна.

Цийи технологияр - набут аялрин къуллугъда

Надият ВЕЛИЕВА

ЧНА газетриз инвалид аялрин умуьрдикай, абурун сагъламвилекай мукъвал-мукъвал макъалаяр гузва. Ахътин аялрин къисметди, гьелбетда, инсанрик секинсузвал кутада. Ам садрани куьгъне жедай тема туш.

Сивел хъвер алачир, вилера сефилвал авай, катиз-калтугиз тежезвай аялар акур гъар са касдин рикле абур язух атунин, гъайифдин гиссер гъатда. Веледар умуьрдин умудар я, абур нефинжбур, зайифбур, бедендик нукъсанар квайбур хъайила, диде-бубадин рикле сагъ тежедай хер жеда. Абуру велед патал гъикъван чпин къуватар серф авуртани, тибиадти вичи янавай члуру тагъма, гъайиф хъи, гзаф вахтара духтуривайни алудиз алакьдач.

Чи гъукуматди неинки ахътин аялрин сагъламвал мягъкемардай, тгал секинардай идараяр кардик кутунва, гъакни абур умуьрдивай къерех тахъун ва савадсуз яз амукъ тавун патал школадиз физ тежезвай инвалид аялриз дистанционный чирвилер, яни Интернетдик кутунвай компьютердин кумекдалди скайпдай тарсар гудай центраяр тешкилнава.

И йикъара зун Махачкъала шегъерда Аскерханован куьчеда кардик квай гъа ихътин центрадиз фена ва анин директор **УСМАНИЛАЕВ Гъажимурад Мегъамедовичахъ** галаз гуьрушмиш хъана. За адавай центрадикай ва дистанционный жуьреда чирвилер гуникай куьрелди ихтилат авун тлалабна.

- Алай девирда образовательный процесс йигин еришралди виллик физва, - башламышна ада вичин суьгъбет. - И жигъетдай, адет хъанвайвал, мектебра чирвилер гунихъ галаз санал цийи къайдаярни арадал атанва. Хизанра набут аяларни ава. Абурувай школадиз физ, таяр-туьшерихъ галаз санал келлиз жезвач.

Инвалид аялриз дистанционный къайдада чирвилер гудай центр РД-дин Гъукуматдин 2009-йисан 16-октябрдин къарардин бинедаллаз кардик кутуна. Чирвилер гунин и цийи къайдада инвалид аялдин виллик къван члавалди малум тушир еке мумкинвилер пайда авунва. Центрадин къилин везифа акъул-къатлун сагъ тир, амма чпин бедендик квай нукъсанар себеп яз адетдин школадиз физ тежезвай аялриз Интернетдик кутунвай компьютердин кумекдалди тарсар, юкъван образование гун, келунрин процессда тайинарнайвай программа къилиз акъудун, аялрин акъулдин ва физический гьал фикирда къуна, чирвилер гудай ва и чирвилерикай вахтунда менфят къачудай шартлар яратмишун я.

Вири дуьньядиз ашкара тирвал, алай вахтунда инвалид аялар патал компьютердин кумекдалди тарсар тухун виридалайни тамам къайда яз гъисабзав.

Центрадин директор
Гъ.-М.Усманилаев

Эгер вилликдай муаллимри аялрин патав, вацра садракъведра, къвалериз физ, тарсар гузвайтла, гила абуруз гъар юкъуз, вири аялри хъиз, чирвилер къачудай мумкинвал хъанва. Лугъун лазим я хъи, школадин классрилай тафаватлу яз, ина авай классар гъевчибур я. Гъар са классда 2-3 аялди келзава. Пудалай виниз аялрихъ галаз скайпдай тарсар гун четин я. Техникадивайни адалай виниз инсанрихъ галаз алакъа тайинариз жедач. И жуьреда тарсар тухункиди компьютердик аялдин чирвилерни артух жезва ва ада дибдин чирвилерни къачузва. Идалайни гъейри, гич къвалейни экъеч тавуна, адалай тарсарилай гуьгъуьниз маса аялрихъ галазни алакъа хуьз алакъава. Къилинди ам я хъи, инвалид аял обществода жезва ва къачунвай чирвилери абуруз вузрик экечдай, пешекар жедай мумкинвал гузва.

Инвалид аялар (анжах вилериз таквазвайбурулай, япариз ван текъезвайбурулай гъейри) вири жуьредин алатралди тагъмин я. Эгер аялдин гъилин тупари къвалах тийиз хъайитла, компьютердин мышка адан къилел ва я къвачел тайинарзава. Ихътин аялар патал гъукуматди пулсуз Интернет, компьютер, сканер, принтер ва гъакни, аялдииз музыкадин рекъай зигъин аваз хъайитла, клавишарни кваз вугузва. Амма дистанционный къайда инвалид вири аялриз талуку туш. Эгер духтурди аялдииз компьютердихъ галаз къвалахун къадагъа авунваз хъайитла, адавай и жуьреда чирвилер къачуз жедач.

Центрада еке къве къвале садсдан мукъув гваз муаллимриз гъевчи кабинетар тукъуьрнава. Столрал компьютерар ва герек тир маса вири алатар ала. Тарс 35 декъикъада физва. И куьруь вахтунда муаллим аялар вири материалдин гъавурда тваз агакъун лазим я. Муаллимди, наушникар алукина, аялдихъ галаз онлайн режимда суьгъбетар ийизва. Адан патав са акъван еке тушир планшетни, ручкани гва. Планшетдал хъинар авурла, экрандин а пата авай аялдииз абур акъваз, гъак ученикдивайни вичин хъинар муаллимдиз къалуриз жезва.

Вири муаллимри "i" сайтдин мумкинвилерикай менфят къа-

чузва. Ингъе филолог Шихвеледова Иринади чаз а сайтдихъ галаз гъик къвалахна къандатла къалурзава: сайтдиз гъахъзава, герек тир предмет хъязава, курсордал илисайла, гзаф разделар акъатда. Герек раздел хъягъайла, анай ваз къани темадай материалар, гъауран тарсар, иллюстрацияр жагъида.

Келзавай гъар са аялдин гьал-агъвал чна къилди-къилди ахтармишзава. Бязи аялар чпин яшариз килигна члехи классра тайинарнав, абурун чирвилер зайиф яз хъайитла, абурухъ галаз сифтегъан школадин программадай, къилдин план тукъуьрна, къвалах тухузва. Ина гъакни технический отделни кардик ква. Ана къвалахзавай пешекарри муаллимриз гъавурда авачир месэляяр ачухарзава, техникадин рекъай чирвилер артухариз ва компьютерри акъваз тавуна къвалах авуниз куьмек гузва.

Урус члалан муаллим И.Шихвеледова тарс тухуз гъазур хъанва

Центрада шумуд аялди келзава - хабар къуна за.

- Сифте йисуз ина 57 аялди чирвилер къачузвай. 2011-йисуз абурун къадар 187-дав, 2012-йисуз 387-дав агакъна. Шазан сентябрдилай центрада 571 аялди келзава. Къез акъазвайвал, абурун къадар йисалай-суз артух жезва. Лугъун лазим я хъи, центрадихъ республикадин вири шегъеррай ва районрай школадиз физ тежезвай инвалид вири аялриз тарсар гудай мумкинвал ава.

Школа акъалтларайла, куь выпускникри ЕГЭ вахкузвани, тахъайтла, абуруз маса къайда авани?

- Алай йисуз чахъ 38 выпускник ав. Абурукай 24 касди ЕГЭ вахкудайвал я, амайбуру, гъа виллик йисара хъиз, адетдин экзаменар вахкана, аттестатар къачуда.

Школа куьтягъайла, выпускникриз вузрик экечдай мумкинвал авани?

- Гьелбетда. Вузрик экечлун патал чи ученикриз къетлен къезилвилер ава. Чна вузрин ректорар, училищеийрин директорар чи аялрин гъакъиндай хабардар ийизва. Абуруни лазим тир серенжмар къабулзава. Алатай йиса-

рин выпускникри университетра, институтра келзава. Алай йисузди 20 кас къилин учебный заведениийриз физ гъазур жезва.

Абуру вузрани дистанционный къайдада чирвилер къачузвани?

- Гъайиф хъи, ахътин мумкинвилер гьелелиг чи республикадихъ авач. Центрада гзаф четиндиз къекъезвай аялар ава. Образование къачуз къанзавай а аялар диде-бубайри, муаллимри мукъва-къилийри тухуз хъизва.

Центрадиз аялар къабулунин къайда гъихъинди я?

- Диде-бубадин патай арза, ВТЭК-дай инвалид тирвилер гъакъиндай справка, медикопсихолого-педагогический комиссиядин къярар ва маса справкаяр герек я.

Къвалахзавай коллективдикай вуч лугъуз жеда?

- Сифте чи коллектив са тлимил ксарилай башламыш хъана.

Вири авайди 11 кас тир. Алай вахтунда ина 222 муаллимди намуслувилелди зегмет члуьгуззава. Къвалахдал къабулдалди виллик чна гъар са муаллимдихъ галаз 3 сеферда суьгъбетар къиле тухузза. Къилинди вичин пеше ва компьютер хъсандиз чир хъун, инсанвилерин виниз тир ерияр хъун я. Аялрихъ галаз къвалахзавай муаллимар сабурулу, мергъяматлу хъун лазим я. Зи фикирдалди, за гъахътин коллектив тешкилнава, - лагъана Гъажимурад Мегъамедовича.

Центрада вири миллетрин векилри къвалахзава. Инал ана урус члалан муаллим яз зегмет члуьгузвай чи лезги руш Шихвеледова Иринадикайни лугъун кутугнава. Директорди ам хъсан муаллимрикай сад тирди къейдна. Иринади 2010-йисуз Дагосуниверситетдин филологиядин факультет акъалтларна, муаллимвилерин пеше къачуна. Гъа и йисуз ам РАНдин ИЯЛИ-да литературадин отделда аспирантурадик экечина. Алай вахтунда ам диссертация хуьз гъазур жезва. Чазни гележегдин алиmdi ам агалкъунралди хвена, адахъ къвалахда мадни агалкъунар хъана къанзава.

Центрадин директор яз, квел къвалахда гъихътин четинвилер акъалтзава?

- Сифтени-сифте чаз чи дарамат авач. И карди чи къвалахдизни екез къецл гузва. Мадни, районрин, хуьрерин чкайра Интернетдин алакъа са акъван пайгар туш. Муаллимар ва ученикар, хъсандиз ван текъез, чандивай жезва. Гележегда аз и четинвилер арадай акъатдайдак умуд кутаз къанзава.

Суьгъбет авунай чухсагъул. И четин, амма мергъяматлу къвалахда квехъ агалкъунар хъурай!

Пешедал рикл хъайила

Эминат ЗАИРБЕГОВА

Чина гъамиша хъвер авай, лацу якларин и гуьзел дишегъли (шкылда) зал Дербент шегъердин аялрин поликлиникада гьалтна - **Бесханум Османовна ГЪАБИБОВА**. Адан умуьрдин юлдаш Россиядин лайихлу, бажарагълу артист Абдуллагъ Гъабибов я. Бесханум Османовнади атай гъевчи балайриз мили хъвер багъишда ва миллаймдиз рафтарвалда.

- Захъ гъевчи члавалай са мурад авай - духтур хъун, вични аялрин, - суьгъбетзава Б. Гъабибовади. - Зи вилерикай гъамиша, лацу халат алаз, зун гъикл аялрихъ галаз мукъуфдивди рахадатла, начагъ аялриз гъикл куьмек гудатла карагдай. Гена зи мурад къилиз акъатна.

Адакай кар алакъдай, кеспидив жавабдарвилелди гъевчи аялриз чпин духтур диде хъиз къанда, - лугъузва дидейри. Бесханум Гъабибовади диде-бубаярни чпи мукъвал-мукъвал тешкилзавай мярекатриз желбзава, аялар начагъ тахъун патал меслятар къалуруна. Адаз коллективда вирида гуьрметзава, - лугъузва поликлиникадин заведующий Бутаева Загъидат Шагъабудиновнади.

Вичин пешедиз вафалу и духтурдиз аялар гзаф къанда. Ам къвалахдилай къулухъ диде-бубайрихъ галаз гуьрушмиш жезва. Бажарагълу духтурди дерин чирвилер гъеле советрин девирда (1973-йисуз) Дербентдин медучилищеда къачуна. Ингъе гила яхълур йис хъанва бицекрин къуллугъда акъвазна.

Бесханум духтурдин зегметдиз гъукуматди еке къимет ганва. Ам гуьрметдин граматийрин, пишкешрин иесини я. 2013-йисуз Бесханум Османовна "Здравоохраненидин отличник" лагъай тварциз лайихлу хъана.

Вири и йисара Бесханум духтурдин патав умуьрдин юлдаш Абдуллагъ Тажибович гва. Абуру санал яшамш жез 40 йис хъанва. Абдуллагъ Тажибовичаз вичин къвалахдинни хизандин месэлялар машгъл жедай къуватар Бесханума гузва. Бесханум Османовнади, лугъудайвал, хизандин, итимдин къуллугъда са къвачел акъвазнава.

Абуру аяларни хъсандиз тербияламышнава. Диде-бубадилай чешне къачуналди, рухваря, рушни чпин везифайри, кеспийри намуслувилелди гъевчи зава...

Россиядин шегьерра и йикъара Паралимпиададин Цун эстафета кыле фена. Пака, 7-мартдиз, Сочиди, “Фишт” стадиондал хьубгъун Паралимпиададин кьугъунар ачухуниз талукъарнавай шад мярекат кыле фиди. Спортдин 5 жуьредай (дагъдай лыжайраллаз авахъунай, биатлондай, лыжайраллаз йигиндаказ чукурунай, следж-хоккейдай, коляскайра аваз керлинг кьугъунай) кыле фидай акъажунар 16-мартдалди давам жеда.

РИКЕЛ ХКИН: Паралимпиададин хьубгъун сад лагъай кьугъунар 1976-йисуз Швециядин Орнсколдсвик шегьерда кыле фенай.

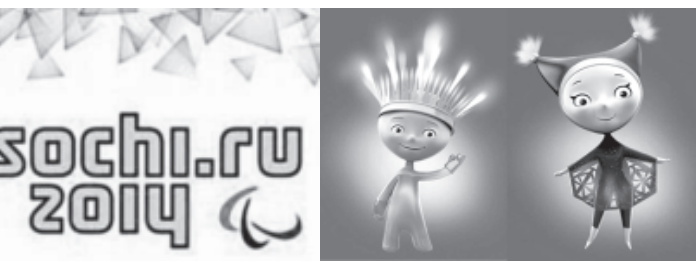
Спортдин месэляяр веревирдна

Гъазурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтеда Махачкъалада, Расул Гамзатован тварунигъ галай Милли библиотекада, РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин коллегия кыле фена. Ам алатай йисан нетижар кьуниз ва 2014-йисуз вилик эцигнавай месэляриз талукъарнавайди тир. Коллегиядал сифте гафрахай министр Мегъамед Мегъамедова республикада Сочидин Олимпиададин Цун эстафета тешкилай ва ам кыле тухвай садесте ксарив ва волонтерив наградаяр - “Сочи-2014” тешкиллувилдин комитетдин дипломар - вахкана.

Дагъустандин спортдин министерстводин кыли Дагъларин улькведиз махсусдаказ эвер ганвай ксариз - “Руьгъдиз виклеъгъур” твар алаз республикадин паратхэквондодал машгъл спортсменрикай международный документальный кинопроект гъазурай “Вири Россия” Милли кинокомпания” ЗАО-дин генеральный директор Андрей Никишина ва тхэквондодай Европейский союздин президент Александр Шлычковаз чухсагъл малумарна. Къейд авун лазим я хьи, “Руьгъдиз виклеъгъур” кинофильмда са къадар мумкинвилерикай магърум тир инсанрилай вуч алакъаватла кьалуриз чалишмиш хъанва. “Кинодин макъсад игитрин къадар-къисметдалди обществодив кылин фикир агакъариз - набутбур - ибур гъаки бахтсуз, са гъихтин ятлани пай атланвай, чпин анжах язух атана кланзавай ксар туш, умуьр активнидаказ кыле тухуз гъазур тир, муьгъуббатдин гъиссериз рехъ гуз, аялар тербияламышиз кланзавай ксар тирди кьалурун я. Ахътин ксарихъ жуьреба-жуьре интересар, алакъунар, зигин, бажарагъвал ава. Абуьр физический рекъай чпихъ авай кимвилерал гъалибвал кьачунин жигъетдай халис игитвал ийиз гъазур я”, - къейдна вичин рахунра Андрей Никишина.

Гъугъунлай РД-дин физический культурадин ва спортдин министрдин сад лагъай заместитель Зайнал Салаутдинова 2013-йисан нетижайриз, гъакини

2014-йисуз вилик квай месэляриз талукъарнавай доклад авуна. Кылди кьачуртла, алатай йисуз республикадин, Вироссиядин ва международный сад тир календардин бинедаллаз чи республикада кыле тухвай спортдин ва физкультурадиз талукъ 21 мярекатда саки 13 агъзурни 500, Вироссиядин ва международный 56 акъажунани 850-дав агакъна спортсменри иштиракдай фикир желбна. Вири санлай спортдин и серенжемра къазанмишай медалрин къадар 190-далай виниз алатнава. И жергедай яз Дагъустандин спортсменри “Кавказдин кьугъунар” фестивалдани хъсан нетижар къазанмишайди къейдна. Ик, Пятигорскда тешкилай и кьугъунра Дагъустандин хъанавай команда 2-чкадиз лайихлу хъанай.

Санлай кьачурла, 2013-йисуз спортдин хейлин жуьрейрай кыле тухвай дуьньядин чемпионатра, кивенквечивал патал акъажуна, турнирра ва тренировкайриз талукъ серенжемра 14 агъзурдав агакъна, Вироссиядин 306 акъажунра 2 агъзурни 550-далай, международный 73 акъажунани са агъзурни 200-далай виниз спортсменри иштиракдайди, вири санлай са агъзурни 419 медаль къазанмишайди, Россиядин хъанавай командадик Дагъустандин 154 спортсмен кутунвайди къейдна министрдин земестителди.

Ик, докладчин гафарай мадни малум хъайивал, 2013-йисуз са кас Россиядин спортдин лайихлу мастервилдин, 20 касни международный классдин мастервилдин, 104 кас Россиядин спортдин мастервилдин, 796 касни Россиядин спортдин мастервиле кандидатвилдин тварариз лайихлу хъана.

Дагъустандин спортсменри алатай йисан июлдиз Болгариядин София шегьерда кыле фейи гатун XXII Сурдлимпийададин кьугъунра кьизилдин кьве медаль (Мурад Мегъамедилаева дзюдодай ва Бийсолтан Абакарова азаддаказ кьуршахар кьунай) къазанмишайди къетендаказ къейдна. Азаддаказ кьуршахар кьунай дуьньядин чемпионатда Бекхан Гойгереев - 1, Мегъамед Кьурбаналиев - 2, Нариман Исрапилов 3-чкайриз лайихлу хъайиди рикел хкана. Ка-

занда кыле фейи Виридуьньядин Универсиадада Дагъустандин спортсменри, тарихда сифте сефер яз, кьизилдин 7 ва садни гимидин медалар къазанмишна.

Алатай йисуз чи республикада стадион “Труд” ишлемишиз вахкайдал, Махачкъала, Кьизилюрт, Ботлих, Къарабудахкент, Унцукул района футбол кьугъвадай искусственный къайдадин 9 чур тукьурайдал, министерстводик акатзавай зурба 6 идарада капитальный ремонтар кыле тухвайдал, Каспий гъульун кьерехда спортдин гъазурвилер аквадай федеральный центр эцигун патал проектдини сметадин документар гъазурнавайдални фикир желбна.

Ик, 3. Салаутдинован гафарай малум хъайивал, чи республикада 2 агъзурни 934 спортдин объект ава. Ибурукай спортдин залар- 827, спортдин дворецар- 8, стадионар -12, бассейнар -15, спортдин тирар -53, амайбур - 2 агъзурни 27 -спортдин ачух имаратар я. Инра физический культурадал машгъл жезвай ксарин къадар артух хъанвайдини (2013-йисуз и рекъемди 13, 2 % тешкилзава, 2012-йисуз 10 % тир) лагъана. Спортдин гъазурвилер гудай идарайра 4 агъзурни 145 тренерди-муаллимди зегъмет члугъава. Зайнал Магъмудовича спорт вилик тухун патал иллаки хъсан нетижайралди тафаватлу хъайи ксарин тварарни кьуна, абуьр РД-дин ва РФ-дин наградайриз лайихлу хъанвайди хабар гана.

Массовый информациядин такъатрин векилри акъалтзавай несилдиз руьгъдинни ахлакьдин тербия гуни кваллахдиз артух фикир гана кланзавайди къейдна.

Зайнал Салаутдинов алатай йисуз кылииз акъудиз алакъ тауьр месэляирални акъвазна. Кылди кьачуртла, хуьрерин чкайра спортдин идараяр лазим тир вири тадаракалди таьмин туширди, гзаф района тренировкаяр патал спортзалар бес тежезвайди къейдна, и месэляйриз алай йисуз артух фикир гудайдахъ инанмишарна. Эхирдайни четин месэляяр гъалун патал республикадин дережада аваз къабулзавай са жерге программайрикай, санлай йисан планрикайни рахана.

Школада - акъажунар

Райсудин НАБИЕВ,
штатдик квачир корр

Эхиримжи йисара мектебра аяларин бейнидиз таьсирзавай, абуьрун активвал кхажзавай гъар жуьредин серенжемар кыле тухузва. Мисал яз кьачуртла, Сулейман-Стальский райондин Сийидрин юкъван мектебда (директор Ямудин Исаев) спортдин месэляйриз виликандалай артух фикир гузва. Чпихъ алакъунар авай школьникри спортсменриз райондин акъажуна иштиракдай шартлар тешкилзава. Ик, ихътин серенжемрин жергедай яз, “Спорт ислегъ-вилдин посол я” лишандик кваз мектебдин спортмайдандал 8-11-класрин арада турнирдал чене акъуду-

ишлемишзавай садни ина авач) яргъаз хъун герек тирдакай куьруь гаф рахана. Ахпа Гь.Гъажиева акъажунар башламишнавайди малумарна.

Спортсменри акъажунар турнирдал чене акъудунилай башламишна. Ик, Исмаила - 20 (11-кл), Абдулгалимов Амира - 21, (9-кл.), Савзиханов Тимура - 20, (10-кл), Ибрагимов Радима - 28, Савзиханов Заура - 19 сеферда (къведни 8-кл) чене акъудна. И акъажуна Радима 28-сеферда чене акъудуналди - 1, Агъмедов Саида (28 сеферда) 2-чкаяр кьуна. Спортсменри муькь жуьрейрайни чпин устадвал кьалурна ва чпихъ алакъунар жезвайди, спортдал рик алайди нетижайралди тешкикарна.

Акъажунар кыле физвай вахт

най, эстафетадай, ядро гадарунай, цил ялунай ва чкадилай яргъаз хкадарунай физкультурадин муаллим Мегъамедов Тагъиран гуьчвилек кваз акъажунар кыле тухвана.

Чаз акурвал, чпин алакъунар кьалуриз чалишмиш жезвай жаванрин, гъакини абуьруз тамашиз атанвайбуьрун къадарни гзаф тир. Мектебдин тешкилатчи Гъажиев Буньямудина ва физкультурадин муаллим Мегъамедов Тагъира и акъажунрин метлебдикай, спортди жегъилриз кьуват, зирингал гузвайдакай, мадни куьчедин члуру таьсирдикай, наркотикрикай (абур

Ик, эстафетадай 11-класдин спортсменри - 1, 9-класдинбуьру - 2, цил ялунай 10-11-класрин арада 11-класди ва 8-9-класрикай 8-класдин командайри 1-чкаяр кьуна. Чкадилай хкадарунай 11-класдин ученик Абдумуслимов 1-чкадиз лайихлу хъана. Ибрагимов Радим, Абумуслимов Артур, 8 ва 11-класрин аялар акъажунрин чемпионвилдин тварариз лайихлу хъана. Линейкадал 1 ва 2-чкаяр кьур спортсменризни командайриз дирекциядин гуьрметдин грамотаяр гана. Абуьру районда кыле фидай акъажунрани иштиракда.

Полициядин бокс

Шагь ШАГЪОВ

Алатай гъафтеда Каспийск шегьерда РД-дин МВД-дин хуси командайрин арада боксдай чемпионат кыле фена.

Акъажуна кьурулушдин подразделенийрин 15 дестеди, полициядин 58 векилди иштиракна. Мярекат лап итижлуди хъана, вучиз лагъайтла гъар са касди вич рингдал неинки жуван патахъай, гъаки командадин патахъай экъечзавайди аннамишзавай.

И сеферда РД-да авай МВД-да пешедин рекъай гъазурунин центрдинни (ЦПП) МВД-да кардик квай члехи кьуллуьгърал алай ксарин хатасузвал таьминардай центрадин (ЦОБВДЛ) векилрин арада кыле фейи бягъсер рикел аламукъдайбуьру хъана.

Ци чемпионатда ЦПП-дин полицейскийри 1-чка кьуна, 2-чкадиз ЦОБВДЛ ва 3-чкадиз УВО лайихлу хъана. Гъалибчийри Пермь шегьерда мартдин вацра кыле фидай Россиядин МВД-дин чемпионатда иштиракда.

Нубатдин куклуш

Муса АГЬМЕДОВ

Эхиримжи вахтара спортдин рекье къазанмишзавай агалкунралди лезги спортсменри хайи ватандин твар вири дуньядиз машгурзава. А кегал рухвайрал ватангьлийри гьахлудаказ дамахни ийизва, шадвални. Гьа ихьтин дамахлу вахьиа и йикъара мад хьанва. Машгур спортсмен кьурлуши **Жавид ГЪАМЗАТОВА**, Белоруссиядин хьагъай командадик кваз, Стамбулда кьиле фейи "Вехби Эмре" Гран-при патал греклинни-римлулурин жуьреда кьуршахар кьунай кьиле тухвай акъажунра кьизилдин медаль къазанмишна. Мубаракрай! Вичиз Сад Аллагъди гележегда мадни еке куклушар муьтлуьгъардай мумкинвал гурай. Амин!

Къейд авун лазим я, им са кьурь вахтунда Жавида къазанмишнавай са шумуд лагъай агалкун я. Рикел хкин, 2013-йисуз ам Казанда кьиле фейи виридуьньядин Универсиадада ва гьа и йисуз Будапештда кьиле фейи дуньядин чемпионатда бурьунждин медалриз лайихлу хьанай. Са шакни алачиз, Жавида Туркияда къазанмишай агалкун гзаф къадар россиявиар, гьакни белоруссияр шадарна. И кардин жигъетдай адакай Интернетда кардик квай жуьреба-жуьре сайтриз акъатнавай къван макъалайри, тебрикдин телери, адахъ галаз кьиле тухванвай интервьюри шагидвалзава. Агъадихъ чна газет келзавайбурун фикирдиз Ж.Гьамзатовахъ галаз кьиле тухвай суьгъбет теклифзава.

■ **Чаз чизвайвал, вун сифтедай азаддаказ кьуршахар кьунал машгул тир...**
- Дуйз лугъузава куьне. Секциядиз зун сифте чехи стхдай тухванай, а члавуз зи кьуд йис тир. За жуван хайи шегер тир Кьизилюртда Хайбула Хайбулаеван гьилик чирвилер къачуна. Спортдин и хиле за Дагъустандин ва СКФО - дин кьенквечивилин турнирра гьалибвилер къазанмишна. Республикада греклинни римлулурин жуьредин акъажунриз артух фикир гуз эгечайла, за жув гьа кьуршахар кьунин жуьредайни ахтармишун кьетна. А члавуз зи 16 йис тир. Дагъустандин греклинни римлулурин жуьреда кьуршахар кьунай федерациядин кьил Муррад Пайзуллаева заз вичин гьилик тарсар къачун теклифна. Зун рази хьана ва Махачкъалада бажарагълу тренер Арип Абукарован гьилик спортдин и жуьредай дерин чирвилер ва вердишвилер къачун давамарна. Са къадар вахт арадай фейила за греклинни рим-

лулурин жуьреда кьуршахар кьунай жегилрин арада Россиядин ва СКФО-дин сергьятра аваз кьиле тухвай турнирра кьенквечивилин чкаяр кьунай.

■ **Ахпа вуна спортдин рехъ Белоруссияда давамарун кьетна. Аниз гьик хьана акъатайди я?**

- Аниз заз эвер гайиди чи ватангьли, кьве сеферда дуньядин чемпион Алим Селимован я. Сифтедай за Мозырда Алиман тренер, зи хуьруьви Малик Эскендарован гьилик чирви-

лер къачуна, гуьгьунлай зун Гомелдиз хъфена, вучиз лагъайтла ина лап хьсан школа кардик ква. Белоруссияда улкведин сергьятра аваз кьиле тухузай чемпионатра, турнирра кьенквечивилин чкаяр кьунвайтани, сифте йисара завай международный акъажунра иштиракиз жезвачир, вучиз лагъайтла захъ Белоруссиядин гражданство авачир.

■ **Вири и вахтунда, аквадай гьаларай, ваз стипендияни кьезвачир. Бес вуна кьил гьик хуьзвай, квел яшамиш жезвай?**

- Пулдин такъатралди зи гьил диде-бубади къазвай. Гьелбетда, куьмек заз Алим Селимовани гузва.

■ **Чаз чизвайвал, вун 85 кг заланвилини категориядай эгечизава. Им гьа са вахтунда Алим Селимован категорияни я. Бес хьагъай командадик кутадайла куьн "конкурентриз" элкьезвачини?**

- Зун адахъ галаз акъажунриз анжах тренировкаяр кьиле тухудай вахтунда эгечизава. Ада заз спортдин и жуьредай гзаф сирер чирна, гьаниз килигна за ам жуван тренер яз гьисабзава. За улкведин чемпионатра гьалибвилер къазанмишнатани, чи хьагъай командадин тренерри еке дережадин акъажунриз Алим тухузва, вучиз лагъайтла ам залай тежрибалу я.

■ **Алатай йисуз вуна Будапештда греклинни-римлулурин жуьредин акъажунрай кьиле фейи дуй-**

ньядин чемпионатда 3-чка кьунна. Ана вуна акъажунрай кьиле тухвай тегьердал вун рази яни?

- Дуньядин чемпионатдин призер хьунал, гьелбетда, зун рази я. Амма гьа са вахтунда а акъажунрилай гуьгьуниз зи рикле са къадар бейкефвиллин гьисси амукьнава. А бягьсина 2:0 гьисабдалди, гьалибвал захъ галаз гьасиррал эгеччай иранвидин хийридиз гуналди, заз а чемпионатда кьугьвадай ихтияр хганачир. Эхъ, а вахтун-

да зун векьидакан эгечнай, амма им гьасиррал эгеччайла тлеби кар я, чун анал шахматар кьугьвазвач къван. Мумкин я, судьяйри акъван кьевидакан зун жазаламишдачир жеде, эгер иранви, кьил кьунна, акъваз хьувначиртла. Дуйз лагъайтла, зун гьа кьени са кардин гьавурда гьатнавач: а члавуз за иранвидиз вуч авунайтла, адан кьилиз акъван тлал акъатдайвал..?

■ **И йикъара вун Стамбулда мад сеферда пьедесталдин вини кларцел хжаз хьана. Дуньядин чемпионатдила гьугьуниз вун къакъан дережадиз акъатнавай хьиз аквазва...**

- Дугьриданни, им гьахъ фикир я. А чемпионатдила гьугьуниз зун мад садрани магълуб хъхьанвач. Жув-жувахъ генани гзаф инанмиш хьанва. Къейд авун лазим я, и Гран-при къачудалди за Киевда, Минскда командайрин турнирра кьиле тухвай ругуд акъажунра иштиракна. Виринра гьалибвилени къазанмишна.

■ **Гележегдин планар гьихьтин-буря?**

- Гьелелиг тренировкайрал машгул жезва. Алай вахтунда зи вилик акъвазнавай кьилин макъсад - им дуньядин чемпионатдиз хьсандиз гьазурвал акун ва пьедесталдин вини клар муьтлуьгъарун патал, вири кьуватар эцигна, гьасиррал алакьунар къалурун я.

■ **Суьгъбет авунай сагърай! Вахъ мадни еке агалкунар хуьрай!**
- Сагърай!

Дуньядин халкьарин хуьрекар

Ширинлухар

И нумрада чна куь фикирдиз азербайжан халкьди суварриз гьазурзавай ширинлухрикай "фирни" ва "шекер чурек" гьизва. Чурунин жигъетдай регьят, артух "кьугьунар" галачирбуру хьуниз килигна, абур иллаки аялар авай хизанда муьквал-муьквал гьазурайтлани жеда.

"Фирни"

Сифте фикир гайитла, кьез и ширинлух адетдин халпа хьиз жеда, амма акл туш. Фирнидиз кьетлен атирлувал кьизилгуьлурин цуькверин пешерикай гьазурнавай ци гузва. Ам, кьизилгуьлурин цуькверин кьетлен сортарикай кьивале гьазурзава. Анжах кьехъ кьивале гьазурнавай ихьтин яд авачтла, исятда ам саки чехи пай туьквенрай маса гузва (ам галачизни фирни гьазуриз жеда).

Фирни гьазурун патал чаз лазим кьведа:
са литр нек;
регъвенвай дуьгьудин 100 гр. гъуьр;
кьизилгуьлурин пешерин 100 мл. яд;
хуьредин кьве тлуруна авай шекердин песок;
дарчин (корица).

Сифтедай са шумуд ций дуьгь хьсандиз чухьвена кланда. Идалай кьулухъ ам 2-3 сятда кьайи це тун меслят кьалурзава. Хуьтуьл хьанвай дуьгь, дасмалдал веьена, кьурурда ва кофе регъведай къапунна гъуьр хьиз жедалди регъведа. Дуьгьудин гъуьр 100 гр. къадарда хьун лазим я.

Кьилдин къапунна дуьгьудикай авунвай гъуьр шекердин песоқдик ва кьизилгуьлурин цик какадарда. Нек

рганмазни, хуькуьриз-хуькуьриз (кьватлар тахьун патал), гьазурнавай къаришма некледиз яда.

Ам яваш цлал, датлана хуькуьриз, са вад декьикьада къван ргада. Гьазур хьанвай "фирни" къен авачир къапариз акъудда ва винелай дарчин кьвахда. Ам кьайила вилик гьиди.

"Шекер чурек"

"Шекер чурек", азербайжан члалай таржума авурла, "ширин фу" лагъай гаф я. Амма гьакьикьатда им фу туш, ширин печениар я. "Шекер чурек" гьазурдай са шумуд кьайда ава, амма чна куь фикирдиз лап регьят кьайдайрикай сад гьизва.

"Шекер чурекдиз" чаз лазим кьведа:

кьуд стакан гъуьр;
са стакан цурурнавай чем;
кьве кака;
са стакан шекердин песок.

Шекердин песок цурурнавай чими члемедик какадарна, кларас тлуруналди хьсандиз хуькуьрда. Адаз какаяр веьена, мад сеферда хуькуьр хьийида. Инал кьейдун лазим кьведа: нагагъ кьез печениар лап хуьтуьл, сиве цлрадайбуру хьана кланзаватла, какайрин лаз галачиз, анжах кьиб веьейтла, хьсан я. Идалай кьулухъ гъуьр веьена хуькуьрда. Нагагъ куьне тинидиз лаз галачир какаяр янаватла, пуд стакан гъуьр бес жеда.

Гьазур тини са цлуд декьикьада къван холодильникда эцигда. Тинидикай гьевчи кьвалаклар къада. Абурун винелай са жизви гьил илисда. Какадин хьипедик тлуб къана, ам и кьвалакдин юквал эцигда. Кьез шикилдай аквазвайвал, печенидин юквал хьипедин точка хьун лазим я.

"Шекер чурек" виликамаз ифирнавай духовкада (180 гр.) са къад декьикьада къван чрада. Гьазур хьанвай печениар винелай лацудаказ амукьун лазим я.

Гьазурайди Жамилля ГЪАСАНОВА я.

Куьрелди...

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Са тлимил вахт идалай вилик Сулейман-Стальский райондин образованидин управлениди школайра келзавай аяларин арада 57-спартакиада кьиле тухвана. ИкI, Герейханован сад лагъай хуьруьн школадин спортзалда азаддаказ кьуршахар кьунай, волейболдай, кьезил атлетикадай, мини

футболдай, столдал кьугьвадай теннисдай хьайи акъажунра 58 спортсменди иштиракна.

Вири санлай 17 очко къазанмишуналди, райондин школайрин арада Герейханован 1-нумрадин СОШ-да келзавай аялари 1-чка кьунна. Къейд авун лазим я хьби, абурун агалкунрик физкультурадин тарсарин муаллимар тир Ханбала Агъабалаеван, Разу Разуеван, Далгат Керимован лайихлу пайни ква. Абуру жаван спортсменрихъ галаз кьиле тухвай тренировкайри хьсан нетижаарни гьана. ИкI, Салагъова Жемиллади, Манафов Марлена, Нежведилов Сулеймана чпихъ виридалайни хьсан алакьунар авайди къалурна.

Россиядин патаз атана

Украинадин Гьулерин дяведин флотдин "Гетман Сагайдачный" гимидин экипажди Киевдин цийи властрин буйругьар тамамаруникай отказна ва Россиядин патал элячзавайдан гьакьиндай малумарна, хабар гузва Russia Today. Аденский заливда НАТО-дихъ галаз санал женгинин ученияр кыле тухвайдалай гьугьуниз гимиди Андреевский пайдах хкажна.

Вилкрай Украинадин ВМФ-дин флагман кылин гимидин экипаждин гьерекастрин гьакьиндай сад-садаз акси малуматар пайда хьанай, амма ингилис члалал кьизвай RT сайтдин малуматдал асаслу яз, "Украинадин "Гетман Сагайдачный" гимиди 2-мартдиз чи патаз атана. Гимиди Андреевский пайдах хкажна", - сугьбетна сенатор Игорь Морозова.

Россиядин политикди кьейд авурвал, алай вахтунда гимиди Средиземный гьуле ученияр тухвайдалай гьугьуниз Чулав гьульуз рекье гьат хьувуна. "Гимидин экипажди президент Януковичан буйругь кылиз акьудна", - алава хьувуна сенаторди. Вилкрай малум хьайивал, Украинадин ВМФ-дин командованиди Украинадин президентдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Александр Турчинован буйругьар тамамаруникай отказна.

2-мартдиз Украинада Россиядин властрихъ уьлкведин территориядал кьушунар раькурунин кьаст авайвилехъ галаз алакьалу яз виридан умуми мобилизация малумарна. Турчинова Украинадин яракьлу кьуватар женгинин гьалдиз гьунин ва стратегиядин метлеб авай объектлар хуьн гужлу авуни буйругь ганва.

Гужуналди алуднавай Украинадин президент Виктор Янукович алай вахтунда Россияда ава. Ада уьлкведин гележег патал вичихъ женг члугвадай кьаст авайдан гьакьиндай малумарна.

Куьмек гун тлалабна

Властдивай кьакьуднавай Украинадин президент Виктор Януковича РФ-дин Президент Владимир Путиनावай Украинадин агьалияр ва уьлкведа дурумлу гьалар хуьн патал Россиядин кьушунар ишлемишун тлалабна. Идан гьакьиндай 4-мартдиз ООН-да авай РФ-дин постпред Виталий Чуркина

Россиядин инициативадалди эвер ганвай ООН-дин Хатасузвили Советдин тади гьалда эвер ганвай заседанидал малумарна, хабар гузва "Цийивилер" РИА-ди.

Дипломатди Януковича 2014-йисан 1-мартдиз Путиनाव раькурунавай чар келна ва ада гьакьни а чарчин копияни кьалурна. Вла-

стдивай кьакьуднавай президентди чарче кьизвайвал, Киевда законсуздаказ власть кьуна. Алай вахтунда Украинада кьарма-кьаришдин гьалар арадал атанва ва уьлкве граждандяведин цларцел ала. "Инсанрин уьмуьр ва хатасузвал, иллаки уьлкведин кьиблединни рагькьечидай патал ва Крымда, кьурхулувилек ква. Рагьакьидай патан уьлквейрин таьсирдик кваз ачух террор ва гужар авун кыле физва. Политический ва рахазвай члалаз талукь себебралди агьалиярин геле кьекьезва", - тестиьарзава чарче. И кардихъ галаз алакьалу яз Януковича Украинада законлувал, ислягьвал, кьайда, дурумлувал ва агьалияр хуьн патал Россиядин яракьлу кьуватар ишлемишун тлалабзава.

Россияди Януковичанни оппозициядин арада 21-февралдиз хьайи договорар тамамаруни патал хьайи кевивалзава, кьейдна Чуркина. Адан гафаралди, уьлкведа вири миллетрин референдумдал хьсанди яз гьисабнавай конституциядин реформа кыле тухун чарасуз я. Идалайни гьейри, "уьлкведа вири политический кьуватрин ва регионрин интересар гьисаба кьуна, законлу гьукумат тешкилу" лазим я.

Украинада авай гьаларихъ галаз алакьалу яз, 3-мартдин нянихъ хьайи ООН-дин Хатасузвили советдин заседание и месладай эхиримжи йикьара тухвай пуд лагьай заседание хьана. Сад лагьай заседание Федерациядин Советди Путиनाव Украинада военный кьуват ишлемишиз ихтияр гайидалай гьугьуниз 1-мартдиз Великобританияди тади гьалда эвер ганай. Гьурьумиш хьайи вахтунда Украинадин векилри Россиядик вичин территориядиз законсуздаказ сукулмиш жезва лагьана тахсир кутунай.

Крымдин терефдал элячйна

Крымдин гьукуматда Украинадин гьвадин дяведин кьуватрин 204-истребительный авиабригада региондин властрин терефдал элячйнавайдан гьакьиндай малумарна. И авиабригададихъ МиГ-29 ва Л-39 маркайрин истребителар ава. Идан гьакьиндай, Автономный Республикадин министррин кабинетдин вичин тлвар раиж тавунвай касдин гафарал асаслу хьана, "Интерфаксди" хабар гузва.

Крымдин халкьдин терефдал, хабар гузайвал, базада авай 800 аскерни элячйнава. Бельбекда авай аэродромдал, вири санлай кьачурла, 45 истребитель ва 4 учебный самолет ала, амма абурукай анжах кьуда кьваллахзава.

Вилкрай Крымдин властри 2-мартдилай башламишна кьенепатан кьушунрин, государстводин пограничный кьуллугьдин ва Украинадин яракьлу кьуватрин 5 агьзурдалай гзаф аскерар чпин патаз атайди малумарна. Крымдин халкьдиз вафалу жеда лагьана, Евпаторияда ва Феодосияда авай зенитно-ракетный полкарини кьин кьуна.

2-мартдиз Крымдин премьер Сергей Аксенова полуостровдал Крымдин гьулерин дяведин хуси кьуватар тешкилнавайдан гьакьиндай малумарна. Цийи тешкилатдин кыле Украинадин ВМС-рин вилкан командуюций Денис Березовский акьвазна. Адани Крымдин халкьдиз вафалу жеда лагьана кьин кьунва (гьа и кардай уьлкведин Генпрокуратуради адалай государстводиз хаинвал авунай дело кьарагьарнава).

Виктор Янукович Верховный Радади президентдин кьуллугьдивай кьерех авурдалай гьугьуниз Крымди Киевдин цийи руководство законлуди тирди хиве кьуникай отказна. Аксенова Россиядин Президент Влади-

мир Путиनावай регионда ислягьвал таьминарун патал куьмек тлалабна. Гьугьунлай Путина Федерациядин Советдин патай Украинада авай Россиядин граждана хуьн патал и уьлкведиз кьушунар раькурунин ихтияр кьачуна.

Януковичанни Лукашенкодин арада тафават ава

Белоруссиядин кьецепатан крарин министривдин кыли Януковичанни Лукашенкодин арада авай тафаватлувилерикай сугьбетна.

Белоруссияда "майдан" тикрар хьхьун намумкин я. Идан гьакьиндай Белоруссиядин кьецепатан крарин министр Владимир Макейа 1-мартдиз BNS информационный агентстводиз интервью гудайла малумарна. Интервьюдин стенограмма 3-мартдиз Белоруссиядин МИД-дин сайтда чапнава.

Белоруссиядин территориядал Украинада кыле физвай вакияяр тикрар хьхьунин кьурхулувал авани? - суалдиз жаваб гудайла, Макейа кьейдна хьй, кьве уьлкведа гьалар "лап дибдай дегьш я". Дипломатдин га-

фарал асаслу яз, Украинадин политикада четин гьалар арадал гьунин кылин себебрикай сад хьайи коррупциядин элементар Белоруссияда гьич са дережадани авач.

"Чина ахьтин кьвалахар авач. Чи президентдихъ кьецепатан уьлквейрин банкара эцигнавай пулар авач. Президентдин рухвар, бизнесдал машгул туш", - кьейдна Макейа. Министрдин гафаралди, Белоруссиядин президент Александр Лукашенкоди "чиновникар, бизнесдихъ галаз алакьалу хьана, еке кьазанжияр арадал гьун патал чалишмиш хьун кьабулзавач".

Макейа сугьбет авурвал, Украинада кыле физвай крарал Белоруссияда лап секиндиз, гьа са вахтунда лап мукьаятлудаказ гьузчивалзава. Адан гафарал асаслу яз, Украинада кыле физвай гьалариз "гьам миллетдин, гьамни международный ихтияррин, гьакьни алай вахтунин гьукуматдин законлувиле жигьетдай анализ гун чарасуз я". Ада кьейд авурвал, Украинадин цийи гьукуматдин са бязи членар Белоруссияда чизвай-бур я, "абурухъ галаз алакьа хьана" ва гележегда "абурухъ галаз хьсан алакьаяр хуьдай ният ава".

3-мартдиз Россиядин Президент Владимир Путина Белоруссиядин президент Александр Лукашенкодихъ ва Кьзахстандин президент Нурсултан Назарбаевахъ галаз телефондай Украинада авай гьалар веревирдна. Россиядин Президентдин официальный сайтдай хабар гузайвал, "Украинада кыле физвай гьалари адак секинсузвал кутазва".

2013-йисан ноябрдин вацра башламиш хьайи политический четин гьалари февралдиз Украинадин президент Виктор Янукович властдивай кьерех авунал ва цийи гьуку-

Рекьемар

- Чи уьлкведин агьалиди юкьван гьисабдалди йиса - **935**, Германиядин агьалиди - **1700**, китаивиди - **3700**, американиди **4500** **киловатт** энергия ишлемишзава.
- Чинеба кардик квай банкирри хьендик квай сектордиз са йикьан фирмайрай **100 миллиард манат** раькура.

ЦБ-дин курсуналди кьенин юкьуз:

1 доллар - 36,32 манат,
1 евро - 49,95 манат,

кьизил (1 гр) - 1564,19 манат,
гимийш (1 гр) - 25,06 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОВ

мат тешкилунал гьана. Украинадин властрини оппозицияди сада-садаз аксивал кьалурунин нетижада 90 касдила гзафбур телеф, вишералди ксариз хасаратвилер хьана. Уьлкведин са бязи регионри, гьа гьисабдай яз Крымди цийи власть кваз кьуникай отказна. 1-мартдиз Россиядин Федерациядин Советди Владимир Путиनाव Украинадин территориядиз ана яшаммиш жезвай Россиядин граждана хуьн патал кьушунар раькурудай ихтияр гана.

Инсанрикай куьмек кланзаваз...

Февралдин эхирра пакамахъ фад Приморьеда Кавалеровский райондин Устиновка хуьруьн патав гьурчехьанриз тапас раькура гьатнавай Амурдин пеленг аьуна. Агьвалат арадал атай чкадал полицейскийриз эвер гана. Тапасдал хер хьанвайтгани, пеленг инсанар патал хаталу тир.

Чкадал атай полицейскийри ва гьурчехьанвал авунал гьузчивал тухузвай кьуллугьчийри кьейд авурвал, пеленг инсанрин патав куьмек кланз тайгадай экьечнавай. Яру Ктабда гьатнавай вагьшиди кьвач тлазвайвилей гьарайзавай, ам хуьрелай элкьезвай, амма тамуз хьфизвачир.

Чкадин полициядин отделдин пешекарди, гьурч авунал гьузчивал тухузвай кьуллугьчийри ва мешебегиди вагьши кьун кьарардиз кьачуна. Виридан куьмекдалди пеленг кьуна, тапас раькурай акьудна. Пешекаррин фикрдалди, йисни тахьанвай жегьил вагьши раькура дуьшубшдай гьатна. Гила ам Уссурийскада авай хирер хьанвай вагьши гьайванар сагьар хьийидай центрадиз тухуда. Ина сагьар хуьвурдалай гьугьуниз ам тайгадиз ахьай хьийида.

"Чан хтана"

Америкадин Миссисипи штатдин Лексингтон шегьердин агьалидал вич "кьейи" са йикьалай гурханада "чан хтана". Идан гьакьиндай Ассошиатед-Пресс агентстводи хабар гузва.

78 йис хьанвай Уолтэр Уильямсан мукьва-кылийри пенсионердин рикл акьвазнавайди тестикь хьайидалай гьугьуниз гурханадин векилдиз эверна. Мейит, шешелда туна, гурханадиз тухвана.

Гурханадин кьуллугьчийри мейит члур тахьун патал бальзамламишдай вахтунда "кьенвай кас" вич-вичел хтана. Гурханадин векилри адан мукьва-кылийриз ва духтурриз аниз эвер гана. "Чан хтайда" лагьайтла, вич сагьбурун арадиз хтунал гзаф шад я лагьана.

"Кьиникьин" себеб, фикрзавайвал, адал эцигнавай кардиостимулятор кардикай хкатун яз гьисабзава.

И мукьвара Кениядани вичиз-вич рекьиз клан хьайи итимни гурханада вич-вичел хтанай.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкъдин Собрание,
РД-дин Гьукумат

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Факс (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К.М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Чап ийиз вахкана сятдин 17.30

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гъазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинн куьче, 6.

Тираж 9705

Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

Газет массовый коммуничайрин хиле закондательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральный кьуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПН № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

Гъ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
БИК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

ИГРАМИ ДИШЕГЪЛИЯР!

За квез гатфарин, кланивилин ва гуьрчегвилин гуьзел сувар тир 8-Мартдин югъ риклин сидкъидай мубаракзава. Квехъ мягъкем сагъламвал, гатфарин гъевестувал, хизанра хушбахтлувал, клвалахда агалкъунар хъун зи мурад я. Къуй куь гъар са югъ гуьлдуьшанди, шадди хъурай!

Квез 8-Мартдин сувар мубаракзавай РД-дин здравоох раненидин министрдин сад лагъай заместитель, РД-дин лайихлу духтур, РД-дин здравоохраненидин отличник, медицинадин илимрин кандидат Фейзулагъ Адиюлагъович ГЪАБИБУЛАЕВ.

* * *

АЗИЗ ДИШЕГЪЛИЯР!

Чна - Белиждин участковый больницадин къилин духтур Роберт Абдулкъадирович АБДУЛКЕРИМОВА, РД-да авай МСЭ-дин къилин бюро ФКУ-дин медико-социальный экспертизадин 20-нумрадин филиалдин руководителъ Серкер Мевлидович БЕКЕРОВА, РКБ-дин патав гъай РКП-дин духтур-нефролог Нуьгъ Билович АКБАРОВА - квез риклин сидкъидай 8-Мартдин сувар мубаракзава!

И йисан суварилай къведай йисан суваралди ва уьмуьрда гъамиша куь сивелай хъуьруьн алат тавурай. Куьн куь кланибуру, итиьри, веледри, муьква ксари шад авурай. Къуй куьн куь риклера авай гъар йикъан фикрив, мурадлив агакърай!

Чи макъсад квехъ сагълам чанар, бахтар, хизанра агъваллувал хъун я.

Шадвилин гъалара

ЧИ КОРР.

И йикъара Мегъарамдхуьруьн райондин Россиядин халкъарин адетрин культурадин центрада Культурадин йис ачухуниз талукъарнавай мярекат кыле фена. Адан тешкилатчи райондин культурадин ва жегъилрин крарин рекъай отдел тир. Шад мярекатда "Мегъарамдхуьруьн район" МР-дин администрациядин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Гъ. Мурадалиева, культурадин хиле работникри иштиракна.

Вичин рахунра Гъ. Мурадалиева культурадин адетар хуьн ва къвезмай несилрив агакъарун музейрин, библиотекайрин, хуьрерин клубрин, театррин кьуллугъчийрин ва концерттар тешкилзавай ксарин, гъакни художественный самодеятельнострин коллективрин гъар йикъан зегъ-

мет тирди къейдна. И хиле зегъмет члугъазвайбуруз Культурадин йис тебрик авуна.

Гуьгуьнлай ада райондин культура вилик тухуник еке пай кутунвай са жерге ксарив муниципальный райондин гуьвметдин грамотаяр вахкана. Абурун арада ава: Хожа-Къазмайрин библиотекадин заведующий Б. Тажибова, Оружба хуьруьн СКЦ-дин директор Д. Мирзабеков, Россиядин халкъарин адетрин культурадин центрадин директор Р. Гуьсейнов, "Межпоселенческая библиотека" МБУК-дин директор Г. Гуьсейнова.

Мярекатдал тебрикдин гафар райондин общественный Советдин председатель А. Нагметуллаева, шаирар тир И. Къадимова, Ж. Мурадалиева ва РД-дин культурадин лайихлу работник Э. Алимова лагъана. Эхирдай райондин яратмишунардай коллективри суварин концерт гана.

Финал кыле фена

Са тимил вахт идалай вилик Мегъарамдхуьруьн районда "Гъан кван, гадаяр!" твар алаз спортдин военный къайдадин кьугъунин финал кыле фена. Ам Ватан хуьдайбурун йикъазни алай йисан 9-майди къейдай Чехи Гъалибвилин сувариз талукъарнавайди тир.

И кьугъунин макъсад жегъилар ватанпересвилинуьн руьгъдалаз тербияламишун, акъалтзавай несилди военный кьуллугъриз майилвал авунин дережа хкажун, жаванрихъни жегъилрихъ физический рекъай авай гъазурлухвал ахтармишун тир.

Командайрик 14 йисалай 18 йисал къведалди яшара авай 7

кас кваз хъун, абурухъни гъар садахъ медицинадин рекъай ахтармишунар авунвай чар (допуск), спортдин тадаракрихъ галаз клвалахдайла хатасузвал хуьнин инфраструктури чир хуьн герек тир. Идалайни гъейри, жегъилрихъ физический рекъай хъсан гъазурлухвални хъана кланзавай.

Финалдин кьугъунра 6 командади иштиракна. Мегъарамдхуьруьн 1-нумрадин СОШ-дин команда гъалиб хъана. Абуру алай йисан апрелдиз Избербашда кыле фидай республикадин конкурсда иштиракда. Конкурсада гъалиб хъайибуруз ва призёрриз дипломарни пишкешар гана.

Гзаф рази я

ЧАЗ КХЪИЗВА

Абасмирзе АБАСОВ

"Лезги газетда" муьквал-муьквал квев "ЛГ" мус агакъзава? - малумат чапзава. За сифтедамаз лугъун. Сад лагъайди, сагърай редакциядин коллектив газетдин гъар са нумра метлебу, савадлу, гъакл итижлу макъалайривни жуьреба-жуьре хабарив ацлурна, вахтунда акъудзавай. Къвед лагъайди, баркалла чи Мегъарамдхуьруьн райондин Целегуьнрин хуьруьн почтунин отделенидин начальник Сулейманова Эвелина-надизи почтальон Фетялиева Цуьквераз чпин клвалахдив жавабдарвилелди эгечлзавай ва чав "Лезги газетдин" гъар са нумра киш юкьуз агакъарзавай.

Гъаниз килигна, гуьвметлу редакция, чун куь коллективдилай ва чи почтунин кьуллугъчийрилай гзаф рази я.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ: Ихътин разивилин ва алхишдин

чарар чаз Къурагъай тир пенсионер Ниби Рамазанова (ада хуьруьн почтальон Юзбеков Къазибегалай агъалияр гзаф рази тирди лугъузва), Сулейман Стальский райондай Хазран Къасумова ва хейлин масабурунни кхъизва. Сагърай чеб!

Дербент шегъердин Агъасиеван куьнедин 14 "а" нумрадин клвалерин 40-квартирада яшамин жезвай пенсионер Абдулмаликова Салимата вичин уьмуьрдин юлдаш Жагъферахъ галаз санал къве "Лезги газет" кхъенвайдаклай, абур почтальон Саидова Анфисади гъар хемис юкьуз хкизвайдаклай хабар гузва. "Пара сагърай Анфиса, "Лезги газет" чаз гъа акъатай юкьуз хкизвай, чун адалай гзаф рази я. Чна, гуьлдуьни папа, газетни гъар сада вичинди клелзава. Сагърай журналистарни ам хъсан ери аваз акъудзавай".

Гуьвметлу почтальонар! Цуьквер, Анфиса, Эвелина, Къазибег хътин почтадин работникрилай чешне къачу!

Члукварикай, клусарикай...

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Гзаф мергъяматлу муьквал-къили дишегъли рагъметлу Перихалум бахдин (С. Стальский райондин Цийи хуьре яшамин хъайи) клвализ фейила, адан кроватдал алай клусарин яръгандал къарувал ийиз, адалай гъил алтадариз, им цун патал Перихалум бахди яраб гикъван зегъмет члугунатла лугъуз, хиял фидай зи рикляй. "Я чан руш, чи жегъил вахтара члукварикай цвайи затлариз кьимет авайди тир. Чун сада-садалай гуьрчег шейэр арадал гъиз чалишимш жедай", лугъудай ада. Белки, кесибвилай тир жеди - фикирдай за.

Ингъе и йикъара РД-дин Милли библиотекада Дагъустандин культурадин министрстводи республикадин халкъдин яратмишунрин клвалихъ галаз санал "Бажарагълуьрун" проектдин сергъятра аваз клусарикай-члукварикай цванвай шейэрин выставка ачунава. Ана 60-далай виниз устларин - Махачкъала, Каспийск, Избербаш шегъеррай. Акуша, Дахадаев, Дербент, Къайтагъ, Къизляр, Ногъай ва маса районрай тир - школьникрин, студентрин клвалахар эцигнава.

Выставкадин экспонатар жуьреба-жуьре къайдаяр ишлемишуналди тамамарнава: парчадикай атланвай клусар алктуру-

налди, "мозаикадин" жуьредин буькмейралди, гъилин ва машинкадин цвалар ишлемишуналди, гъаларалди, хтаралди ва лап куьлуь хтаралди нехишар алава хъувуналди ва ик! мад. Выставкада 100-дахъ агакъна экспонатар ава, абур сад-садалай гуьрчегбур, муькуфдивди тамамарнавайбур я. Ана кылди-кылди ксарин, коллективрин гъилерин яратмишунри, 2-классдин ученица Г. Агъмедовадин "Цуьквер авай гичинди" тамашачийрин фикр иллаки желбзавай.

Малум хъайивал, клусарикай шейэр цун алай девирда вири дуьньядин дишегълийрин арада машгур хъханва. Вичин дувулар дегъ девирдин деринриз гъахънавай, жуьвтерин яргъи йифера клвалин гъар йикъан къайгъуйрилай гуьгуьнлиз пек-партал хкатлдайла амукъзавай клусар дишегълийри сад-садала куклурзавай, абуралди булушкаяр гуьрчегарзавай, яръганар цвазвай. Бицекрин кьепинал клусарикай цванвай лентер, гъвечи яръган хъун чарасуз шартл тир. Са бязи миллетрин сусаривни клусарин яръган хъун лазим тир. Тестикъариз хъайивал, жуьреба-жуьре рангарин парчайрин клусар дишегълидин гъилерин чимивал хуьзвай гъакал яз гъисабзавай.

Выставка Милли библиотекарин фойеда 10-мартдалди амукъда. Буюр, килига.

<p>РД-дин Милли политикадин министрстводи коллективди Россиядин Игитрин - Мегъамед ва Тайгиб Толбоевриз, муьквал-къилийриз играми буба</p> <p>ОМАР</p> <p>кечмиш хуьнихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.</p>	<p>Докузпара райондин образованидин управленидин коллективди Магъмудов Мадридаз ва Султанова Ханумаз играми диде</p> <p>ШЕГЪРИ</p> <p>рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.</p>
<p>"Лезги газетдин" редакциядин коллективди хала</p> <p>НИНЕХАЛУМ</p> <p>кечмиш хуьнихъ галаз алакьалу яз Кадучева Розадиз башсагълугъвал гузва.</p>	

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?

Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гъяддиз, ислендиз, саласадиз, арбедиз? -

Шегъер, район, хуьр къалур -

Жуван твар, фамилияни -

Талабава атлана редакциядиз рахкурун.